

ТАЙЛАН

“Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулахад дэмжлэг үзүүлэх” зөвлөх үйлчилгээ

УУР АМЬСГАЛЫН ӨӨРЧЛӨЛТ,
ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН СУДАЛГАА
ХӨГЖЛИЙН ТӨВ ТББ

Монгол Улс, Улаанбаатар хот
Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо
Чагдаржавын гудамж-9
Ориент плаза-208

Цахим хаяг: info@climatechange.mn
Цахим хуудас: www.climatechange.mn
Утас: 976-7700-8422

УДИРТГАЛ

Уур амьсгалын өөрчлөлт, тогтвортой хөгжлийн судалгаа хөгжлийн төв ТББ нь Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамнаас хэрэгжүүлж буй “Биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох II, III” BMZ No.201667054, 201868272 төслөөс зарласан “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахад дэмжлэг үзүүлэх” № ГШБ-М04/1823 төслийн тендер шалгаруулалтад шалгаран, тус зөвлөх үйлчилгээг Гэрээний тусгай нөхцөл болон Хавсралт 3 (Ажлын даалгавар)-т нарийвчлан тодорхойлсны дагуу гүйцэтгэлээ.

Монгол Улс нь Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийг анх 1998 онд баталж, 2012 онд шинэчилсэн найруулгаар эрх зүйн орчныг сайжруулан хэрэгжүүлж буй бөгөөд үнэлгээний ангилал, үнэлгээний ерөнхий шаардлагууд, үнэлгээнд оролцогч талуудын үүрэг хариуцлага, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, олон нийтийн оролцоог хангах, үнэлгээнд шинжилгээ, хянан магадлагаа хийх зэрэг харилцааг тусган зохицуулж байна.

Тус хууль батлагдсанаас хойших 10 гаруй жил хуулийг хэрэгжүүлэх явцад сайжруулах, боловсронгуй болгох талаар төрийн болон төрийн бус байгууллага, төсөл хэрэгжүүлэгч, салбарын байгууллагуудаас олон санал гарах болсон, мөн БОНБҮТХ-тай холбогдох өдөр тутмын үйл ажиллагааны явцад үүсэж байгаа бодит хүндрэл, гадаадын улс орнууд болон олон улсын байгууллагуудын туршлагад тулгуурлан хуульд холбогдох нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлага бий болсон гэж салбарын яамнаас үзсэн.

Иймд Хууль тогтоомжийн тухай (2015) хуулийн 8, 17, 18, 51 дүгээр зүйлд заасны дагуу Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулахад тухайн харилцааг зохицуулж буй “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх”, “Хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийн үзэл баримтлалыг боловсруулах”, “Хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулах”, “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх судалгаа” болон “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцоо” зэрэг бичиг баримтуудыг тус тус хийж гүйцэтгэлээ.

Дээрх баримт бичгүүдийн боловсруулахад Зөвлөх үйлчилгээний баг, Зөвлөх үйлчилгээний гэрээ байгуулагдсанаас хойш 2023.11.06-ны өдрийг хүртэл нийт 12 удаагийн уулзалтыг (танхимын болон цахим байдлаар) зохион байгуулсан бөгөөд нийт 60 орчим баримт бичигт дүн шинжилгээ хийн ажиллалаа.

Мөн уг ажлыг гүйцэтгэхэд дэмжлэг үзүүлсэн Байгаль орчин аялал жуулчлалын яам болон ХБНГУ-ын сэргээн босголт, зээлийн банк хамтран хэрэгжүүлж буй “Биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох II, III” BMZ No.2012 201667054, 201868272 төсөлд талархал илэрхийлье.

Уур амьсгалын өөрчлөлт,
тогтвортой хөгжлийн судалгаа хөгжлийн төв ТББ

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

ААН	Аж ахуй нэгж
БОАЖЯ	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам
БОАЖГ	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар
БОСҮ	Байгаль орчны стратегийн үнэлгээ
БОТБҮ	Байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээ
БОНЕҮ	Байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээ
БОНБҮ	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ
БОМТ	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө
БОНБҮТХ	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль
БОНҮМЗ	Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний мэргэжлийн зөвлөл
ХТТХ	Хууль тогтоомжийн тухай хууль
ТББ	Төрийн бус байгууллага
УУХҮЯ	Уул уурхай хүнд үйлдвэрийн яам
УТҮГ	Улсын төсөвт үйлдвэрийн газар

ТАЙЛАНГИЙН АГУУЛГА

УДИРТГАЛ.....	2
Товчилсон үгийн жагсаалт	3
Танилцуулга.....	5
<i>Зөвлөх үйлчилгээний ажлын зорилго .....</i>	<i>5</i>
<i>Зөвлөх үйлчилгээний ажлыг гүйцэтгэхэд баримталсан зарчим .....</i>	<i>5</i>
<i>Зөвлөх үйлчилгээний ажлын хамарсан хүрээ.....</i>	<i>5</i>
<i>Зөвлөх үйлчилгээнд баримталсан арга зүй .....</i>	<i>6</i>
НЭГ. БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬ (2012)- ИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВАРТ ҮНЭЛГЭЭ ХИЙХ.....	7
<i>Хураангуй.....</i>	<i>7</i>
<i>Аргачлал, арга зүй.....</i>	<i>7</i>
ХОЁР. БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ АНГИЛЛЫН СУДАЛГАА	8
<i>Хураангуй.....</i>	<i>8</i>
<i>Аргачлал, арга зүй.....</i>	<i>9</i>
ГУРАВ. БОНБУ-НИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ БОЛОН ТАНИЛЦУУЛГЫН ТӨСӨЛ.....	10
<i>Хураангуй.....</i>	<i>10</i>
<i>Аргачлал, арга зүй.....</i>	<i>10</i>
БОНБУ-НИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨНИЙ ҮНЭЛГЭЭ	11
<i>Хураангуй.....</i>	<i>11</i>
<i>Аргачлал, арга зүй.....</i>	<i>12</i>
БОНБУ-НИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨСЛИЙН ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН	13
<i>Хураангуй.....</i>	<i>13</i>
<i>Аргачлал, арга зүй.....</i>	<i>13</i>
ТАЛУУДЫН ОРОЛЦООТОЙ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ	14
<i>Хураангуй.....</i>	<i>14</i>
ЦААШИД ХИЙГДЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА.....	16
ХАВСРАЛТ	17

ТАНИЛЦУУЛГА

Зөвлөх үйлчилгээний ажлын зорилго

Энэхүү ажлын хүрээнд Хууль тогтоомжийн тухай хууль (2015)-ийн дагуу хийгдсэн холбогдох судалгаануудад үндэслэн, хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль (2012) болон тус хуулийн хэрэгжилтэд хамаарах эрх зүйн актуудыг удиртгал болгон Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн тухай хуулийн төслийг боловсруулахаар зорилго тавин ажилласан.

Зөвлөх үйлчилгээний ажлыг гүйцэтгэхэд баримталсан зарчим

- ✓ Зөвлөхийн баг нь БОАЖЯ болон түүнээс томилогдсон БОНБУ-ний тухай хуулийн ажлын хэсэгтэй хамтран ажиллах;
- ✓ Захиалагч байгууллага судалгааны ажилд шаардагдах мэдээлэл гаргаж өгөх, судалгааны ажлыг танилцуулах уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлж ажиллах;
- ✓ Үндэсний онцлогийг харгалзсан, жендерт мэдрэг, оролцогч болон сонирхогч талуудыг хамруулсан, ил тод арга аргачлалыг баримтална. (Талуудыг хамруулахдаа нийгмийн өртөмхий бүлэг, орон нутгийн иргэд болон экосистемийн төлөөллүүдийг оролцуулахад анхаарах);
- ✓ Шинжлэх ухааны хамгийн сайн арга аргачлалыг ашиглах, боломжтой бол уламжлалт мэдлэг болон уугуул иргэдийн мэдлэгийг ашиглах, жендерт мэдрэг хандах, дасан зохицоход чиглэсэн үйл ажиллагааг аль болох одоо байгаа нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчны бодлого, хөтөлбөр, хууль эрх зүйн орчинд нэгдсэн байдлаар тусгахыг зорих; зэрэг зарчмуудыг үйл ажиллагаандаа баримтлан ажиллалаа.

Зөвлөх үйлчилгээний ажлын хамарсан хүрээ

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон холбогдох бичиг, баримтуудыг боловсруулах ажлыг гүйцэтгэхэд дараах эрх зүйн хэм хэмжээг хамарсан. Үүнд:

- ✓ Монгол Улсын Үндсэн хууль, 1992;
- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль 2012;
- ✓ Хууль тогтоомжийн тухай хууль, 2015;
- ✓ Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, 1995;
- ✓ Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль, 2020;
- ✓ Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль, 2020;
- ✓ Нийтийн мэдээллийн ил, тод байдлын тухай хууль, 2021;
- ✓ Ашигт малтмалын тухай хууль, 2006;
- ✓ Барилгын тухай хууль, 2016;
- ✓ Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралт;
- ✓ Сангийн сайд, үндэсний статистикийн хорооны даргын 319,А/160 дугаар хамтарсан тушаалын 1 дүгээр хавсралт;
- ✓ Бусад;

Зөвлөх үйлчилгээнд баримталсан арга зүй

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, тус хуулийн үзэл баримтлалын төслийг боловсруулах, талуудын оролцоотой хэлэлцүүлгийг үе шаттай зохион байгуулахад Хууль тогтоомжийн тухай хууль (2015)-д заасан аргачлал, зарчмуудыг баримтлан ажилласан.

НЭГ. БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬ (2012)-ИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВАРТ ҮНЭЛГЭЭ ХИЙХ

ХУРААНГУЙ

“Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль” (“БОНБҮТХ”) нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 2 дахь заалтыг хэрэгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах хамгаалах, хүний үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдахаас сэргийлэх, байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатайгаар байгалийн нөөц ашиглалт явуулах, бүс нутаг, салбарын хэмжээнд баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөө болон аливаа төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үнэлэх, хэрэгжүүлэх эсэх талаар дүгнэлт, шийдвэр гаргах, оролцогч талуудын харилцааг зохицуулах зорилттойгоор “5 бүлэг, 20 зүйл” бүхий бүтэцтэйгээр 2012 онд батлагдан хэрэгжиж байна. Байгаль орчны салбарт 2009-2012 онд хийгдсэн эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд салбарын үндсэн харилцааг зохицуулж байсан 33 хуулиас 18 хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилган, бодлогын хувьд шинэ агуулга, зохицуулалтаар шинэчилсэн ба уг эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд уг хуулийг шинэчилсэн найруулгаар УИХ-аас баталсан байна.

БОНБҮТХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг Хууль тогтоомжийн тухай хууль (2015) болон “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын (2016) дагуу Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах” чиг үүрэг бүхий ажлын хэсэгт дэмжлэг үзүүлэх зөвлөх баг хийж гүйцэтгэлээ. БОНБҮТХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ нь уг хуулийн хэрэгжилтийн явц дахь ололтыг бататгах, бодит байдалд дүн шинжилгээ хийхийн зэрэгцээ хуулийг хэрэгжүүлснээр гарч буй хүндрэл, бэрхшээлтэй асуудал, нийгэмд үзүүлж буй эерэг, сөрөг байдлыг илрүүлэн, цаашид зохистой, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжит хувилбарыг тодорхойлж дүгнэлт, зөвлөмж өгөх зорилготой.

Аргачлал, арга зүй

БОНБҮТХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг Хууль тогтоомжийн тухай хууль (2015) болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах” чиг үүрэг бүхий ажлын хэсэг хийж гүйцэтгэлээ.

Хэрэгжилтийн үр дагаврын энэхүү үнэлгээ нь нийт 11 зүйл, хэсэгт хамаарах 8 зөвлөмжийг боловсруулсанаас гадна уг хуулийн харилцаанд оролцогч субъектуудээс холбогдох мэдээллийг тэнцвэртэй авах зорилгоор салбарын, бусад салбарын төрийн захиргааны төв болон орон нутгийн захиргааны байгууллага, түүнчлэн төрийн бус байгууллага /Байгаль орчны үнэлгээ эрхлэгчдийн холбоо ТББ, Монголын Тогтвортой Санхүүгийн Холбоо ТББ, Монголын Банкны Холбоо ТББ, Байгаль орчны мэргэжилтнүүдийн Холбоо ТББ, Уул уурхайн эрх зүй судлалын сан ТББ г.м/, үнэлгээний үйл ажиллагаа эрхлэх эрх бүхий аж ахуйн нэгжийн төлөөлөл, мэргэжилтэн, удирдлагатай уулзалт, ярилцлага зохион байгуулж, мэдээлэл цуглуулж ажилласан болно.

ХОЁР. БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ АНГИЛЛЫН СУДАЛГАА

ХУРААНГУЙ

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл боловсруулах ажлын хүрээнд хийгдэх нэг чухал ажил нь байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ хийх төслийн ангиллыг оновчтой тодорхойлох явдал юм.

Тус судалгааны ажлын хүрээнд байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ шаардлагатай эсэх талаар дүгнэлт гаргахад ашиглаж байгаа шалгуур үзүүлэлт, тухайлбал төслийн ангиллыг хэрхэн тодорхойлон авч үзсэн байдлыг улс орнуудын холбогдох хууль тогтоомж, болон олон улсын байгууллагуудын гүйцэтгэлийн стандарт, шаардлага болон бодлого зэрэг нээлттэй мэдээллийг ашиглаж холбогдох дүн шинжилгээг хийв. Үүнд:

- ✓ Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ хийх төслийн ангиллыг оновчтой болгон тодорхойлохын тулд улс орнуудын авч хэрэгжүүлсэн сайн онол практикийн туршлага;
- ✓ Нийгэм эдийн засгийн хөгжлийн хувьд өөр хоорондоо ялгаатай 5-аас доошгүй улсын Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд тодорхойлогдсон төслийн ангилал, түүний үндэслэл;
- ✓ Олон улсын байгууллага үндсэн бодлого, шаардлагад тусгагдсан төслийн ангиллын нарийвчилсан судалгаа зэргийг хийж гүйцэтгэлээ.

Судалгааны дүгнэлтийг товчхон авч үзвэл:

Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ (БОНУ) шаардлагатай эсэх талаар дүгнэлт гаргахад шаардлагатай мэдээллийн талаар нарийвчилсан мэдээллийг хууль тогтоомжид зааж, холбогдох маягтуудыг төсөл хэрэгжүүлэгчдэд зориулж ойлгомжтойгоор боловсруулан гаргадаг байна.

- ✓ БОНУ нь шаардлагатай эсэх талаар дүгнэлтийг гаргахдаа ихэнх улс орон нь төслийн төрөл, ангилал, үйл ажиллагаа нь байгаль орчинд ихээхэн нөлөөлөл үүсгэж болзошгүй эсэх, тусгай хамгаалалттай газар нутаг, түүний бүсэд нөлөөлөл үзүүлэх эсэх болон бусад шалгуур үзүүлэлтүүдийг дангаар эсвэл тэдгээрийг хослуулан хэрэглэж байна.
- ✓ Нийт 55 улсын судалгаанд тулгуулан авч үзэхэд БОНУ нь шаардлагатай эсэх талаар дүгнэлтийг гаргахдаа дараах байдалтай байна. Үүнд:
  1. 12.7% нь зөвхөн төслийн төрөл, ангиллын шалгуур үзүүлэлтийг дангаар нь хэрэглэж байна.
  2. 5.5% нь зөвхөн үйл ажиллагаа нь байгаль орчинд ихээхэн нөлөөлөл үүсгэж байгаа эсэх шалгуур үзүүлэлтийг дангаар нь хэрэглэж байна.
  3. 50.9% нь дээрх 1 болон 2 хослуулан хэсэглэж байна.
  4. 9.1% нь дээрх 1 болон 2 дээр тусгай хамгаалалттай газар нутаг эсвэл түүний зэргэлдээх газарт үзүүлж болзошгүй нөлөөллийн шалгуур үзүүлэлтийг хослуулан хэрэглэж байна.

Дээрх байдлаас дүгнэж үзэхэд БОНУ шаардлагатай эсэх талаар дүгнэлтийг гаргахдаа улс орнууд тухайлсан ижилхэн аргачлал, шалгуурт үзүүлэлт болон загварыг ашиглах

боломжгүй харагдаж байна. Түүнчлэн Төслийн ангиллыг тухайн улс орон нь өөрийн нийгэм-эдийн засгийн онцлог байдалд тулгуулан тодорхойлон гаргах нь чухал байна.

Аргачлал, арга зүй

Судалгааг гүйцэтгэхэд судалгааны түгээмэл аргууд болох эмпирик болон харьцуулсан судалгааны аргыг голчлон ашиглав.

Түүнчлэн уг судалгааг дан ганц дотоодын судалгаанд тулгуурлах бус харьцуулсан судалгааны хүрээнд Канад, БНХАУ(Бүгд Найрамдах Хятад Ард улс), БНКУ (Бүгд Найрамдах Какакстан улс), ӨАБНУ (Өмнөд Африкийн Бүгд Найрамдах улс), Их Британи зэрэг улсуудын Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний систем, түүний эрх зүйн тогтолцоо, төслийн ангилал зэргийг судаллаа.

ГУРАВ. БОНБУ-НИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ БОЛОН ТАНИЛЦУУЛГЫН ТӨСӨЛ

ХУРААНГУЙ

Байгаль орчны салбарт 2009-2012 онд хийгдсэн эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд салбарын үндсэн харилцааг зохицуулж байсан 33 хуулиас 18 хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилган, бодлогын хувьд шинэ агуулга, зохицуулалтаар шинэчилсэн. Уг эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийг шинэчилсэн найруулгаар УИХ-аас баталсан. Шинэчлэгдэн батлагдсан хуулийг хэрэгжүүлсэн өнгөрсөн 11 жилийн хугацаанд хуулийн зарим зүйл, заалт хоорондоо зөрчилдөх, зохицуулалтын хувьд давхцах, тодорхой бус, хоёрдмол утга илэрхийлэх, төсөл хэрэгжүүлэгчид эдийн засгийн болоод цаг хугацааны хүндрэл учруулах зэрэг хүндрэл бэрхшээл гарч байгааг асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагаас 2022 онд уг хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу хийж тогтоосон.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл, Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тус тус дэвшүүлсэн зорилтын хүрээнд Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулсан.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.1-т заасны дагуу Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай анхдагч хуулийн эх бичвэрийн нийт 35%-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар байгаа тул Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр 24.4-т заасны дагуу “нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийн төслийг боловсруулсан.

Хуулийн төсөл нийгмийн харилцааны тулгамдсан асуудлыг харгалзан тухайн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хуулийн зарим зүйл, заалтыг өөрчлөн найруулах шаардлага үүсч байгаа тул Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1.2 дахь заалтад заасны дагуу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь одоогоор 6 зүйл, 42 хэсгээс бүрдэнэ.

Аргачлал, арга зүй

БОНБУтХ-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, түүний үзэл баримтлалын төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйл, 16 дугаар зүйл, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хоёрдугаар хавсралт, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалын дагуу боловсруулав.

БОНБУ-НИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨНИЙ ҮНЭЛГЭЭ

ХУРААНГУЙ

Тус үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан, аргачлалд дурдсан 6 шалгуур үзүүлэлтээс хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлж, гарах үр дагаврыг урьдчилан тогтоож чадахуйц дараах шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

- ✓ Зорилгод хүрэх байдал
- ✓ Ойлгомжтой байдал
- ✓ Практикт хэрэгжих боломж
- ✓ Зардал
- ✓ Харилцан уялдаа

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийн зорилго нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургаадугаар зүйлийн 2 дахь заалтыг хэрэгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах, хүний үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдахаас сэргийлэх, байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатайгаар байгалийн нөөц ашиглалт явуулах, бүс нутаг, салбарын хэмжээнд баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөө болон аливаа төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үнэлэх, хэрэгжүүлэх эсэх талаар дүгнэлт, шийдвэр гаргах, оролцогч талуудын харилцааг зохицуулах зорилтод хүрэх боломжтой эсэхийг үнэллээ.

“Практикт хэрэгжих боломж” нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл нь анхдагч биш учраас шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зохицуулалтыг дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломж байгаа эсэхийг, мөн хэрэгжүүлэх субъект, байгууллага нь хэн байх вэ гэдгийг тогтооход туршилтын ажиллагааг явуулах шаардлагагүй бөгөөд цаг хугацааны хомс боломж байссан тул сонгож аваагүй болно.

“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тухайн зохицуулалтад Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын эрх, үүрэг, тэдгээрийн ашиг сонирхол хөндөгдөж байгаа зохицуулалтыг сонгож авсан.

“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг хуулийн төсөл нь түүнийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдийн хувьд ойлгомжтой, логик дараалалтай томъёологдсон эсэхийг шалгах үүднээс хамаарах этгээдүүдээс санал авах, хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг хянах байдлаар үнэлгээг хийхээр сонголоо.

“Зардал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь зардал үүсгэхгүй гэж үзсэн бөгөөд тайланг Зардлын тооцооны тайланд дэлгэрэнгүй тусгасан болно.

“Харилцан уялдаа” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зүйл, заалт нь холбогдох бусад хуульд нийцсэн эсэхийг аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар үнэлгээг хийхээр тооцов.

Аргачлал, арга зүй

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал”-д заасны дагуу дараах үе шаттайгаар хийлээ. Үүнд:

- ✓ Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
- ✓ Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох хэсгээ тогтоох;
- ✓ Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах, хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
- ✓ Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх;

БОНБУ-НИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨСЛИЙН ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН

ХУРААНГУЙ

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар уг хуулийг хэрэгжүүлэх хуулийн этгээд, иргэн, төрийн байгууллагуудад үүсэх зардал, ачааллыг тооцож, үүнийг хялбарчлах, зардлыг бууруулах талаар санал боловсруулахад энэхүү тайлан чиглэгдсэн.

Түүнчлэн Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар зардал үүсгэгч этгээд болох хуулийн этгээд, иргэн, төрийн байгууллагад тодорхой үүрэг бий болгосон, түүнийг хэрэгжүүлэхэд мөнгөн зардал шинээр бий болохоор тусгагдсан эсэхийг мөн шалгав.

Хуулийн төслийн зардлыг тооцохдоо бодит статистик болон хугацааг шууд ашиглах боломжгүй тохиолдолд аргачлалын 2.5.2 дугаар зүйлд “Тохиолдлын тоо нь тухайн үүргийг хэдэн хуулийн этгээдэд хүлээлгэж байгааг илэрхийлнэ. Ингэхдээ статистикийн тоо мэдээг ашиглах бөгөөд энэ талаар статистик тоо мэдээ байхгүй бол баримжаалж тооцно.” гэж заасан болон 4.4.2 дугаар зүйлд “Зарцуулах хугацааг тодорхойлохдоо бусад төрийн байгууллагад адил төстэй үйлчилгээ байгаа эсэхийг судалж холбогдох мэргэжилтнүүдийн саналыг авах бөгөөд тэдгээрийн гүйцэтгэсэн ажил, үйлчилгээгээр баримжаалж тогтооно.” гэж тус тус заасныг үндэслэн адил төстэй ажил, үйлчилгээ байгаа эсэхийг судалж, тухайн салбарын мэргэжилтний мэдээлэл, саналыг баримтлан баримжаалах зэргээр хугацаа, тохиолдлын тоо зэргийг мөн тогтоов.

Аргачлал, арга зүй

Монгол Улсын “Хууль тогтоомжийн тухай хууль”-ийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлно.” гэж заасан байна.

Үүний дагуу Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар уг хуулийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах хуулийн этгээд, иргэн, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлыг дээр дурдсанчлан “Хууль тогтоомжийн тухай хууль”-ийн 12.1.4-т заасан буюу Монгол Улсын Засгийн Газрын 2016 оны 1 дүгээр сарын 25-ны өдрийн №59 тоот “Аргачлал батлах тухай” Тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ыг баримтлан зардлын тооцоог гаргав.

ТАЛУУДЫН ОРОЛЦООТОЙ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ

ХУРААНГУЙ

Талуудын гэрээгээр хүлээсэн үүрэг болон Гэрээний Хавсралт 3 (Ажлын даалгавар), Зөвлөх үйлчилгээний багийн боловсруулсан ажлын төлөвлөгөөний хүрээнд Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг танилцуулах, оролцогч талуудаас санал авах зорилгоор талуудын оролцоотой хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан.

Байгаль орчны үнэлгээ эрхлэгч аж ахуй нэгжүүдтэй 2023 оны 10 дугаар сарын 24-ний өдөр Цэнгэг усны нөөц, байгаль хамгаалах төв УТҮГ дээр нээлттэй хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан. Уг хэлэлцүүлгээр Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл, төслийн үзэл баримтлал, ангиллын судалгаа зэргийг танилцуулан санал авав.

Зураг 1. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ эрхлэгч аж ахуй нэгжүүдтэй хийсэн хэлэлцүүлэг

Түүнчлэн Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг танилцуулах зорилгоор Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамны Ашигт малтмалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж буй ажлын хэсэгтэй зөвлөлдөх уулзалтыг 2023 оны 10 дугаар сарын 25-ны өдөр хийв.

Зураг 2. БОАЖЯ, БОНБУ-ний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн ажлын хэсэг болон Зөвлөх үйлчилгээний багийн хамт Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамны холбогдох мэргэжилтнүүдтэй хийсэн зөвлөлдөх уулзалт

ЦААШИД ХИЙГДЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

БОАЖЯ-ны БОНБҮТХ-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулах ажлын хэсэг болон Зөвлөх үйлчилгээний баг хамтран бүсчилсэн хэлэлцүүлэг зохион байгуулах хуваарийг шинэчлэн баталсан бөгөөд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулахад цаашид дараах ажлуудыг хийхээр төлөвлөөд байна. Үүнд:

1. Шинэчилсэн хэлэлцүүлгийн хуваарийн дагуу 4-5 бүсэд, бүсчилсэн хэлэлцүүлгийг танхим болон цахим хэлбэрээр зохион байгуулах, хэлэлцүүлгийн нарийвчилсан хөтөлбөрийг гаргах;
2. Хэлэлцүүлгээс гарсан санал, зөвлөмжийг нэгтгэн дүн шинжилгээ хийж, нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд тусгах;
3. БОНБҮТХ-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалын төслийг батлуулах;
4. БОНБҮТХ-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд яамдуудаас санал авах, яамдуудаас авсан санал, зөвлөмжийг нэгтгэн төсөлд тусгах;
5. БОНБҮТХ-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг эцэслэж Засгийн газарт өргөн барих;
6. Холбогдох бусад;

Мөн талуудын оролцоотой хэлэлцүүлгийг өргөн хүрээнд зохион байгуулах үүднээс цаашид хийгдэх хэлэлцүүлгийн хуваарийг тайлангийн холбогдох хэсэгт хавсаргав.

ХАВСРАЛТ

ХАВСРАЛТ А.

ЗӨВЛӨХ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ БАГИЙН АЖЛЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд санал авах, талуудын оролцоотой хэлэлцүүлгийг зохион байгуулах хуваарь өөрчлөгдсөнөөс үүдэн гэрээний эхлэлийн тайлангаар хүргүүлсэн ажлын төлөвлөгөө 1 сарын хугацаагаар сунгагдсан болно.

№	Гүйцэтгэх ажил	Гэрээ байгуулснаас хойш календарийн 7 хоногоор ¹												
		1 (08.09- 08.16)	2 (08.17- 08.24)	3 (08.25- 09.01)	4 (09.02- 09.09)	5 (09.10- 09.17)	6 (09.18- 09.25)	7 (09.19- 09.26)	8 (09.27- 10.04)	9 (10.05- 10.09)	10 (10.10- 10.17)	11 (10.18- 10.25)	12 (10.26- 11.02)	13 (11.02- 11.09)
1.	Гэрээт ажлын эхлэлийн тайлан боловсруулах, хүргүүлэх, Зөвлөх багийн анхны хурлыг зохион байгуулах, ажлын нарийвчилсан төлөвлөгөөг хэлэлцэх, эцэслэх													
2.	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу хийгдсэн үнэлгээг (Хэрэгжилтийн үр дагавар) хэлэлцэх, эцэслэх													
3.	БОННУ-ний ангиллын судалгааг эцэслэх													
4.	БОНБУ-ний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалын болон танилцуулгын төслийг шинэчлэн боловсруулах, батлуулах													

¹ Гэрээг 2023 оны 08 дугаар сарын 09-ний өдөр байгуулсан

5.	БОНБУ-ний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг боловсруулах, эцэслэх													
6.	БОНБУ-ний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийн хүрээнд нэмэлт, өөрчлөлт орох холбогдох бусад хуулиудыг шинэчлэн тодорхойлох, төслийг боловсруулах, эцэслэх													
7.	БОНБУ-ний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд үр нөлөө болон зардалын үнэлгээг гүйцэтгэх, эцэслэх													
8.	Дээр дурдагдсан хуулийн төслүүдэд Захиалагч буюу БОАЖЯ-ны Ажлын хэсгээс санал авах													
9.	Дээр дурдагдсан хуулийн төслүүдийг БОАЖЯ-ны цахим хуудсанд байршуулах													
10.	Хэлэлцүүлэг 1. Дээр дурдагдсан хуулийн төслүүдийг оролцогч талуудын оролцоотой нээлттэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулахад БОАЖЯ-ны Ажлын хэсэгт дэмжлэг үзүүлэх													

11.	Хэлэлцүүлэг 2. Дээр дурдагдсан хуулийн төслүүдийг Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний мэргэжлийн байгууллагын төлөөллийг хамруулсан нээлттэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулахад БОАЖЯ-ны Ажлын хэсэгт дэмжлэг үзүүлэх													
12.	Хэлэлцүүлэг 3. Дээр дурдагдсан хуулийн төслүүдийг Уул уурхай, газрын тос, хүнд үйлдвэр, дэд бүтцийн төсөл хэрэгжүүлэгч байгууллагын төлөөллийг хамруулсан нээлттэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулахад БОАЖЯ-ны Ажлын хэсэгт дэмжлэг үзүүлэх													
13.	Хэлэлцүүлэг 4. Дээр дурдагдсан хуулийн төслүүдийг орон нутагт бүсчилсэн 3 удаагийн нээлттэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулахад БОАЖЯ-ны Ажлын хэсэгт дэмжлэг үзүүлэх													
14.	Хэлэлцүүлэг 1, 2,3, 4-өөс гарсан саналыг нэгтгэн дээр дурдсан хуулиудын төсөлд тусгах													
15.	Дээр дурдагдсан хуулийн төслүүдэд яамдуудаас санал													

	авахаар яамдуудад хүргүүлэхэд БОАЖЯ- ны Ажлын хэсэгт дэмжлэг үзүүлэх													
16.	Яамдуудаас ирүүлсэн саналыг нэгтгэн дээр дурдсан хуулиудын төсөлд тусгах													
17.	Дээр дурдагдсан хуулийн төслүүдэд Захиалагч буюу БОАЖЯ-ны Ажлын хэсэгт хүлээлгэн өгөх													
18.	Гэрээт ажлын эцсийн тайланг боловсруулах, хүргүүлэх													

ХАВСРАЛТ Б.

**БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ
ХУУЛЬ (2012)-ИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВАРТ ХИЙСЭН
ҮНЭЛГЭЭ**

**БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ**

**БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ ХУУЛИЙН (2012)
ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВАРТ ХИЙСЭН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН**

УЛААНБААТАР

2023 ОН

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ:

ААН	Аж ахуй нэгж
БОАЖЯ	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам
БОАЖГ	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар
БОСҮ	Байгаль орчны стратегийн үнэлгээ
БОТБҮ	Байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээ
БОНЕҮ	Байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээ
БОНБҮ	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ
БОМТ	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө
БОНБҮтХ	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль
БОНҮМЗ	Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний мэргэжлийн зөвлөл

ТАЙЛАНГИЙН АГУУЛГА

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ:.....	23
УДИРТГАЛ	25
НЭГ. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ.....	26
1.1. Үнэлгээ хийх шалтгаан	26
1.2. Үнэлгээ хийх хүрээ	29
1.3. Үнэлгээ хийх шалгуур үзүүлэлт	29
1.3.1. “Зорилгод хүрсэн түвшин” шалгуур	30
1.3.2. “Практикт нийцэж байгаа байдал” шалгуур	30
1.4. Үнэлгээний харьцуулах хэлбэр	Error! Bookmark not defined.
1.5. Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох	32
1.6. Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох.....	33
ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ	34
ГУРАВ. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ	36
3.1.“Зорилгод хүрсэн түвшин” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлсэн байдал:	36
2.2. Практикт нийцэж буй байдал шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ	41
ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ	52
4.1. Үнэлэлт, дүгнэлт	52
4.2. Зөвлөмж.....	53
АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ	56

УДИРТГАЛ

“Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль” (“БОНБҮтХ”) нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 2 дахь заалтыг хэрэгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах хамгаалах, хүний үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдахаас сэргийлэх, байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатайгаар байгалийн нөөц ашиглалт явуулах, бүс нутаг, салбарын хэмжээнд баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөө болон аливаа төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үнэлэх, хэрэгжүүлэх эсэх талаар дүгнэлт, шийдвэр гаргах, оролцогч талуудын харилцааг зохицуулах зорилттойгоор “5 бүлэг, 20 зүйл” бүхий бүтэцтэйгээр 2012 онд батлагдан хэрэгжиж байна. Байгаль орчны салбарт 2009-2012 онд хийгдсэн эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд салбарын үндсэн харилцааг зохицуулж байсан 33 хуулиас 18 хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилган, бодлогын хувьд шинэ агуулга, зохицуулалтаар шинэчилсэн ба уг эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд уг хуулийг шинэчилсэн найруулгаар УИХ-аас баталсан байна.

БОНБҮтХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг Хууль тогтоомжийн тухай хууль (2015) болон “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын (2016) дагуу Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах” чиг үүрэг бүхий ажлын хэсэгт дэмжлэг үзүүлэх зөвлөх баг хийж гүйцэтгэлээ. БОНБҮтХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ нь уг хуулийн хэрэгжилтийн явц дахь ололтыг бататгах, бодит байдалд дүн шинжилгээ хийхийн зэрэгцээ хуулийг хэрэгжүүлснээр гарч буй хүндрэл, бэрхшээлтэй асуудал, нийгэмд үзүүлж буй эерэг, сөрөг байдлыг илрүүлэн, цаашид зохистой, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжит хувилбарыг тодорхойлж дүгнэлт, зөвлөмж өгөх зорилготой.

Хэрэгжилтийн үр дагаврын энэхүү үнэлгээ нь нийт 11 зүйл, хэсэгт хамаарах 8 зөвлөмжийг боловсруулсанаас гадна уг хуулийн харилцаанд оролцогч субъектуудээс холбогдох мэдээллийг тэнцвэртэй авах зорилгоор салбарын, бусад салбарын төрийн захиргааны төв болон орон нутгийн захиргааны байгууллага, түүнчлэн төрийн бус байгууллага /Байгаль орчны үнэлгээ эрхлэгчдийн холбоо ТББ, Монголын Тогтвортой Санхүүгийн Холбоо ТББ, Монголын Банкны Холбоо ТББ, Байгаль орчны мэргэжилтнүүдийн Холбоо ТББ, Уул уурхайн эрх зүй судлалын сан ТББ г.м/, үнэлгээний үйл ажиллагаа эрхлэх эрх бүхий аж ахуйн нэгжийн төлөөлөл, мэргэжилтэн, удирдлагатай уулзалт, ярилцлага зохион байгуулж, мэдээлэл цуглуулж ажилласан болно. Энэхүү үнэлгээг гүйцэтгэхэд дэмжлэг үзүүлсэн НҮБХХ-ын “Байгаль орчны засаглал” болон ХБНГУ-ын Сэргээн босголт, зээлийн банк хамтран хэрэгжүүлж буй “Биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох II, III” төслүүдэд талархал илэрхийлье.

НЭГ. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ

Төлөвлөх үе шатны зорилго нь үнэлгээ хийх хүрээг тогтоож, түүнд тохирсон шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлоход чиглэгдэнэ. Энэ үе шатанд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ
Үүнд:

- ✓ Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох;
- ✓ Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох;
- ✓ Шалгуур үзүүлэлтийг сонгож тогтоох;
- ✓ Харьцуулах хэлбэрийг сонгох;
- ✓ Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох;
- ✓ Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох;

1.1. Үнэлгээ хийх шалтгаан

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар батлагдсан Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал (цаашид “Аргачлал” гэх)-ын 3.2-т үнэлгээний шалтгааныг дараах байдлаар тодорхойлохыг тусгасан байдаг. Үүнд:

- ✓ Тухайн хууль тогтоомжийг шүүхийн практикт хэрэглэн хэрэг, маргааныг шийдвэрлэхэд хүндрэл, бэрхшээл гарах, ойлгомжгүй, зөрчилтэй зохицуулалттай байх, тэдгээр нь цаашид тухайн харилцаанд сөрөг үр дагавар үүсгэх шинжтэй байвал;
- ✓ Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх явцад түүний зохицуулалт бодит байдалтай нийцээгүй, тухайн харилцааг зохицуулах боломжгүй, эсхүл нийгмийн харилцааны өөрчлөлт, хөгжлөөс хоцорсон, зайлшгүй зохицуулах ёстой харилцааг хамарч зохицуулаагүй, эсхүл тэдгээрээс улбаалсан сөрөг үр дагавар бий болсон бол;
- ✓ Захиргааны байгууллага эрх хэмжээнийхээ хүрээнд хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх явцад хүндрэл бэрхшээл үүссэн бол;
- ✓ Нийгмийн бүлэг, төрийн бус байгууллага хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой тодорхой асуудлаар түүнийг өөрчлөх, шинэчлэх, эсхүл хүчингүй болгох талаар үндэслэл бүхий санал гаргасан;
- ✓ Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, хангах талаарх үүргээ биелүүлэхгүй байгаа буюу Монгол Улсын Үндсэн хууль, олон улсын гэрээгээр тодорхойлсон хүний эрх, эрх чөлөө зөрчигдөж байгаа бол;

БОНБҮТХууль нь 2012 онд батлагдаж, 10 гаруй жил хэрэгжиж байгаа бөгөөд 2015, 2017, 2022, 2023 онуудад 4 удаа нэмэлт, өөрчлөлт орж байсан боловч Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу уг хуульд хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ¹ хийгдэж байгаагүй байна.

---

¹ Хууль тогтоомжийн тухай хууль, 51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэг “Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг тухайн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын зорилт 5.3-т заасан “хүний хөгжлийг дэмжсэн, үр дүн, үр нөлөөтэй цахим засаглалыг төлөвшүүлэх зорилт”-ын хүрээнд 2021-2030 онд “Цахим хэлбэрт шилжсэнээр цаг хугацаа, орон зайнаас үл хамааран төрийн үйлчилгээ шат дамжлагагүй, шуурхай болно” гэж, мөн зорилт 6.2-т заасан “байгалийн нөөц баялгийг нөхөн сэргээж хомсдолыг бууруулан, ашиглалтын нөөц бий болгож, байгалийн үр өгөөжийг ирээдүй хойч үедээ өвлүүлэх зорилт”-ын хүрээнд 2021-2030 онд “Байгаль орчны хяналт-шинжилгээний сүлжээ, кадастр, мэдээллийн санг өргөжүүлж, шинэ үеийн техник, технологийн шинэчлэл хийнэ” гэж тус тус заасан бөгөөд салбарын төрийн үйлчилгээг шуурхай чирэгдэлгүй хүргэх замаар байгаль орчныг хамгаалах тодорхой зорилтуудыг дэвшүүлсэн байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлийн 30-д “Иргэн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, эрхийнхээ хүрээнд газрын хэвлийн баялгийг ашигласнаар байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн талаар иргэний мэдэх эрхтэй холбогдсон зохицуулалтыг боловсронгуй болгох зорилт”-ыг дэвшүүлсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 4.2.3-т “Цахим Монгол арга хэмжээний хүрээнд зөвшөөрлийн цахим бүртгэл, хяналтын нэгдсэн тогтолцоог бүрдүүлж, төрөөс олгох зөвшөөрлийн тоог цөөлж, олон шат, дамжлагыг багасгах, бизнест ээлтэй хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, хяналт тавихтай холбоотой харилцааг боловсронгуй болгоно” гэж, 5.1-т “Байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн баялгийг зүй зохистой ашиглаж, дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлж, хүрээлэн буй орчны бохирдол, доройтлыг бууруулж, иргэдийн эрүүл орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх” гэж салбарын төрийн үйлчилгээг тодорхой, шуурхай, давхардал, чирэгдэлгүй хүргэх замаар байгаль орчныг хамгаалах үндсэн зорилтуудыг тодорхойлсон байна.

Мөн Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолын нэгдүгээр хавсралтаар батлагдсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын Ногоон хөгжлийн сэргэлтийн 5.4-т “Эдийн засаг, аж үйлдвэржилтийн сэргэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэхдээ байгаль хамгаалах үндэсний уламжлалт ёс заншлыг хадгалж, дэлхийн хөгжлийн чиг хандлагад нийцүүлэн ногоон хөгжлийн жишиг загварыг тодорхойлно” гэж, Төрийн бүтээмжийн сэргэлтийн 6.1-т “Төрөөс үзүүлэх үйлчилгээг цахимжуулж, төрийн хүнд суртлыг бууруулна” гэж, мөн тогтоолын хоёрдугаар хавсралтаар батлагдсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг хэрэгжүүлэх эхний үе шатны үйл ажиллагааны

хойш 5 жил тутамд хийх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд дээрх хугацаанаас өмнө хийж болно” хэмээн заасан байна.

хөтөлбөрийн 5.4.1-т “Хүрээлэн байгаа орчны аюулгүй байдлыг хангах, хүн амын эрүүл, аюулгүй амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор байгаль орчны хяналт, шинжилгээ, үнэлгээг боловсронгуй болгон хэрэгжүүлэх” гэж тус тус заасан байна.

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2021 оны 02 дугаар сарын 25-ны өдрийн А/56 дугаар тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчин, аялал жуулчлалын салбарын 2021-2024 оны стратеги төлөвлөгөө”-нд БОНБҮТХуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар тусгажээ.

Түүнчлэн Монгол Улсын Ерөнхий сайд Засгийн газрын 2022 оны 05 дугаар сарын 11-ний өдрийн хурал, уг хуралдааны 28 дугаар тэмдэглэлийн 7 дахь хэсгээр “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний эрх зүйн орчныг шинэчлэх асуудлыг БОНБҮТХуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” Засгийн газрын тогтоолын төслийг боловсруулж, Засгийн газрын хуралдаанд танилцуулахыг үүрэг болгожээ.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2013 оны 374 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Байгаль орчны стратегийн болон хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ хийх журам”, “Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ хийх журам”, Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн /хуучин нэрээр/ Сайдын 2014 оны А-03 дугаар тушаалаар “Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээнд олон нийтийн оролцоог хангах тухай журам”, А-04 дүгээр тушаалаар “Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийн баталгааны тусгай дансны гүйлгээнд хяналт тавих журам”, А/618 дугаар тушаалаар “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ыг тус тус батлан уг хуулийн хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байгаа ч БОНБҮТХууль болон эдгээр журмуудын хэрэгжилт өнөө цаг үеийн хэрэгцээ, шаардлагад бүрэн нийцэхгүй байгаа талаар салбарын болон салбарын бус төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэд, олон нийтээс удаа дараа үндэслэл бүхий саналуудыг гаргасаар байна.

Ийнхүү БОНБҮТХ-ийг хэрэгжүүлсэн өнгөрсөн 10 гаруй жилийн хугацаанд хуулийн зарим зүйл, заалт хоорондоо зөрчилдөх, зохицуулалтын хувьд давхцах, тодорхой бус хоёрдмол утга илэрхийлэх, төсөл хэрэгжүүлэгчид эдийн засгийн болоод цаг хугацааны хүндрэл учруулах зэрэг хүндрэл бэрхшээл гарч байгаа тул эдгээр асуудлыг эрх зүйн зохицуулалтын хувьд сайжруулан зохицуулах зайлшгүй шаардлага тулгарч байна.

Эдгээр бодлогын баримт бичиг болон хууль тогтоомж, цаг үеийн шаардлага, олон улсын жишиг болон олон улсын байгууллагуудын байгаль орчин, нийгмийн бодлого, тэдгээрийн шаардлагад нийцсэн байдлаар БОНБҮТХ-ийн өнөөгийн зохицуулалтыг нийцүүлэх, уялдааг хангах, боловсронгуй болгон сайжруулж тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх бодит хэрэгцээ, шаардлага үүссэн байгаа учир БОНБҮТХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх шаардлагатай гэж салбарын төрийн захиргааны байгууллага үзэж, энэхүү үнэлгээг хийж гүйцэтгэлээ.

1.2. Үнэлгээ хийх хүрээ

Үнэлгээний хүрээг тогтоох ажиллагаа нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг судлах явцад агуулгын хувьд чухал ач холбогдолтой, нөлөөлөл үзүүлэх хамгийн гол зохицуулалтыг тодорхойлоход чиглэдэг. Аргачлалын 3 дугаар зүйлийн 3.3.1-д “үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох ажиллагаа нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг судлах явцад агуулгын хувьд ач холбогдолтой, нөлөөлөл үзүүлэх хамгийн гол зохицуулалтыг тодорхойлоход чиглэнэ” хэмээн заасан байна.

Монгол Улсын иргэний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах, хүний үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдахаас сэргийлэх, байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатайгаар байгалийн нөөц ашиглах үйл ажиллагааг зохицуулах үндсэн арга механизм нь байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тогтолцоотой салшгүй холбоотой бөгөөд байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээгээр дамжуулан байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн нөөцийг үр ашигтай ашиглах бодлогыг хэрэгжүүлдэг.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулах” заасны хүрээнд байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ нь аливаа төслийг хэрэгжүүлэхээс өмнө байгаль орчныг хамгаалах, байгаль орчин, нийгмийн бүрэлдэхүүн хэсэгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг төлөвлөхийн зэрэгцээ төслийг хэрэгжүүлэх эсэх талаар холбогдох шийдвэр гаргалтад олон улсад хамгийн түгээмэл хэрэглэгддэг, байгаль орчны бодлого, хууль тогтоомжийн хүрээнд хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгаль орчны төлөвлөлт болон менежментийн арга хэрэгсэл юм.

Иймд БОНБҮТХ-ийн 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 17, 18, 19, 20 дугаар зүйлүүдэд болон тэдгээрт холбогдох зохицуулалтуудыг үнэлгээ хийх хүрээнд хамруулах нь зүйтэй гэж үзлээ.

1.3. Үнэлгээ хийх шалгуур үзүүлэлт

Аргачлалын 3 дугаар зүйлийн 3.4-т Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг тодорхойлоход сонгох шалгуур үзүүлэлтүүдийн жагсаалтыг тусгасан бөгөөд энэхүү шалгуур үзүүлэлтүүдээс дараах 2 шалгуур үзүүлэлтийг сонгож байна. Үүнд:

Аргачлалын 3.4.1-т заасан “зорилгод хүрсэн түвшин”. Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн хувьд тухайн хууль тогтоомж хэрэгжиж эхэлснээс хойшхи хугацаанд хуулийн зорилго, зорилтдоо хүрсэн эсэхийг тогтооно.

Аргачлалын 3.4.5-д заасан “практикт нийцэж байгаа байдал”. Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тухайн хууль тогтоомжийн зохицуулалт хэрхэн хэрэгжиж байгаа, түүний эерэг болон сөрөг үр дагавар хэрэгжүүлэхэд хүндрэл гарч байгаа эсэхийг тодорхойлно.

1.3.1. “Зорилгод хүрсэн түвшин” шалгуур

Энэхүү шалгуур үзүүлэлтээр тухайн хууль тогтоомж хэрэгжиж эхэлснээс хойш хугацаанд хуулийн зорилго, зорилтдоо хүрсэн эсэхийг тогтоохыг зорьдог.

БОНБҮТХ-ийн 1 дүгээр зүйлийн 1.1 дэх хэсэгт “Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 2 дахь заалтыг хэрэгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах..., ... оролцогч талуудын харилцааг зохицуулахад оршино” гэж заасан.

2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ны өдөр Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн хоёр дахь хэсэгт нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, “Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн нийтийн өмч мөн, Байгалийн баялгийг ашиглах төрийн бодлого нь урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тулгуурлаж, одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь баталгаажуулах, газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж тэгш, шударга хүртээхэд чиглэнэ, Иргэн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийнхээ хүрээнд газрын хэвлийн баялгийг ашигласнаар байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн талаар мэдэх эрхтэй, Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг ашиглахдаа байгалийн баялаг ард түмний мэдэлд байх зарчимд нийцүүлэн түүний үр өгөөжийн дийлэнх нь ард түмэнд ногдож байх эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно”² гэж заажээ.

БОНБҮТХ-ийн зорилт нь бүхэлдээ Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийг хэрэгжүүлж чадаж буй эсэх /мөн Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг болон Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль/ буюу байгаль орчныг хамгаалан иргэний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийн хүрээнд байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн талаар мэдэх эрхийг бүрэн хангаж, зорилтдоо хүрч чадаж буй эсэхийг, түүнчлэн БОНБҮТХуулийн зорилт хангагдахад уг хуулийн зарим нэг зүйлийг хамтад нь шалгахын тулд уг хуулийн дараах 2 зүйлийг сонгосон болно. Сонгосон зүйл, заалтыг хүснэгтээр тодорхойлбол:

Хүснэгт 1. Зорилгод хүрсэн түвшин шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд сонгосон зүйл, заалтууд.

№	Сонгосон зүйл, хэсэг, заалт	Зүйл, хэсэг, заалтын агуулга
1.	5 дугаар зүйл	Байгаль орчны стратегийн үнэлгээ
2.	18 дугаар зүйл	Нөлөөллийн үнэлгээний үйл ажиллагааны олон нийтийн оролцоо

1.3.2. “Практикт нийцэж байгаа байдал” шалгуур

БОНБҮТХууль нь хүний үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдахаас сэргийлэх, байгаль орчинд нөлөөлөл багатайгаар байгалийн нөөц ашиглалт явуулах, бүс нутаг,

² “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэл (1992), №1

салбарын хэмжээнд баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөө болон аливаа төслийн байгаль орчинд нөлөөлөлх байдлыг үнэлэх, хэрэгжүүлэх эсэх талаар дүгнэлт, шийдвэр гаргах, оролцогч талуудын харилцааг зохицуулдаг ба байгаль орчинд нөлөөлөлх байдлын үнэлгээний төрөл, ангиллуудын хүрээнд төрийн захиргааны төв болон орон нутгийн захиргааны байгууллага, эрх бүхий мэргэжлийн байгууллаг, бизнес эрхлэгч аж ахуйн нэгжийн оролцоог ханган хэрэгждэг байна.

БОНБУТХ нь 2012 онд батлагдсанаас хойш уг хуулийн хэрэгжилтийн зарим нэг тоон мэдээллийг дурдвал:

- ✓ 2023 оны 10 дугаар сарын байдлаар нийт 11,140 ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтийг боловсруулсан;
- ✓ 2023 оны 10 дугаар сарын байдлаар 7,367 нарийвчилсан үнэлгээний тайланг баталгаажуулсан бөгөөд эдгээрийн 6,281 нь Үндсэн тайлан, харин 1086 нь Нэмэлт тодотгол байна.
- ✓ Асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь 6 шинжээч, 1 ерөнхий шинжээчийн хүний нөөцтэйгөөр ажилладаг;
- ✓ Уул уурхайн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуй нэгжүүдийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хянасан байдлыг сүүлийн 3 жилээр байдлаар авч үзвэл 2018 онд 114, 2019 онд 215, 2020 онд 140, 2021 онд 94, 2022 онд 161, 2023 онд 54 менежментийн төлөвлөгөөг хянасан;
- ✓ Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий 175 аж ахуйн нэгж үйл ажиллагаа явуулдаг.

Иймд энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд БОНБУ тухай хууль тогтоомжийн зохицуулалт хэрхэн хэрэгжиж байгаа, түүний эерэг болон сөрөг үр дагавар хэрэгжүүлэхэд хүндрэл бэрхшээл гарч байгаа эсэхийг тодорхойлоход чиглэгддэг тул дараах зүйл, хэсэг, заалтыг уг шалгуурын хүрээнд сонгосон болно.

Хүснэгт 2. Практикт нийцэж буй байдал, шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд сонгосон зүйл заалтууд

	Сонгосон зүйл, хэсэг, заалт	Зүйл, хэсэг, заалтын агуулга
1.	6 дугаар зүйл	Төлөв байдал болон хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ
2.	7 дугаар зүйл	Нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээ хийх эрх бүхий байгууллага
3.	8 дугаар зүйл	Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ
4.	9 дүгээр зүйл	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө
5.	10 дугаар зүйл	Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ
6.	14 дүгээр зүйл	Төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэгчийн үүрэг
7.	17 дугаар зүйл	Банк санхүүгийн болон хөрөнгө оруулалтын

		байгууллагын үүрэг
8.	19 дүгээр зүйл	Хууль зөрчигчид хүлээх хариуцлага
9.	20 дугаар зүйл	Хохирлыг нөхөн төлүүлэх

1.4. Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох

Энэхүү үнэлгээг хийхэд “зорилгод хүрсэн түвшин” болон “практикт нийцэж байгаа байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтүүдийг сонгож авсан болно. Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолохдоо сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд дараахь асуултуудыг боловсрууллаа.

Зорилгод хүрсэн түвшин шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд:

1. БОНБҮТХ-ийн 5 дугаар зүйл. “Байгаль орчны стратегийн үнэлгээ” нь Монгол Улсын бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөөг “боловсруулах, хянах, хэрэгжүүлэх, хяналт шинжилгээ, мониторинг хийгдэх” явцад хэрэгжсэн эсэх;
2. БОНБҮТХ-ийн 18 дугаар зүйл. Нөлөөллийн үнэлгээний үйл ажиллагаанд олон нийтийн оролцоо хангалттай түвшинд байгаа эсэх, олон нийтийн оролцоогоо хэнээр дамжуулан хангах, олон нийт шаардлагатай гэж үзвэл төрийн байгууллагаас дамжихгүйгээр төсөл хэрэгжүүлэгчээс холбогдох мэдээллийг хуулийн хүрээнд авч болох эсэх;

Практикт нийцэж буй байдал шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд:

1. БОНБҮТХ-ийн 6 дугаар зүйл: Аливаа төслийн техник, эдийн засгийн төлөвлөлтийн баримт бичиг, зураг төсөл, улсын болон бүс нутаг, салбарын хэмжээнд хэрэгжүүлэх нутаг дэвсгэрийн байгаль орчны төлөв байдлыг судлан тогтоож цаашид төсөл, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, бодлого боловсруулахад анхаарах байгалийн нөхцөл, орчны онцлогийг тодорхойлж, хянуулахад төлөв байдлын нөлөөллийн үнэлгээний зохицуулалтын хэрэгжилт, практикт ямар хүндрэл, бэрхшээл гарч байна вэ;

Мөн тодорхой бүс нутаг, сав газарт иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа төслүүдээс хүн амын эрүүл мэндэд үзүүлэ байгаа хам болон давхардмал сөрөг нөлөөллийг тодорхойлж, түүнийг бууруулах, арилга арга хэмжээ тогтоож, хянуулахад хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний зохицуулалтын хэрэгжилт, практикт ямар хүндрэл, бэрхшээл гарч байна вэ;

Түүнчлэн хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний ажилд шаардагдах зардлыг нөлөөллийн цар хүрээг харгалзан төсөл хэрэгжүүлэгчээс гаргуулах, эрх бүхий мэргэжлийн Эрх бүхий мэргэжлийн байгууллага нь боловсруулсан байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээ болон хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний тайланг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн

захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх үнэлгээний асуудал эрхэлсэн мэргэжлийн зөвлөлд хүргүүлж хянуулах явдал хэр бодитой хэрэгжиж байна вэ?

2. БОНБҮТХ-ийн 7 дугаар зүйл. Иргэн аж ахуй нэгж, байгууллагаас тодорхой төслийг хэрэгжүүлэх явцад байгаль орчинд учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл, үр дагаврыг урьдчилан тодорхойлж, түүнийг бууруулах, арилгах арга хэмжээ тогтооход нөлөөллийн үнэлгээний зохицуулалтын хэрэгжилт, практикт ямар хүндрэл, бэрхшээл гарч байна вэ;
3. БОНБҮТХ-ийн 8, 10 дугаар зүйл: Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний зохицуулалтын хэрэгжилт, практикт ямар хүндрэл, бэрхшээл гарч байна вэ?
4. БОНБҮТХ-ийн 9 дүгээр зүйл. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зохицуулалтын хэрэгжилт, практикт ямар хүндрэл, бэрхшээл гарч байна вэ?
5. БОНБҮТХ-ийн 14 дүгээр зүйл. Стратегийн үнэлгээ хийх байгууллага тодорхой туссан эсэх, чиг үүргийг оновчтой хуульчлаагүйгээс ямар асуудал үүсч байна вэ?
6. БОНБҮТХ-ийн 17 дугаар зүйл. Банк, санхүүгийн болон хөрөнгө оруулалтын байгууллагын үүрэгт холбогдох зохицуулалтын хэрэгжилт, практикт ямар хүндрэл, бэрхшээл гарч байна вэ?
7. БОНБҮТХ-ийн 19 болон 20 дугаар зүйл. Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага нь үр ашигтай, үр нөлөө бүхий байж чадаж байгаа эсэх, байгаль орчны хохирол нөхөн төлүүлэх механизмын суурь зохицуулалт оновчтой хуульчлагдсан эсэх?

1.6. Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох

Энэхүү судалгааны ажлын хүрээнд үнэлгээ хийх хуулийн зүйл, хэсэг, заалтын зорилгод хүрсэн түвшин, практик хэрэгжилт болон хүлээн зөвшөөрөгдсөн байдлыг илрүүлэх зорилгоор аргачлалын 3.7.3-т тусгасан мэдээлэл дараах аргуудыг ашигласан болно. Үүнд:

1. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хариуцан зохион байгуулж байгаа болон чиг үүргээрээ түүнтэй холбоотой төрийн байгууллага, албан хаагч, хуулийн хэрэгжилтэд өртөж байгаа иргэн, хуулийн этгээдээс мэдээллийг ярилцлагын аргаар ашиглах;
2. Тодорхой салбар, чиглэлээр мэргэшсэн мэргэжилтнүүд, эсхүл хууль тогтоомж хэрэгжүүлж байгаа буюу түүний хэрэгжилтэд хамаарах бусад субъектийг оролцуулсан уулзалт, ярилцлага зөвлөгөөнийг зохион байгуулан хэрэгцээтэй мэдээллээ олж авах;
3. Хууль тогтоомж хэрэгжиж байгаа орчин нөхцөлд биечлэн очиж, ажиглалт хийх болон ярилцлагын аргыг ашиглан мэдээлэл цуглуулах;
4. Хууль тогтоомжийг хэрэглэж гаргасан шүүхийн шийдвэр буюу шүүхийн практик, тухайн сэдвээр гарсан судалгааны тайлан, статистикийн тоо баримтыг ашиглах.

ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ

БОНБУТХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхдээ мэдээлэл цуглуулах аргуудын дагуу холбогдох мэдээлэл цуглуулах, судалгаа хийх ажлыг холбогдох материалыг цуглуулан үнэлгээг хийсэн болно.

- Бэлэн байгаа мэдээллийг цуглуулах

Хууль, эрх зүйн акт:

Нэг. Монгол Улсын хууль тогтоомж:

- ✓ Монгол Улсын Үндсэн хууль, 1992
- ✓ Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, 1995
- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль, 2012
- ✓ Байгаль орчны стратегийн болон хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний журам, 2013
- ✓ Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журам, 2013
- ✓ Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийн баталгааны тусгай дансны гүйлгээнд хяналт тавих журам, 2014
- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд олон нийтийн оролцоог хангах тухай журам, 2014
- ✓ Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам, 2019
- ✓ Байгаль орчны аудит хийх эрх олгох журам, Байгаль орчны аудит хийх ерөнхий аргачлал, 2019

Хоёр. Бодлогын баримт бичиг:

- ✓ “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, 2020
- ✓ Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралт “Шинэ сэргэлтийн бодлого”, 2021
- ✓ “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хяналт шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшин, 2020
- ✓ Монгол Улсын Засгий Газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр, 2020

Гурав. Судалгааны тайлан:

- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн шинэчлэлтэд зориулсан төслийн ангиллыг боловсронгуй болгох судалгаа. Д.Шижир-Эрдэнэ, Др.И.Бямбахүү, Г.Сурахбаяр. 2022;
- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ: Олон улсын Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний харьцуулсан судалгаа болон Монгол Улсын Байгаль орчинд нөлөөлөх

байдлын үнэлгээ, түүний хэрэгжилт, холбогдох сайжруулах санал зөвлөмж, Др. И.Бямбахүү. 2022. НҮБХХ-ийн Байгаль орчны засаглал төсөл;

- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль ба холбогдох бусад хууль тогтоомжийн харьцуулсан судалгаа., БОАЖЯ, 2022;
- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тогтолцоо, түүнийг хэрэгжүүлэх механизмын бүтээмжийн үнэлгээ., БОАЖЯ, 2020;
- ✓ Байгаль орчны нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийхэд иргэдийн оролцоог сайжруулах нь., АМЭП төсөл, 2021;

Дөрөв. Цахим эх сурвалж

- ✓ www.legalinfo.mn
- ✓ <https://met.gov.mn/>
- ✓ <https://eic.mn/>
- ✓ <https://shuukh.mn/>
- ✓ <https://www.parliament.mn/>
- ✓ <https://amep.mn/>
- ✓ <https://legalinfo.mn/mn/detail/14299/2/209675>
- ✓ <https://www.igfmining.org/resource/environmental-social-impact-assessments-legal-frameworks-california-kazakhstan-queensland/>

ГУРАВ. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ

Үнэлэх үе шатанд сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн томьёоллын дагуу БОНБҮТХуулиас сонгож авсан зохицуулалтуудад дараах байдлаар үнэлгээ хийлээ.

3.1. “Зорилгод хүрсэн түвшин” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлсэн байдал:

БОНБҮТХуулийн үндсэн зорилтыг “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 2 дахь заалтыг хэрэгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах, хүний үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдахаас сэргийлэх, байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатайгаар байгалийн нөөц ашиглалт явуулах, бүс нутаг, салбарын хэмжээнд баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөө болон аливаа төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үнэлэх, хэрэгжүүлэх эсэх талаар дүгнэлт, шийдвэр гаргах, оролцогч талуудын харилцааг зохицуулахад оршино” хэмээн уг хуулийн 1 дүгээр зүйлд заажээ.

Энэхүү зорилтыг хуулийн бүхий л зохицуулалт хангаж байх ёстой гэж үзсэн учир тус хуулийн 5, 18 дугаар зүйлийг сонгож авч үзсэн болно.

Шалгуур үзүүлэлтийн томьёолол 1. БОНБҮТХ-ийн 5 дугаар зүйл. “Байгаль орчны стратегийн үнэлгээ” нь Монгол Улсын бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөөг “боловсруулах, хянах, хэрэгжүүлэх, хяналт шинжилгээ, мониторинг хийгдэх” явцад хэрэгжсэн эсэх;

БОНБҮТХ-ийн 5 дугаар зүйлд “улсын болон бүс нутаг, салбарын хэмжээнд баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөөг боловсруулах явцад түүний хэрэгжилтээс байгаль орчин, нийгэм, хүний эрүүл мэндэд учирч болзошгүй эрсдэл, сөрөг нөлөөлөл, үр дагаврыг уур амьсгалын өөрчлөлтийн чиг хандлага, гамшиг, аюулт үзэгдэл, осол, аюултай уялдуулан тодорхойлох байгаль орчны стратегийн үнэлгээ хийх”-тэй холбоотой харилцааг зохицуулсан.

БОНБҮТХуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дэх хэсэгт “Стратегийн үнэлгээ болон хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний талаарх нарийвчилсан журмыг Засгийн газар батална” гэсний дагуу Засгийн газрын 2013 оны 374 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар “Байгаль орчны стратегийн болон хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний журам”-ыг батлан хэрэгжүүлж байна.

Мөн БОНБҮТХуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.1 дэх заалт, 5 дугаар зүйл, 14 дүгээр зүйл, 18 дугаар зүйлийн 18.1, 18.2, 18.3 дахь хэсгүүдэд стратегийн үнэлгээний тодорхойлолт, тус үнэлгээг хийх нарийвчилсан журам батлах, стратегийн үнэлгээг хийх, тайланг хэлэлцэж, дүгнэлтийг танилцуулах, олон нийтэд мэдээлэх, стратегийн үнэлгээнд хамрагдах хөтөлбөр, төлөвлөгөөг боловсруулсан байгууллага болон төсөл хэрэгжүүлэгчийн хүлээх үүрэг, үнэлгээний үйл

Шигтгээ. Хууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш стратегийн үнэлгээ хийгдээгүй бөгөөд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамнаас хууль, холбогдох журам, аргачлал (2013-2014) батлагдсаны дараах бүх төрийн захиргааны төв байгууллагын бодлого, хөтөлбөр хариуцсан удирдах болон гүйцэтгэх албан тушаалтнуудад стратегийн үнэлгээ хийх талаарх сургалтыг 2013, 2015, 2018 онуудад зохион байгуулж, салбарын хэмжээнд хэрэгжүүлэх бодлого, хөтөлбөр, үндэсний хэмжээний төлөвлөгөө, төсөлд стратегийн үнэлгээ хийлгэх талаар Сайдын албан тоотыг тухай бүрт хүргүүлэн ажилласан байна.

УИХ-ын Тамгын газрын Хяналт шалгалт, үнэлгээний газар, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээний тайлангаас, 2022

БОНБҮТХууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш төрийн захиргааны төв байгууллагууд уг хуулийн хэрэгжилтийг хангаж өнөөг хүртэл стратегийн үнэлгээ хийлгээгүй байна. Мөн стратегийн үнэлгээ хийгдээгүй бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөөг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцэн баталдаг хууль бус жишиг тогтсон байна³.

Стратегийн үнэлгээг “боловсруулах, дүгнэх, хэрэгжүүлэх, олон нийтийн санал авах, хяналт шинжилгээ, мониторинг хийх” зэргээр холбогдох зохицуулалт нь хэрэгжихгүй байгаагаас гадна Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн зарим зохицуулалттай давхардах, зөрчилдөх асуудал үүсэж байж болзошгүй байна.

Шигтгээ. “Стратегийн үнэлгээний эрх зүйн орчин” сургалтын танилцуулга

- ✓ Төлөвлөгчид, шийдвэр гаргагчид болон тухайн шийдвэрийн нөлөөлөлд өртөгч олон нийтэд авч хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байгаа бодлого, шийдвэрийн талаар мэдээлж, байгаль орчин, нийгэм, оршин суугчдад хамгийн ээлтэй хөгжлийн бодлогын хувилбарыг эрэлхийлэх, сонгох;
- ✓ ОН-д түшиглэсэн менежментийг сайжруулж ардчилсан зарчмаар шийдвэр гаргах үйл явцыг баталгаажуулах;
- ✓ Бодлого, шийдвэрийн үнэн зөвд итгэх олон нийтийн итгэл үнэмшлийг сайжруулах;
- ✓ Байгаль орчны үнэлгээ хийх боломж болон байгаль орчны талаар баримтлах зарчмыг төсөл боловсруулалтын түвшинд хангаж өгдөг.
- ✓ Бодлогын арга хэмжээний хамгийн сөрөг нөлөө багатай хувилбарыг тодорхойлох,
- ✓ Байгаль орчныг хамгаалах, ногоон хөгжлийн зорилтыг хангах хувилбаруудыг тогтоож, тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалыг хангах;
- ✓ Салбарын урт хугацааны хөгжилд нөлөөлөх бүс нутгийн болон глобал асуудлуудыг урьдчилан таамаглах

БОАЖЯ, 2018 он, Улаанбаатар

Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 3. БОНБҮТХ-ийн 18 дугаар зүйл. “Бүс нутаг, салбарын хэмжээнд баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөө болон аливаа төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үнэлэх, хэрэгжүүлэх, дүгнэлт, шийдвэр гаргах”-ад олон нийтийн оролцоог хангах зорилтдоо хүрсэн эсэх?

БОНБҮТХуулиар бий болсон буюу Монгол Улсын Үндсэн хуульд тусгагдсан иргэний эрүүл, аюулгүй орчин амьдрах, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхийн бодит хэрэгжилт, хууль зүйн механизм болсон зарчмын шинэлэг өөрчлөлт бол байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний төрөл, ангилал тус бүрд нөлөөлөлд өртөх нутгийн иргэд, оршин суугчид, олон нийтээс албан ёсоор санал авах, тэдэнд танилцуулах, зөвлөлдөх, улмаар шийдвэр гаргахад тэдний оролцоог хангах зохицуулалт бий болжээ.

БОНБҮТХуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.5 дах хэсэгт заасны дагуу “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд олон нийтийн оролцоог хангах тухай журам”-ыг байгаль орчны асуудал

³ БОНБҮТХуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4 “Стратегийн үнэлгээний тайланг мэргэжлийн зөвлөлөөр хэлэлцэж, дүгнэлт гаргах бөгөөд уг дүгнэлтийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн Засгийн газарт танилцуулна.

эрхэлсэн сайдын 2014 оны 01 дүгээр сарын 06- ны өдрийн А-03 тоот тушаалаар баталж, байгаль орчны стратегийн үнэлгээ, хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ, байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий болон нарийвчилсан үнэлгээний явцад олон нийтийн оролцоог хэрхэн хангах талаар тусгайлан журамласан байна.

Шигтгээ. Яамнаас хуулийн хэрэгжилтийн талаар ирүүлсэн мэдээлэлд дурдсанаар баг, хорооны иргэдийн нийтийн Хурлын саналыг тусгаагүй нарийвчилсан үнэлгээний тайлан байхгүй, харин тусгай хамгаалалттай газар нутагт хэрэгжих төслийн хувьд төсөл хэрэгжих газрын Хамгаалалтын захиргаанаас саналыг авдаг байна.

УИХ-ын Тамгын Хяналт шалгалт, үнэлгээний газар, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээний тайлангаас, 2022

БОНБУ-нд олон нийтийн оролцоог хангах үйл ажиллагаа нь хуульд заасны дагуу байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх мэргэжлийн зөвлөл нь үнэлгээний тайланг хэлэлцсэн талаарх багийн Иргэдийн Нийтийн хурлын тогтоол, тэмдэглэлийг гаргуулан авахад анхаарлаа хандуулж, харин хууль, журамд заасан иргэдийг мэдээллээр хангах, тэднээс урьдчилан санал авах, уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах, тайлангийн ил тод байдлыг хангах талын хэрэгжилт төдийлөн хангалттай бус байна.

БОНБУтХуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4.8 хэсэг дэх “төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн захиргаа, төслийн нөлөөлөлд өртөх нутгийн иргэдийн нийтийн хурлын санал, тэмдэглэл”зохицуулалт, шаардлагыг хэрэгжүүлэх хэлбэр буюу тухайн багийн Иргэдийн Нийтийн хурлаар хэлэлцүүлсэн тогтоол, шийдвэрийг үнэлгээний тайланд албажуулан хавсаргах нь байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийх эрх бүхий аж ахуйн нэгж болон төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжийн хувьд хүндрэлтэй асуудал болсон байна.

БОНБУтХуульд заасан дээрх багийн Иргэдийн Нийтийн хурлын тогтоол, тэмдэглэлийг үнэлгээний тайланд хавсаргах зохицуулалт зохих түвшинд хэрэгжиж байгаа хэдий ч иргэдийн саналыг авах, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах ажил үр дүнтэй явагдаж, байгаль орчны шийдвэр гаргахад ач холбогдолтой мэдээллийг танилцуулах, иргэд, олон нийтийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хамгаалах замаар тэдний оролцоог бүрэн хангаж чадаж байгаа эсэхэд байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв болон орон нутгийн захиргааны байгууллагууд хангалттай ажиллаж чаддаггүй байна. Үүний нэг шалтгаан нь холбогдох хууль, журамд нутгийн захиргааны байгууллага, удирдлагын үүрэг, хариуцлагын талаар оновчтой тусгаагүйгээс үүдэн багийн Иргэдийн Нийтийн хурлын хуралдааны тов, давтамж тодорхой бус, хурлын ирцийг бүрдүүлэхэд хүндрэл бэрхшээл гарсаар байна.

Дээр дурдсан шалтгаан, нөхцөл байдал нь тухайн төслийн төлөвлөлт, явцыг удаашруулах, зогсоох, Ерөнхий үнэлгээний хугацаа дуусах, дахин сунгуулах зэрэг хүндрэл чирэгдлийг учруулдаг байна.

Шигтгээ. Булган аймгий Шигтгээ. Булган аймгийн нутаг дэвсгэрийн 0,4 хувийг буюу 598,6 мян.га талбай бүхий ашигт малтмалын ашиглалтын 65, хайгуулын 69, нийт 134 тусгай зөвшөөрөл 2016 оны жилийн эцсийн байдлаар хүчин төгөлдөр бүртгэлтэй байна. Тус аймгийн нутаг дэвсгэрт ашигт малтмалын олборлолтын үйл ажиллагаа явуулах алтны 7, барилгын 2, төмрийн 1 нийт 10 төслийн Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээг 2012-2016 оны хооронд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны холбогдох нэгжээр батлагдаж Хишиг-Өндөр, Бүрэгхангай, Дашинчилэн сумдын нутагт хэрэгжсэн байна.

Монгол Улсын Засаг захиргааны нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.10-т заасан шалгуур үзүүлэлтийг баримтлан авч үзвэл иргэдийн нийтийн хуралд 53 иргэн хүрэлцэн тохиолдолд хурал хүчин төгөлдөр болохоор байна.

Иргэдийн Нийтийн хуралд оролцогчдоос гаргасан саналууд:

Сумын төвд худалдааны зах барих - Мод үржүүлгийн газар байгуулах - Хөдөөгийн малчдад хүргэх соёлын үйлчилгээг дэмжих – Хүлэмжийн үйл ажиллагааг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх - Спортын талбайтай болгох - Гүний худаг гаргах - Орон нутагт ажлын байр нэмэгдүүлэх - Төслийг хэрэгжүүлэхэд татгалзах зүйлгүй - Орон нутгаас ажилтан авах - Мах, сүү, цагаан идээ авч байх - Орон нутгаас ажилтан авах - Сум орон нутгийн хөгжилд дэмжлэг үзүүлэх - Тоосжилтыг багасгах тал дээр анхаарч ажиллах - Нөхөн сэргээлтийн ажилд орон нутгийн иргэдийг оролцуулах - Нэг замаар тээвэрлэлт явуулах

Багийн Иргэдийн Нийтийн хурлаар байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөг хэлэлцүүлсэн байдалд үнэлгээ хийх зөвлөх үйлчилгээний тайлангаас, БОАЖЯ, 2017

Иргэд өөрсдийн амьдарч буй нутаг орны онцлог, мэдлэг, туршлагаасаа хуваалцах, байгаль орчин болон эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах эрхэд үзүүлж буй болон төсөл хэрэгжсэнээр үзүүлж болох сөрөг нөлөөллийг бууруулах талаар ач холбогдолтой санал гаргаж тусгуулах, байгаль орчны хамгаалах, нөхөн сэргээлгэх талаар хамтран ажиллахад иргэдийн оролцоо чухал байтал манай иргэд ихэнхдээ тухайн төсөл хэрэгжүүлэгчээс орон нутгийн бүтээн байгуулалт, худаг усны хангамж, хандив тусламж хүссэн санал хэлэх тохиолдол давамгайлдаг байна.

Иймд бүс нутаг, салбарын хэмжээнд баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөө болон аливаа төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үнэлэх, хэрэгжүүлэх, дүгнэлт, шийдвэр гаргахад олон нийтийн оролцоог хангаж байгаа өнөөгийн хууль зүйн зохицуулалт, механизм нь амьдралд ач холбогдол, үр дүн, үр ашигтайгаар хэрэгжиж, хууль тогтоогчдоос анхлан дэвшүүлсэн зорилтдоо хүрч чадахгүй байна гэж дүгнэх үндэслэлтэй байна.

Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.10-т Баг, хорооны Иргэдийн Нийтийн хурлын хуралдаанд зөвхөн тухайн баг, хорооны сонгуулийн насны иргэн бүр оролцож болох бөгөөд хуралдаанд багт 4 өрх тутмаас, хороо, аймгийн төвийн сумын багт 20-30 өрх тутмаас тус бүр нэг хүн хүрэлцэн ирсэн тохиолдолд хүчинтэйд тооцно гэж заасан байна. Судалгаанд хамрагдсан уул уурхайн төслүүдийн Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээнд авагдсан багийн Иргэдийн Нийтийн хурлын тэмдэглэлд “5-160 иргэн хуралдаанд оролцсон” гэж тусгасан нь дунджаар 53 иргэн хурал хүрэлцэн ирсэн байна. Харин Үндэсний Статистикийн Хорооны тайлан мэдээнд үндэслэн холбогдох хуулийн шаардлагын дагуу

нягталж үзэхэд, дунджаар 67 иргэн хуралд хүрэлцэн ирсэн бол хурлын шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болно.

Төслийн нөлөөлөлд шууд ба шууд бус хэлбэрээр өртсөн болон өртөж болзошгүй тухайн төсөл хэрэгжиж буй нутгийн иргэдээс багийн Иргэдийн Нийтийн хурлын үеэр гаргасан 372 санал, хүсэлтийг тоймлож үзвэл:

1. Байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, хамгаалах чиглэлээр: Байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулахад санаачилгатай ажиллах, нөхөн сэргээлтийг цаг тухайд нь чанартай сайн хийх, булгийн эхийг хашиж хамгаалах, бэлчээр доройтохоос сэргийлж, нэг замаар тээвэрлэлт хийх, тоосжилтыг бууруулах, нөхөн сэргээлтэд нутгийн унаган олон наст ургамал суулгах, булаг, шандын эхийг хашиж хамгаалах, тээвэрлэлт хийхдээ зам дээр хог хаяхгүй байх болон уурхайн хог хаягдлыг тогтоосон цэгт стандартын дагуу дарж булах, хортой, аюултай хэрэглэхгүй байх, өлийн цагаан оготно устгахад хамтарч ажиллах зэрэг саналыг давхардсан тоогоор 128 удаа /нийт санал, хүсэлтийн 35 хувь/;
2. Сум, орон нутгийн хөгжилд дэмжлэг үзүүлэх чиглэлээр: Багийн соёлын төв болон сургуулийн байрыг завсарлах, засмал зам тавих, хүүхдийн цэцэрлэгийн гадна тохижилт, спорт талбай байгуулах, эрчим хүчний сүлжээнд холбогдоход дэмжлэг үзүүлэх, соёлын өв, дурсгалд газрыг хамгаалах, орон нутагт үлдэх бүтээн байгуулалт хийх, орон нутагт тулгарсан асуудалд тусалж үзүүлэх зэрэг санал, хүсэлт давхардсан тоогоор 54 удаа /нийт санал, хүсэлтийн 17 хувь/;
3. Төслийн нөлөөлөлд өртсөн болон өртөж болзошгүй нутгийн иргэдэд дэмжлэг үзүүлэх чиглэлээр: Орон нутгаас ажилтан авч ажиллуулах, гүний худаг гаргаж өгөх, сургуулийн хүүхдийн хичээлийн хэрэгсэл авахад дэмжлэг үзүүлэх, орон нутгаас их, дээд сургуульд амжилттай суралцаж байгаа оюутны сургалтын төлбөрийг төлөх, мал багатай иргэдийг малжуулах, уурхайн ажилчдын хэрэгцээнд мах, сүү, цагаан идээ авч байх, орон нутгаас ажиллаж байгаа иргэдийг тогтвор суурьшилтай ажиллуулах, олборлосон нүүрс болон үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээс нутгийн иргэдэд хөнгөлөлттэй үнээр борлуулах, иргэдийн нөхөрлөл, бичил уурхай эрхлэгчдийг дэмжиж ажиллах зэрэг давхардсан тоогоор 152 удаа /нийт санал, хүсэлтийн 38 хувь/;
4. Баг, хорооны нийтийн хурлын үеэр гарсан бусад санал, хүсэлт: Уул уурхайн төсөл хэрэгжүүлэхийг дэмжсэн болон татгалзсан, Багийн ИНХ, БЗД-тай нягт хамтарч ажиллах, жилийн эцэст үйл ажиллагаагаа тогтмол тайлагнадаг байх, уурхайн эдэлбэр газрыг хаших, мал орж унахаас хамгаалах, тээвэрлэлт хийх зам дагуу малын гарц, тэмдэг, тэмдэглэгээ байрлуулах, уул уурхайтай ойр гүний худгуудад тогтмол шинжилгээ, хэмжилт хийх,

нутгийн иргэдийн санал бодлыг авч байх зэрэг санал, хүсэлт давхардсан тоогоор 48 удаа /нийт санал, хүсэлтийн 10 хувь/.

2.2. Практикт нийцэж буй байдал шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

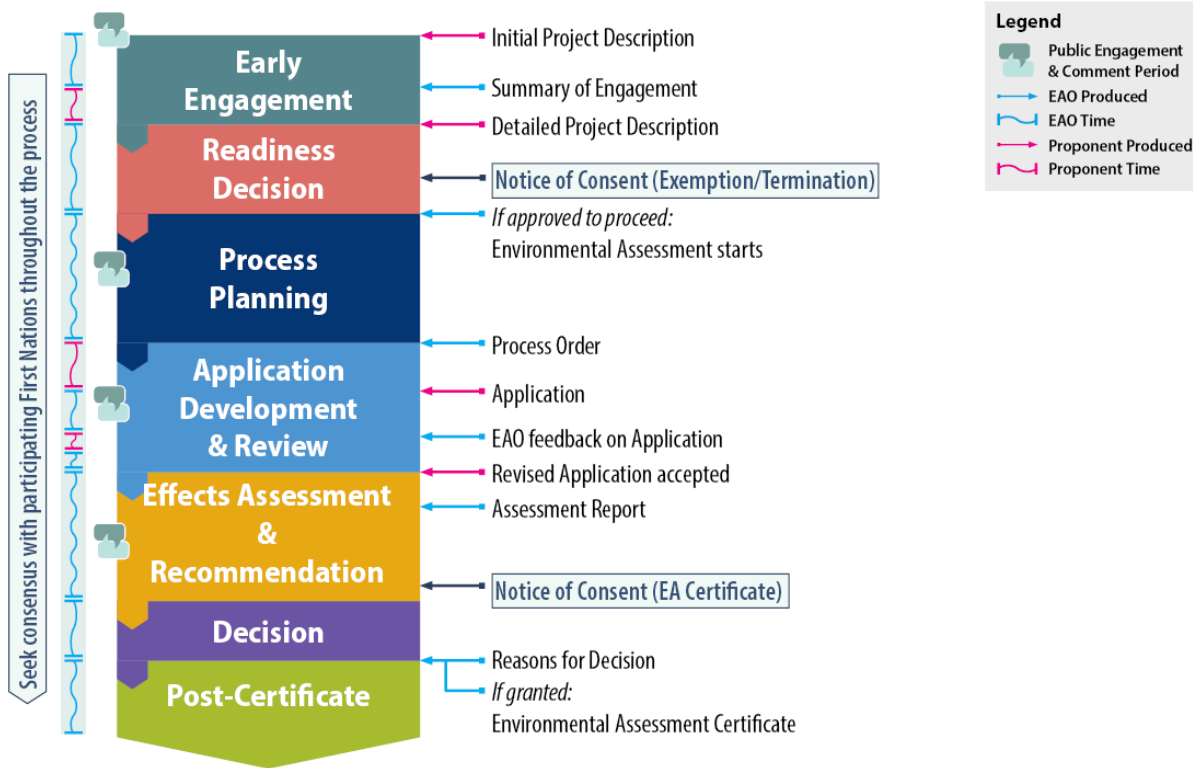
Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 1. БОНБҮТХ-ийн 6 дүгээр зүйл “Аливаа төслийн техник, эдийн засгийн төлөвлөлтийн баримт бичиг, зураг төсөл, улсын болон бүс нутаг, салбарын хэмжээнд хэрэгжүүлэх нутаг дэвсгэрийн байгаль орчны төлөв байдлыг судлан тогтоож цаашид төсөл, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, бодлого боловсруулахад анхаарах байгалийн нөхцөл, орчны онцлогийг тодорхойлж, хянуулахад төлөв байдлын нөлөөллийн үнэлгээний зохицуулалтын хэрэгжилт, практикт ямар хүндрэл, бэрхшээл гарч байна вэ;

Мөн тодорхой бүс нутаг, сав газарт иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа төслүүдээс хүн амын эрүүл мэндэд үзүүлэ байгаа хам болон давхардмал сөрөг нөлөөллийг тодорхойлж, түүнийг бууруулах, арилга арга хэмжээ тогтоож, хянуулахад хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний зохицуулалтын хэрэгжилт, практикт ямар хүндрэл, бэрхшээл гарч байна вэ; Түүнчлэн хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний ажилд шаардагдах зардлыг нөлөөллийн цар хүрээг харгалзан төсөл хэрэгжүүлэгчээс гаргуулах, эрх бүхий мэргэжлийн Эрх бүхий мэргэжлийн байгууллага нь боловсруулсан байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээ болон хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний тайланг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх үнэлгээний асуудал эрхэлсэн мэргэжлийн зөвлөлд хүргүүлж хянуулах явдал хэр бодитой хэрэгжиж байна вэ?

Аливаа төслийн техник, эдийн засгийн төлөвлөлтийн баримт бичиг, зураг төсөл, улсын болон бүс нутаг, салбарын хэмжээнд хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөөг боловсруулах явцад тэдгээрийг хэрэгжүүлэх нутаг дэвсгэрийн байгаль орчны төлөв байдлыг судлан тогтоож, цаашид төсөл, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, бодлого боловсруулахад анхаарах байгалийн нөхцөл, орчны онцлогийг байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээгээр тодорхойлдог.

Олон улсын жишгээр төсөл хэрэгжүүлэгч хэрэгжүүлэх төслийнхөө ТЭЗҮ, зураг төсөл гэх мэт баримт бичгүүдийг боловсруулахдаа байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээг хийлгэдэг бөгөөд үүнийг үндэслэн баримт бичгүүдээ боловсруулдаг. Гэвч одоогоор уг үнэлгээг баримт бичиг боловсруулах явцад хийж байгаа нь цаг хугацааны хувьд хоцорч хийгдэх, төсөл хэрэгжүүлэгчдэд ач холбогдол багатай баримт бичиг болох, түүнчлэн тус тайлан нь чанар муутай, бүс нутгийн байгаль орчны ерөнхий мэдээллийг хуулсан баримт бичиг болж хувирсныг салбарын мэргэжилтнүүд шүүмжлэлтэй хандаж байна. Манай улсад батлагдсан ТЭЗҮ-тэй байж, дараа нь үнэлгээ хийх зохицуулалт үйлчилж байгаа нь байгаль орчны нарийвчилсан үнэлгээний ажлын дараалал алдагдах, үр дүн, ач холбогдлыг бууруулах нөхцөлийг бий болгодог байна.

Environmental Assessment Process

БОНБУТХуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.6 дэх хэсэгт заасан “Эрх бүхий мэргэжлийн байгууллага нь боловсруулсан байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээ болон хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний тайланг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх үнэлгээний асуудал эрхэлсэн мэргэжлийн зөвлөлд хүргүүлж хянуулах” зохицуулалтын “мэргэжлийн зөвлөлд хүргүүлж, хянуулна” гэснийг “шүүмж хийлгэж, дүгнэлт гаргуулах” байдлаар өөрчлөх нь хууль зүйн үр дагаврыг нэмэгдүүлэх, үнэлгээний тайлангийн чанар, хүртээмж, үр дүнг нэмэгдүүлэх боломжтой байж болзошгүй байна.

Хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээгээр тодорхой бүс нутаг, сав газарт иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа төслүүдээс хүн амын эрүүл мэндэд үзүүлж байгаа хам болон давхардмал сөрөг нөлөөллийг тодорхойлж, түүнийг бууруулах, арилгах арга хэмжээ тогтоодог бөгөөд БОНБУТХууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш өнөөг хүртэл нийт 4 удаа хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ хийсэн байна. Үүнд:

1. Заамарын алтны уурхайн бүс нутагт хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ (2014)

2. Дорноговь аймгийн нутагт цацраг идэвхит ашигт малтмалын хайгуул, газрын тос, ашигт малтмалын хайгуул, олборлолтын үйл ажиллагаа төмөр зам, авто замаас үзүүлэх хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ (2015)
3. Багануурын нүүрсний уурхайн бүс нутагт хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ (2019) тус тус хийжээ.

Эдгээр хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээнээс Заамар, Багануур, Тавантолгойн нүүрсний уурхайн бүс нутгийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайланг БОАЖЯ-ны байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний Мэргэжлийн зөвлөлийн хурлаар хэлэлцэж, хүлээн авч Байгаль орчны мэдээллийн сангийн цахим хуудсанд олон нийтэд нээлттэй байршуулсан байна.

БОНБҮТХуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.5 дахь хэсэгт “Хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний ажилд шаардагдах зардлыг нөлөөллийн цар хүрээг харгалзан төсөл хэрэгжүүлэгчээс гаргуулах” зохицуулалтын хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газрын хүсэлтээр Дэлхийн банкны “Уул уурхайн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтыг дэмжих төсөл”-ийн 712.5 сая төгрөгийн санхүүжилтээр Тавантолгой ба Багануурын нүүрсний уурхайн бүс нутгийн хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээг хийж гүйцэтгэсэн байна. Хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний ажилд шаардагдах зардлыг олон улсын байгууллагын санхүүжилтээр хийсэн нь төсөл хэрэгжүүлэгч үнэлгээний ажилд шаардагдах зардлыг гаргах гэсэн зохицуулалт бодит байдалд хэрэгжихгүй байгааг харуулж байна.

Хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний цар хүрээ өргөн, төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжид эдийн засгийн хувьд ач холбогдолгүй, тухайн үнэлгээг зайлшгүй хийх эрх зүйн хэрэгцээ шаардлага сул зэргээс шалтгаалан хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ хийгдэхгүй байх нөхцөл бүрдсэн гэж үзэж болохоор байна.

Иймд хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний зохицуулалтын хэрэгжүүлснээр уг харилцаанд оролцогч этгээдүүдэд хууль зүй, эдийн засаг, нийгмийн ач холбогдол, үр дагавар байхгүй, хуулийг хэрэгжүүлэхгүй байхад тооцох хариуцлага, хөшүүрэг мөн байхгүй байгаа нь оновчгүй зохицуулалт, механизм хуульчлагдаж байгааг харуулж байна.

Шалгуур үзүүлэлтийн томьёолол 2. БОНБҮТХ-ийн 7 дугаар зүйл. Иргэн аж ахуй нэгж, байгууллагаас тодорхой төслийг хэрэгжүүлэх явцад байгаль орчинд учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл, үр дагаврыг урьдчилан тодорхойлж, түүнийг бууруулах, арилгах арга хэмжээ тогтооход нөлөөллийн үнэлгээний зохицуулалтын хэрэгжилт, практикт ямар хүндрэл, бэрхшээл гарч байна вэ;

БОНБҮТХуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсэгт зааснаар “нөлөөллийн үнэлгээ нь байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээ болон байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ”-нээс бүрддэг ба байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээг “байгалийн нөөцийг ашиглах, газрын тос

болон ашигт малтмал хайх, ашиглах, аж ахуйн зориулалтаар газар эзэмших, ашиглах эрх авах болон төсөл хэрэгжүүлэхээс өмнө” байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл орон нутгийн байгаль орчны алба хийдэг. Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын үнэлгээний шинжээч ерөнхий үнэлгээг ажлын 14 хоногт багтааж хуульд зааснаар “төслийг хэрэгжүүлэхээс татгалзах”, эсхүл “буцаах, хэрэгжүүлэх боломжтой гэж үзэх”, “байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ хийлгэх шаардлагатай” гэж үзсэн дүгнэлтийг аль нэгийг гаргадаг. Аймаг, нийслэлийн буюу орон нутгийн захиргааны байгууллагуудын дэргэдэх байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар болон яамны шинжээчид байгаль орчны нарийвчилсан үнэлгээ хийлгүүгээр тодорхой нөхцөл болзолтойгоор ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтийг гаргадаг зохицуулалттай.

Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон орон нутгийн захиргааны байгууллагуудад үнэлгээний 28 шинжээч буюу төрийн албан хаагч байгаль орчны ерөнхий үнэлгээг хийж байна. Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын 6 шинжээч жилд дунджаар 800 орчим ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт, нийслэлийн Байгаль орчны газрын 1 шинжээч жилд дунджаар 800-1100 дүгнэлтийг гаргаж байгаа нь нэгдүгээрт, хувиарлалт оновчгүй, хоёрдугаарт, уг үнэлгээний, цаашлаад байгаль орчны нарийвчилсан үнэлгээний чанарт нөлөөлж, холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилт бодитой байх нөхцөл бүрэн бүрдэхгүй байж болох нөхцөл байдал үүссэн байна.

Ерөнхий үнэлгээний зохицуулалтыг төслийн ангилал, төрлөөс хамаарч олон улсын жишигт нийцүүлэн, мөн бусад салбарын хууль тогтоомжтой уялдуулан оновчтой байдлаар сайжруулах, хүний нөөцийн чадавх болон бодит байдалд нийцүүлэн уян хатан байдлаар өөрчлөх нь цаашдын ерөнхий үнэлгээний тайлангийн чанар, улмаар байгаль орчныг хамгаалах хариуцлагыг дээшлүүлэхэд ач холбогдолтой.

Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 3. БОНБҮТХуулийн 8, 10 дугаар зүйл. Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний зохицуулалтын хэрэгжилт, практикт ямар хүндрэл, бэрхшээл гарч байна вэ?

БОНБҮТХуулийн 8 дугаар зүйлд “нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ”, мөн 10 дугаар зүйлд “байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний ажлыг холбогдох хууль журмын дагуу гүйцэтгэсэн эсэх, тайлан, дүгнэлт үндэслэлтэй, зөв эсэхэд мэргэжлийн дүгнэлт гаргах ажиллагаа буюу үнэлгээний шинжилгээ”-ний талаарх зохицуулалтыг тусгажээ.

Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас боловсруулсан ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтэд тулгуурлаж, тодорхой хугацаанд, төсөл хэрэгжүүлэгчийн захиалга, түүний төлбөрийн үндсэн дээр эрх бүхий мэргэжлийн байгууллага хийж гүйцэтгэдэг бөгөөд байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн

захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх мэргэжлийн зөвлөлөөр хэлэлцүүлж баталгаажуулахаас өмнө тухайн төслийн нөлөөлөлд өртөх иргэд буюу багийн иргэдийн Нийтийн хурлаар хэлэлцүүлж, тэмдэглэл санал авдаг үйл явцын хүрээнд хэрэгждэг байна

Байгаль орчны нарийвчилсан үнэлгээний талаарх зарим нэг тоон баримтыг судалж үзвэл:

- ✓ Нийслэлийн 9 дүүргийн хэмжээнд 1995-2019 оны хооронд нийт 3255 төсөлд хийсэн Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайлан батлагджээ. Үүнээс ХанУул дүүрэгт 1380 тайлан буюу 43%, Налайх дүүрэгт 469 тайлан буюу 15%, Сонгинохайрхан дүүрэгт 467 тайлан буюу 14%-ийг тус тус эзэлсэн байна;
- ✓ 2015-2019 оны хооронд нийслэл Улаанбаатар хотод хэрэгжсэн төслийн үйл ажиллагааны чиглэл тус бүрээр авч үзэхэд 405 төслийн БОННУ-ний тайлан батлагдсан буюу нийт төслийн 36 хувийг аялал жуулчлалын салбарын төсөл байгаа олонх хувийг эзэлж байна;
- ✓ 2019 онд нийт 10 удаа Мэргэжлийн зөвлөлийн хурал хуралдаж, 155 төслийн тайланг хэлэлцсэн байна. Мэргэжлийн зөвлөлийн хурлаар хэлэлцсэн тайланг үйл 20 ажиллагааны чиглэл тус бүрээр нь авч үзэхэд уул уурхайн салбарын 125 тайлан хэлэлцэгдсэн байна. Уул уурхайн үйл ажиллагаа дотроо Алтны шороон ордыг ашиглах төсөл 54 тайлан буюу 35%-ийг эзэлж байна;
- ✓ 2019 онд Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний мэргэжлийн дэд зөвлөл 11 удаа хуралдаж, нийт 590 тайлан хэлэлцсэн байна. Үүнээс Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний Мэргэжлийн дэд зөвлөлөөр хэлэлцсэн тайлангийн 50 нэмэлт тодотголын тайлан хэлэлцэгдсэн. Мөн нийт хэлэлцсэн тайлангийн 408 буюу 69% нь Улаанбаатар хотод хэрэгжих, хэрэгжиж буй төсөл байсан бөгөөд 182 тайлан буюу 31% нь орон нутагт хэрэгжиж буй төсөл байна;
- ✓ Эдгээр 590 тайлангаас дэмжигдсэн 535, хойшлуулсан 10, төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуй нэгжийн төлөөлөл хүрэлцэн ирээгүй, тайланг аргачлалын дагуу гүйцэтгээгүй болон бусад шалтгаанаар 10 тайланг хэлэлцэлгүй буцаасан байна;
- ✓ Байгаль орчин үнэлгээ аудитын хэлтийн 6 үнэлгээний мэргэжилтний 2019 онд байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайланд шинжилгээ хийж, шүүмж өгч шинжээчээр ажилласан байдлыг авч үзвэл нэг мэргэжилтэн дунджаар 150 орчим төслийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайлан дээр ажилласан байна;
- ✓ 2019 он ойролцоогоор ажлын 250 хоногтой байсан бөгөөд 1 мэргэжилтэнд дунджаар Ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт 140, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний 150 тайланд шүүмж хийсэн. Ажлын өдрөөр тооцож үзвэл 3 хоногт 1-2 ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт, мөн 3 хоногт 1-2 байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайланд шүүмж хийж байна. 1 мэргэжилтэн 3 хоногт 3-4 Ерөнхий үнэлгээ болон БОНБНУ-ний тайлангай танилцаж шүүмж хийж байгаа нь ажлын хэт ачаалалтай ажиллаж байгаа нь харагдаж байна;

- ✓ Нийслэлийн захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 2015-2021 оны хооронд нийт 607 “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ”-тэй холбоотой хэрэг маргаан шийдвэрлэгдсэн байна. Эдгээр нэхэмжлэлийн агуулгын хувьд дараах агуулгуудад хуваагдаж байна:
  - Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийгээгүйгээр үйл ажиллагаа явуулж байгааг шалгаж холбогдох арга хэмжээ авахгүй байгаа БОАЖЯ-ны эс үйлдэхүй нь хууль бус болох тухай;
  - Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ нь хууль бус болохыг тогтоолгох;
  - Байгаль орчны ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтэд холбогдох саналыг гаргахгүй байгаа тухай;
  - Мэргэжлийн зөвлөл нь байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний дагуу үйл ажиллагаагаа явуулж буй этгээдийг хууль бус үйл ажиллагааг зогсоосон актыг хүчин төгөлдөр буст тооцуулах тухай;
  - Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээг хийлгээгүй үйл ажиллагаа явуулсаар байсан зөрчлийг илрүүлж акт үйлдсэнийг хүчин төгөлдөр бус;
  - Үйл ажиллагааны нөхцөлийг байгаль орны нөлөөллийн үнэлгээндээ тусгаагүй байхад дараагийн шатны байгууллага шийдвэр гаргасан нь хууль бус;

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 8.4.8-д нарийвчилсан үнэлгээний тайланд төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн захиргаа, төслийн нөлөөлөлд өртөх нутгийн Иргэдийн Нийтийн хурлын санал, тэмдэглэл гэж заасныг хэрэгжүүлэхэд олон талын хүндрэл тулгарч байна. Багийн Иргэдийн Нийтийн хурал нь жилдээ 1-ээс 2 удаа хуралдах тохиолдол их байгаа тул төсөл хэрэгжүүлэгч, үнэлгээний мэргэжлийн байгууллага хурал хүлээж цаг хугацаа, эдийн засгийн хувьд алдагдалд орж хөрөнгө оруулалтаа алдах зэрэг бэрхшээл гарч байна. Мөн авто болон төмөр зам, газрын тос, цацраг идэвхт ашигт малтмалын хайгуулын төсөл зэрэг олон аймаг, сум, багийн нутаг дэвсгэрийг хамарч хэрэгждэг төслийн хувьд төслийн нөлөөлөлд өртөх баг бүрээс санал авах боломжгүй байна. Мөн энэ заалтад нутаг дэвсгэрийн захиргаа, төслийн нөлөөлөлд өртөх нутгийн иргэдийн нийтийн хурлын санал, тэмдэглэл гэж заасан нь 2 нэгжээс санал тэмдэглэл авах хоёрдмол утгыг илэрхийлдэг байна.

Төслийн хүчин чадал, хамрах хүрээ, байгаль орчинд учруулах сөрөг нөлөөлөл зэргийг үл харгалзах бүх төрлийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланг Үнэлгээний мэргэжлийн зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлэн шийдвэрлэхээр зохицуулсан нь эдийн засгийн болоод цаг хугацааны хувьд төсөл хэрэгжүүлэгч нарт хүндрэл учруулж байна.

Шигтгээ. УУХҮЯ, АМГ болон СЕСМИМ, Мериго төсөлтэй хамтран Ховд аймагт баруун бүсийн Ховд, Говь-Алтай, Баян-Өлгий, Увс, Завхан, мөн Дорнод аймагт зүүн бүсийн Дорнод, Хэнтий, Сүхбаатар, Дундговь, Дорноговь, Төв аймгийн ЗДТГ, БОАЖГ, МХГ, сумдын удирдлага, уул уурхайн үйл ажиллагаа эрхлэж буй уул уурхай, байгаль орчны салбарын бодлого, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулах сургалт, хэлэлцүүлгийн 2019 оны 06, 08 дугаар саруудад зохион байгуулав. Уг арга хэмжээнд Байгаль орчны үнэлгээ, аудит болон яамнаас 2019-2020 хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар илтгэл тавьж, мэдээлэл өгч ажиллаа.

Мөн сургалт, хэлэлцүүлгийн хүрээнд “Уул уурхайн салбарын баруун, зүүн бүсийн Нээлттэй хаалганы өдөрлөг”-үүдийг зохион байгуулсан. Өдөрлөгт “Эрдэнэс Монгол” ХХК, “Эрдэнэс таван толгой” ХК, “Оюу толгой” ХХК, “МоЭнКо” ХХК, “Алтайн хүдэр” ХХК, “Өсөх зоос” ХХК, “Бор өндөр” ХК, “Цайрт минерал” ХХК, “Шинь шинь” ХХК, “Доншин газрын тос Монгол” ХХК, “Петрочайна дачин тамсаг Монгол” ХХК, “Алтан Дорнод Монгол” ХХК, “Монполимет” ХХК, “Монгол чех металл” ХХК, “Адуун чулуу” ХХК, “Степ гоулд” ХХК зэрэг ААН-ийн төлөөлөл оролцов.

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль тогтоомж, байгаль орчны үнэлгээ, аудитын хэрэгжилтэд мониторинг хийсэн тайлангаас БОАЖЯ, 2019

БОНБҮТХуулийн 10 дугаар зүйлийн дагуу үнэлгээний шинжилгээтэй холбоотой зохицуулалтыг холбогдох оролцогч талууд хэрэгжүүлж, практикт хэвшүүлсэн боловч үнэлгээний тайлангийн чанар сул, захиалагч, хяналт тавьдаг байгууллага, мөн хэрэгжүүлэгч байгууллагын буюу оролцогч талуудын шаардлагад бүрэн нийцдэггүй талаарх гомдол, санал, шүүмж, зөвлөмж уг хуулийг хэрэгжүүлэх хугацаанд байнга гарсаар иржээ. БОНБҮТХуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.3-т “байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний үр дүнгийн үнэн зөвийг хариуцах” талаар эрх бүхий мэргэжлийн байгууллагын үүрэгт тусгагдсан хэдий ч мөн зүйлийн хэрэгжилт мөн хангалтгүй байна.

Байгаль орчныг хамгаалах, тэнцэл алдагдахаас хамгаалах Үндсэн хуулийн зарчмын гол хэрэгжилтийн нэг болох байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний чанарыг сайжруулах, боловсруулах, хянах, санал, дүгнэлт өгөх, улмаар хэрэгжилтийн явц нь нийгэм, олон нийт, оролцогч талуудын шүүмжлэлтэй тулгарсаар байгаа нь түүнд холбогдох зохицуулалт нь оновчгүй, холбогдох хууль, журамтай зөрчилдсөн, хийдэл, давхардалтай, хэрэгжүүлэхэд нэлээдгүй хүндрэл, бэрхшээлтэй байна гэж үзэж болохоор байна.

Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 4. БОНБҮТХ-ийн 9 дүгээр зүйл. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зохицуулалтын хэрэгжилт, практикт ямар хүндрэл, бэрхшээл гарч байна вэ?

БОНБҮТХ-ийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэгт “Төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, стратегийн үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх зорилгоор байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг гүйцэтгэсэн байгууллага боловсруулна” гэж заасан.

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны А/618 дугаар тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам” батлагдан хэрэгжиж байна.

Байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээ хийсэн байгууллага төсөл хэрэгжүүлэгчийн тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг жил бүрийн 12 дугаар сард багтаан хүлээн авч, дараа оны төлөвлөгөө болон түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгө, зардлын хэмжээг баталдаг. Алт, зэс, нүүрсний чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуй нэгжүүдийн менежментийн төлөвлөгөөг хянасан байдлыг сүүлийн 3 жилээр байдлаар авч үзвэл 2018 онд 114, 2019 онд 215, 2020 онд 140 менежментийн төлөвлөгөөг тус тус хүлээн авч хянасан 13 байна.

Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 5. БОНБҮТХ-ийн 17 дугаар зүйл. Банк, санхүүгийн болон хөрөнгө оруулалтын байгууллагын үүрэгт холбогдох зохицуулалтын хэрэгжилт, практикт ямар хүндрэл, бэрхшээл гарч байна вэ?

Банк, санхүүгийн байгууллагууд нь байгаль орчинд сөрөг нөлөөтэй аливаа төслүүдэд санхүүжилт олгохгүй байх үүргээ сайтар биелүүлж байгаа ч тулгарч буй дараах хүндрэл, бэрхшээл тулгардаг байна. Тухайлбал:

1. Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын баталгаажуулсан БОНБҮ нь чанарын шаардлага хангадаггүй; БОНБҮ хийж буй мэргэжлийн байгууллагууд, мэргэжилтнүүдийн чадавх сул;
2. Банк, санхүүгийн байгууллагууд өөрийн бүтцэд байгаль орчин, нийгэм, засаглалын асуудал хариуцсан нэгж, ажилтан ажиллуулж, өөрийн байгууллагаас батлан гаргасан байгаль орчны бодлого, дүрэм, журмын хүрээнд тухайн төсөлд эрсдэлийн үнэлгээ хийдэг бөгөөд шаардлагатай үед нь газар дээр нь очин ажиллаж, эрсдэлийг нарийвчилж тодорхойлдог;
3. Банк, санхүүгийн байгууллагууд нь үнэлгээний мэдээллийн сантай шууд холбогддоггүй учраас тухайн бичиг баримтыг олшруулах, үнэн зөвийг тогтоох, цаг хугацаа алдах зэрэг хүндрэлтэй, тулгардаг, өөрөөр хэлбэл, төр, хувийн хэвшлийн байгууллага хоорондын мэдээлэл дамжуулах харилцаа сул;
4. Банк, санхүүгийн байгууллагууд нь аливаа төсөлд санхүүжилт олгохдоо олон улсын банк, санхүүгийн байгууллага болон Монгол Улсын Санхүүгийн зохицуулах хорооноос гаргасан заавар, зөвлөмж, удирдамжийг дагаж ажилладаг. Өөрөөр хэлбэл, сүүлийн үед нийгэм, жендэрийн үнэлгээ, уур амьсгалын өөрчлөлтийн эрсдэлийн үнэлгээ зэрэг шинэ тутам шалгуурууд нэмэгдсэн нь дотоодын үнэлгээний төрөл, ангилалтай нийцэхгүй байна.

Банк, санхүүгийн байгууллагууд нь БОНБҮТХуулийн 17 дугаар зүйлийг хэрэгжүүлэх өндөртэй эрмэлзэлтэй ажилладаг хэдий ч уг зүйл нь хэт ерөнхий, нарийвчилсан шалгуур, хэмжих үзүүлэлт, хүлээлгэх хариуцлага зэрэг механизмыг суулгаж өгөөгүй нь нэг талаар уг хуулийн ач холбогдлыг сулруулах, нөгөө талаар уг зүйлийн хэрэгжилт хангалттай түвшинд бус, харин ч банк, санхүүгийн байгууллагуудад тодорхойгүй нөхцөл байдлыг үүсгэж байна.

Шигтгээ. Голомт банк нь 2015 онд Тогтвортой Санхүүжилтийн Бодлого батлан зээлдэгчийн байгаль орчин, нийгмийн эрсдэлийн үнэлгээг зээлийн үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлсэн ба 2019 онд зээлийн байгаль орчин, нийгмийн эрсдэлийн удирдлага болон байгаль орчин, нийгмийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах зарчмуудыг шинэчлэн “Зээлийн Бодлого”-доо тусгасан. Дараах төрлийн бизнесийн зээлийн хүсэлтүүдэд байгаль орчин, нийгмийн (БОН) эрсдэлийн үнэлгээг заавал хийж байна. Үүнд:

- Монгол Улсын Тогтвортой Санхүүжилтийн Зарчимд тусгасан анхаарах үйл ажиллагааны жагсаалтад багтсан бүх зээлийн хүсэлтүүд;
- Монгол Улсын Тогтвортой Санхүүжилтийн зарчимд тусгасан БОН-ийн өндөр эрсдэл бүхий салбарт хамрагдах бизнесийн зээлийн хүсэлтүүд /Өндөр эрсдэлтэй салбарт: уул уурхай, эрчим хүч, барилга, ойн аж ахуй, хөдөө аж ахуй, боловсруулах үйлдвэр, химийн бодис ашигладаг, худалдаалдаг, боловсруулдаг үйлдвэр зэрэг багтана/;
- Бусад 50 сая төгрөг буюу түүнтэй тэнцэх валютаас дээш дүнтэй, 12 сараас дээш хугацаатай бизнесийн зээлийн хүсэлтүүд. Голомт Банк нь шинэчилсэн БОН-ийн үнэлгээндээ Олон Улсын Санхүүгийн Корпорацийн (IFC) БОН-ийн эрсдэлийн удирдлагын стандарт болон зээлдэгчийн эдийн засгийн салбарт харгалзах Монгол Улсын хууль, дүрэм, стандарт, нормыг тусган баримт бичиг дээр суурилсан үнэлгээний аргачлалыг боловсруулсан бөгөөд анхан шатны, ерөнхий, нарийвчилсан гэсэн 3 үе шаттайгаар үнэлгээг хийж байна. Ингэхдээ зээлдэгчийн үйл ажиллагаа нь байгаль орчин, нийгэмд хэрхэн нөлөөлөх байдлаар эрсдэлийн түвшинг БОН-д ээлтэйгээс эхлээд өндөр эрсдэлтэй хүртэлх 5 түвшинд ангилан банкны болон харилцагчийн БОН-ийн эрсдэлийг удирдаж байна.

Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 6. БОНБҮТХ-ийн 19 болон 20 дугаар зүйл. Хууль зөрчигчид хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлага нь үр ашигтай, үр нөлөө бүхий байж чадаж байгаа эсэх, байгаль орчны хохирол нөхөн төлүүлэх механизмын суурь зохицуулалт оновчтой хуульчлагдсан эсэх?

Зөрчлийн тухай хуулийн⁹ дагуу “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөгүй ажилласан, эсхүл уг төлөвлөгөөг хэрэгжүүлээгүй, биелэлтийг тогтоосон хугацаанд гаргаж, холбогдох газарт тайлагнаагүй бол хуулийн этгээдийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно” буюу 500,000 төгрөгөөр торгох хариуцлага хүлээлгэдэг байна. Энэ нь хариуцлагагүй төсөл хэрэгжүүлэгчдэд эдийн засгийн хувьд хүндрэлгүй, байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх зорилготой менежментийн төлөвлөгөөний ач холбогдол буурах, улмаар тус харилцааг зохицуулсан БОНБҮТХуулийн холбогдох зүйл, заалт хэрэгжихгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

Шигтгээ. “Б” ХХК-ийн эзэмшлийн XV-018415, XV-020376 дугаартай ашигт малтмалын хайгуулын тусгай зөвшөөрлүүдийн 2018 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг батлахгүй байгаа Өндөрхангай сумын Засаг даргын татгалзал болон эс үйлдэхүй хууль бус болохыг тогтоон, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг батлахыг Өндөрхангай сумын Засаг даргад даалгуулах тухай нэхэмжлэлийн шаардлага бүхий захиргааны хэргийг хянан хэлэлцэв.

Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 106 дугаар зүйлийн 106.1, 106.3.4, 106.3.13, 107 дугаар зүйлийн 107.5 дахь хэсгүүдэд заасныг удирдлага болгон ТОГТООХ нь:

1. Ашигт малтмалын тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.2, 40 дүгээр зүйлийн 40.1, 40.3 дахь хэсгүүдэд заасныг баримтлан хариуцагч Увс аймгийн Өндөрхангай сумын Засаг даргын “Б” ХХК-ийн XV-018415, XV-020376 тоот тусгай зөвшөөрлүүдийн 2018 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг батлахгүй байгаа эс үйлдэхүйг хууль бус болохыг тогтоон, нэхэмжлэгч “Б” ХХК-ийн XV-020376 тоот тусгай зөвшөөрлийн 2018 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг батлахыг хариуцагч Увс аймгийн Өндөрхангай сумын Засаг даргад даалгаж, нэхэмжлэлийн үлдэх хэсэг болох “Б” ХХК-ийн XV018415 тоот тусгай зөвшөөрлийн 2018 оны байгаль орчны менежмент төлөвлөгөөг батлахыг хариуцагчид даалгуулах тухай нэхэмжлэлийн шаардлагыг хэрэгсэхгүй болгосугай.

Увс аймаг дахь Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шийдвэрээс, 2018

МХЕГ-аас 2017-2020 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний дагуу 547 объектод байгаль орчны хяналт шалгалтыг хийж, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт, хэрэгжилтийг шалгахад 502 аж ахуйн нэгж буюу 91.6% нь байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангуулж ажилласан боловч 2013-2020 онуудад хяналт шалгалтаар 2,487 орчим зөрчил дутагдал илрүүлж, тухай бүрд нь хугацаатай албан шаардлага, зөвлөмж, актын биелэлтээр зөрчлийг арилгуулах арга хэмжээ авч ажилласан байна. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг батлахдаа аж ахуйн нэгж бүрд адил загвар шалгуураар ханддаггүй, төлөвлөгөөнд тусгагдсан ажлыг хэрэгжүүлэх хугацааг тодорхой зааж өгдөггүй, “жилдээ” гэсэн хугацаа тавьдаг, мөн зарим төлөвлөгөөнд хүснэгт нь зөрүүтэй, зарим ажил нэг аж ахуйн нэгжид төлөвлөгдсөн ч нөгөө аж ахуйн нэгжид төлөвлөгдөөгүй байдлаар баталдаг зэргээс шалтгаалан төлөвлөгөөт болон төлөвлөгөөт бус шалгалтаар явах үед хяналт тавих, биелэлтийг тооцоход хүндрэл үүсгэдэг байна.

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн нөлөөллийн үнэлгээгээр тавигдсан шаардлага болон уурхайн ашиглалтын жил бүрийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт, хаалтын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн явцыг үндэслэн ашигт малтмалын ашиглалт, баяжуулах, боловсруулах үйлдвэр, химийн үйлдвэрийн үйл ажиллагааны төсөл хэрэгжүүлэгч нь байгаль орчныг хамгаалах талаар хүлээсэн үүргээ биелүүлэх баталгаа болгож, байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын нөхөн сэргээлтийн тусгай дансанд ашиглалтын үйл ажиллагаа дуусах хүртэл жил бүр тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн

төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын 50 хувьтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн хөрөнгийг тодорхой хуваарийн дагуу байршуулдаг бөгөөд БОАЖЯ-ны Төрийн сангийн тусгай дансанд 2006-2020 оны хооронд нийт 1,135 аж ахуйн нэгж, байгууллагуудаас 2020 оны жилийн эцсийн байдлаар нийт 17.9 тэрбум төгрөг төвлөрсөн байна. Гэвч БОНБҮТХуулийн 9.15-т заасан “байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийн тусгай дансны гүйлгээнд хяналт тавих байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын баталсан журмуудын хэрэгжилт хангалтгүй байна.

ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

4.1. Үнэлэлт, дүгнэлт

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийхэд оролцогч талуудын үүрэг, хариуцлага тодорхой бус байгаагаас шалтгаалан байгаль орчин доройтох, байгалийн тэнцвэрт байдал алдагдах, нутгийн оршин суугч иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрх зөрчигдөх явдал гардаг учраас үнэлгээний үйл явцад олон нийтийн оролцоо, хяналтыг хангах асуудлыг шийдвэрлэх, үнэлгээний тайланд нутгийн иргэдийн саналыг авах, тусгах, олон нийтийн оролцоог хангах зэрэг хэрэгцээ шаардлагын дагуу тус хуулийг 2012 онд шинэчлэн найруулсан.

Мөн тус хууль батлагдсанаар байгаль орчны үнэлгээтэй холбогдох үйл ажиллагааны хамрах хүрээ, зохицуулалт, хяналт сайжрах, түүнчлэн байгаль орчинд аливаа сөрөг нөлөөлөл учрах, байгаль орчин бохирдон доройтохоос урьдчилан сэргийлэн, экологийн тэнцвэрт байдлыг хадгалахад бүхий л үйл ажиллагаагаа чиглүүлэх нөхцөл бүрдэх зэрэг эерэг үр дагавар гарна гэж хууль тогтоогч үзсэн.

1992 оны Монгол Үндсэн хуулийн дараа Монгол Улс дэлхийн эдийн засгийн хөгжлийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өвөрмөц онцлогт нийцсэн олон хэвшил бүхий эдийн засаг бүхий тогтолцоонд шилжсэнээс хойш эдийн засгийн бүхий л үйл ажиллагаанд нэвтэрсэн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд салбарын төрийн, төрийн бус байгууллагаас бусад байгууллага, иргэдийн ойлголт, мэдлэг сул, уг үнэлгээний тогтолцоо нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, холбогдох бусад хууль тогтоомжоор хамгаалагдсан байгалийн баялгийн ашиглалтын үр ашгийг хангаж чадаж байгаа эсэхэд итгэх итгэл сул, зохицуулалт нь давхардал, хийдэл, зөрчилтэй байгаа нь ажиглагдсаныг дурдах нь зүйтэй.

Олон улсын түвшинд хөгжсөн, хөгжиж буй, буурай хөгжилтэй орнуудад ч байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний талаарх ойлголт сул, эрх зүйн зохицуулалт нь байнга сайжирч ирсэн нь судалгааны явцад ажиглагдсан болохыг мөн дурдъя.

Гэвч үнэлгээ нь хэлбэрийн төдий, Үндсэн хууль хийгээд холбогдох бусад хуулиудад тусгасан байгаль орчныг хамгаалах зорилтыг хангахад бодит дэмжлэг үзүүлж, хуулийн зорилтыг хангах бус, хэрэгжилт оновчтой бус, түвшинд хангалтгүй байна.

БОНБҮТХуульд процедурын шинжтэй хууль байх нарийвчилсан зохицуулалт дутмаг байгаа нь уг хуулийг “тунхагийн” шинжтэй хэрэгжилтийг бий болгожээ.

4.2. Зөвлөмж

Зөвлөмж 1. БОНБҮТХ-ийн 5 дугаар зүйл.

2020 оны 5 дугаар сарын 07-ны өдөр Монгол Улсын Их Хурал нь Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг баталсантай холбогдуулан, тухайлбал, уг хуулийн 4.1.27-д заасан “тухайн бодлогыг хэрэгжүүлснээр нийгэм, эдийн засгийн хөгжил, байгаль орчны унаган төрх, тэнцвэрт байдал, түүнчлэн эрх зүйн орчин болон засаглалын тогтолцоонд үзүүлэх нөлөөллийн талаарх судалгаа”-г "нөлөөллийн урьдчилсан үнэлгээ" гэх тодорхойлолт, түүний холбогдох зохицуулалттай нийцүүлж, эсвэл уг хуулийн холбогдох зүйл, заалт, хэсэгт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар стратегийн үнэлгээ, түүний ач холбогдол, зохицуулалтыг БОНБҮТХуульд илүү нарийвчлан тусгах нь зүйтэй. Түүнчлэн стратегийн үнэлгээ хийх аргачлалыг холбогдох хуулийн шинэчлэл хийгдсэний дараа боловсруулж, мөрдүүлэх нь чухал ач холбогдолтойг тэмдэглэе.

Мөн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2 дах хэсэг дэх “Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн нийтийн өмч мөн. Байгалийн баялгийг ашиглах төрийн бодлого нь урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тулгуурлаж, одоо ба ирээдүйрүүгийн иргэн бүрд эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийн хүрээнд амьдрах...” зарчим, зохицуулалттай уялдуулж, стратегийн үнэлгээний нарийвчилсан зохицуулалтыг БОНБҮТХуульд илүү нарийвчлан тусгах нь зүйтэй байна.

Зөвлөмж 2. БОНБҮТХ-ийн 6 дугаар зүйл

Төлөв байдлын үнэлгээний зохицуулалт, үйл явцыг илүү нарийвчилж БОНБҮТХуульд тусгах нь зүйтэй байна. Өөрөөр хэлбэл, аливаа төслийн техник, эдийн засгийн төлөвлөлтийн баримт бичиг, зураг төсөл, улсын болон бүс нутаг, салбарын хэмжээнд хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөөг боловсруулах төлөвлөлтийн үе шатанд тэдгээрийг хэрэгжүүлэх нутаг дэвсгэрийн байгаль орчны төлөв байдлыг судлан тогтоох, цаашид уг төсөл, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэхэд анхаарах байгалийн нөхцөл, орчны онцлогийг зөв тодорхойлох, хянах, хувилбарын дүн шинжилгээг хийх зэрэг үйл явцыг илүү тодорхой, нарийвчилсан хууль зүйн зохицуулалтаар хангахаас гадна тус хуулийн шинэчлэлттэй уялдуулж холбогдох аргачлалыг сайжруулах нь зүйтэй байна.

Хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний зохицуулалт, үйл явцыг илүү нарийвчилж БОНБҮТХуульд тусгах нь зүйтэй байна. Өөрөөр хэлбэл, тодорхой бүс нутаг, сав газарт иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа төслүүдээс хүн амын эрүүл мэндэд үзүүлж байгаа хам болон давхардмал сөрөг нөлөөллийг оновчтой тодорхойлох, бууруулах, арилгах арга хэмжээ харилцан уялдаа, үр ашиг, үр дүнтэйгээр тогтоох, хөндлөнгийн шүүмж, шинжилгээ, хяналт болон мэргэжлийн зөвлөлийн хянах үйл явц зэргийг илүү тодорхой, нарийвчилсан хууль зүйн

зохицуулалтаар хангахаас гадна тус хуулийн шинэчлэлттэй уялдуулж холбогдох аргачлалыг сайжруулах нь зүйтэй байна.

Зөвлөмж 3. БОНБҮТХ-ийн 7 дугаар зүйл.

Нөлөөллийн үнэлгээний зохицуулалт, үйл явцыг илүү нарийвчилж БОНБҮТХуульд тусгах нь зүйтэй байна. Өөрөөр хэлбэл, төслийн ангилал, төрлөөс хамаарч иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас аливаа төслийг хэрэгжүүлэх явцад байгаль орчин, нийгэмд учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл, үр дагаврыг урьдчилан оновчтой тодорхойлж, бууруулах, арилгах арга хэмжээ тогтоох буюу БОНБҮТХуулийн 7.4-д тусгасан нөхцөлүүдийг илүү тодорхой, нарийвчилсан хууль зүйн зохицуулалтаар хангахаас гадна холбогдох аргачлалыг сайжруулах нь зүйтэй байна

Зөвлөмж 4. БОНБҮТХ-ийн 8, 10 дугаар зүйл

Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний зохицуулалт, үйл явцыг илүү нарийвчилж БОНБҮТХуульд тусгах нь зүйтэй байна. Өөрөөр хэлбэл, Монгол Улсын нийгэм, эдийн засгийн ирээдүйн хөгжил болон олон улсын байгууллагын хөрөнгө оруулалт тэдгээрт тавигдах байгаль, орчин, нийгмийн бодлого, гүйцэтгэлийн стандартын шаардлагатай уялдуулах замаар БОНБҮТХуулийн 8.4-т заасан шаардлагууд, тэдгээрийн уялдаа холбоо, бусад үнэлгээ, техникийн бичиг баримтуудын уялдаа холбоо, хөгжлийн бусад шаардлагууд, тухайлбал, уур амьсгалын өөрчлөлт, нийгмийн үнэлгээ зэргийг илүү тодорхой, нарийвчилсан хууль зүйн зохицуулалтаар хангахаас гадна тус хуулийн шинэчлэлттэй уялдуулж холбогдох аргачлалыг сайжруулах нь зүйтэй байна.

Мөн Монгол Улсын Сангийн сайд, Үндэсний статистикийн хорооны даргын хамтарсан 2018 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн Дугаар 319,А/160 тоот тушаалаар батлагдсан “Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын” хүрээнд Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтийг гаргахад ашиглах төслийн ангиллыг олон улсын жишиг, мөн олон улсын байгууллагуудын шаардлагыг харгалзан үзэх, уялдааг ханган тодорхойлж, БОНБҮТХуульд тусгах нь зүйтэй байна.

Зөвлөмж 5. БОНБҮТХ-ийн 9 дүгээр зүйл.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зохицуулалтыг илүү оновчтой болгож, БОНБҮТХуульд тусгах нь зүйтэй байна. Тухайлбал, төслийн ангиллаас хамаарч, ангилал тус бүрд тавигдах шаардлагуудыг тодорхойлох буюу шаталсан зарчмыг нэвтрүүлэх шаардлагатай байна.

Зөвлөмж 6. БОНБҮТХ-ийн 14 дүгээр зүйл

Дан ганц ашигт малтмал олборлох төслүүдээс гадна түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашиглах, олборлох төслүүдэд цар хүрэнээс хамаарч нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийх эсэхийг тогтоох шаардлагатай. Түүнчлэн төслийн нөлөөллийн талаар холбогдох оролцогчдийг танилцах боломжоор хангах нь зүйтэй байна.

Зөвлөмж 7. БОНБҮТХ-ийн 17 дугаар зүйл.

Банк, санхүүгийн болон хөрөнгө оруулалтын байгууллагын үүрэгт холбогдох зохицуулалтыг илүү оновчтой болгож, БОНБҮТХуульд тусгах нь зүйтэй байна.

Зөвлөмж 8. БОНБҮТХ-ийн 19, 20 дугаар зүйл.

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ шаардах төслүүдийг илүү нарийвчлан тодорхойлж, холбогдох хууль тогтоомж зөрчин гаргасан үнэлгээчний эрхийг түдгэлзүүлэх арга хэмжээг нарийвчилан зохицуулах нь зүйтэй.

Нэгтгэсэн зөвлөмж.

БОНБҮТХуулийн 5 бүлэг бүхий 20 зүйл, 95 хэсэг бүхий хэсэгт хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийж үзэхэд 11 зүйлийн холбогдох хэсэгт, заалтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай байна.

Иймд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1 болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хоёрдугаар хавсралт “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалын 3.1.3-т “хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах” гэснийг тус тус үндэслэн БОНБҮТХ-ийн холбогдох зүйл, хэсэгт нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулах нь зүйтэй.

АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ

Хууль, эрх зүйн акт

Нэг. Монгол Улсын хууль тогтоомж:

- ✓ Монгол Улсын Үндсэн хууль., 1992;
- ✓ Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль., 1995;
- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль., 2012;
- ✓ Байгаль орчны стратегийн болон хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний журам", 2013;
- ✓ Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журам., 2013;
- ✓ Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийн баталгааны тусгай дансны гүйлгээнд хяналт тавих журам., 2014;
- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд олон нийтийн оролцоог хангах тухай журам., 2014;
- ✓ Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам., 2019;
- ✓ Байгаль орчны аудит хийх эрх олгох журам, Байгаль орчны аудит хийх ерөнхий аргачлал., 2019;

Хоёр. Бодлогын баримт бичиг:

- ✓ “Алсын Хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого., 2020;
- ✓ Шинэ сэргэлтийн бодлого., 2021;
- ✓ “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хяналт шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшин., 2020;
- ✓ Монгол Улсын Засгийн Газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр., 2020;

Гурав. Судалгааны тайлан:

- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тогтолцоо, түүнийг хэрэгжүүлэх механизмын бүтээмжийн үнэлгээ., 2020;
- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ. Доктор. И.Бямбахүү. 2022;
- ✓ Байгаль орчны нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийхэд иргэдийн оролцоог сайжруулах нь., АМЕР төсөл, 2021;
- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн шинэчлэлтэд зориулсан төслийн ангиллыг боловсронгуй болгох судалгаа., БОАЖЯ, 2022;
- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль ба холбогдох бусад хууль тогтоомжийн харьцуулсан судалгаа., БОАЖЯ, 2022
- ✓ Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 17 дахь илтгэл., ХЭҮК, 2018;

- ✓ Багийн иргэдийн Нийтийн хурлаар байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ болон байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөг хэлэлцүүлсэн байдалд үнэлгээ хийх зөвлөх үйлчилгээний тайлан., БОАЖЯ, НҮБХХ, 2017;

Дөрөв. Цахим эх сурвалж

- ✓ www.legalinfo.mn
- ✓ <https://met.gov.mn/>
- ✓ <https://eic.mn/>
- ✓ <https://shuukh.mn/>
- ✓ <https://www.parliament.mn/>
- ✓ <https://amep.mn/>

ХАВСРАЛТ В.

БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ АНГИЛЛЫН СУДАЛГАА

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2023 оны ...-р сарын ....-ны өдөр

Улаанбаатар хот

Дугаар .....

Төслийн ангилал батлах тухай

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 7.7-д заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. “Нөлөөллийн үнэлгээний журам”-ыг 1 дүгээр, “Нөлөөллийн үнэлгээний ангилал”-ыг 2 дугаар хавсралт ёсоор тус тус баталсугай.

2. Энэхүү тогтоолоор баталсан журам, ангилалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Б.Бат-Эрдэнэд үүрэг болгосугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

Л.ОЮУН-ЭРДЭНЭ

Байгаль орчин, аялал
жуулчлалын сайд

Б.БАТ-ЭРДЭНЭ

Засгийн газрын 2023 оны...дугаар сарын...ны .. өдрийн ...тоот тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

Засгийн газрын 2023 оны...дугаар сарын...ны .. өдрийн ...тоот тогтоолын 2 дугаар хавсралт

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ НӨЛӨӨЛЛИЙН ЕРӨНХИЙ ҮНЭЛГЭЭ ХИЙХ ТӨСЛИЙН АНГИЛАЛ

Төрөл	Хариуцан гүйцэтгэгч		
	Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага	Аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар	
Төслийн Зэрэглэл	Зэрэглэл 1	Зэрэглэл 2	Зэрэглэл 3
Бүрдүүлбэр	Засаг даргын тодорхойлолт Техник-эдийн засгийн үндэслэл, Эскиз зураг Бизнес төлөвлөгөө БОТБҮ БОНЕҮ БОННҮ БОМТ	Засаг даргын тодорхойлолт Эскиз зураг Бизнес төлөвлөгөө БОТБҮ БОНЕҮ БОННҮ БОМТ	Бизнес төлөвлөгөө БОТБТ БОНЕҮ Шалгах хуудас БОМТ
Нэмэлт тодотголын хугацаа ба бүрдүүлбэр	5 жил тутамд	10 жил тутамд	Тусгай нөхцөл
	БОТБҮ БОНЕҮ БОННҮ БОМТ	БОТБҮ БОНЕҮ БОННҮ БОМТ	БОНБҮтХуулийн 7.13-д заасан шаардлага үүссэн тохиолдолд
А.Уул уурхайн төсөл	-Бүх төрлийн ашигт малтмал болон цацраг идэвхит ашигт малтмалын олборлолт	Бүх төрлийн түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын олборлолт	
Б. Газрын түүхий тос, байгалийн хий олборлолтын төсөл	-Газрын тосны олборлолт (түүхий тос, байгалийн хий) -Уламжлалт бус газрын тос (байгалийн битум, шатдаг занар, тослог элс, хийтэй элс, хийтэй занар,		

	нүүрсний давхаргын метан хий гэх мэт) олборлолт		
В.Хүнд үйлдвэрийн төсөл	-Ашигт малтмалыг баяжуулах -Ашигт малтмалыг боловсруулах - Химийн бодис болон химийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл (кокс, химийн үйлдвэрлэл -бусад бүх төрөл) - Металл боловсруулах үйлдвэрлэл -Хог хаягдлын дахин боловсруулах үйлдвэрлэл		
Г. Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын төсөл	-Газар тариалангийн төсөл (10000 га-с дээш) -Усжуулалтын систем -атар газар эзэмших үйл ажиллагаа -Жимс, жимсгэнэ, хүнсний ногоо тариалалт (10000 га-с дээш) -Улсын чанартай томоохон загасны аж ахуй -Ан амьтан, ургамал нутагшуулах, ашиглах болон бусад үйл ажиллагаа	-Газар тариалангийн төсөл (1001 га-с 9999 га) -Эрчимжүүлсэн мал аж ахуйн төсөл -Жимс, жимсгэнэ, хүнсний ногоо тариалалт (1001 га-с 9999 га) -Орон нутагт хэрэгжих ойжуулалтын төсөл -Ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэн - газар тариалангийн үйлдвэрлэл эрхлэх талбайд -Ан агнуурын болон ойн аж ахуй, ангийн отог -тухайн дэвсгэр нутгийн хүн амын хэрэгцээг хангах зориулалттай загасны аж ахуй	-Газар тариалангийн төсөл (1000 га хүртэл) Тайлбар: Малчин, мал бүхий өрх иргэдийн үйл ажиллагаа хамаарахгүй -Жимс, жимсгэнэ, хүнсний ногоо тариалалт (1000 га хүртэл). Тайлбар: өрхийн хэрэгцээ болон иргэний эрхэлж буй 100 хүртэлх га талбайд Жимс, жимсгэнэ, хүнсний ногоо тариалалтыг хамраахгүй -Малын тэжээл үйлдвэрлэл
Д.Дэд бүтцийн төсөл	-1 мвт-аас илүү хүчин чадал бүхий	-1 мвт-аас бага хүчин чадал бүхий эрчим	-Тухайн нутаг дэвсгэрийн

	<p>эрчим хүчний төсөл (Салхин станц, Усан цахилгаан станц, Нарны энергийг ашиглан эрчим хүч үйлдвэрлэх, Нүүрс ашиглан эрчим хүч үйлдвэрлэх, газрын дулаан ашиглан эрчим хүч үйлдвэрлэх, -35 кв-аас илүү хүчдэл бүхий цахилгаан дамжуулах шугам, -Дулаан үйлдвэрлэл, Дулаан түгээх үйл ажиллагаа, Дулаан үйлдвэрлэл, түгээлт хослон эрхлэх үйл ажиллагаа -Улс, хот хоорондын авто болон төмөр зам -Улс хот хоорондын холбоо -Нефтийн бүтээгдэхүүний агуулах -Нисэх буудал -Усан хангамж (10000-аас дээш хүн амтай төв, суурин газар) -Цэвэрлэх байгууламж (10000-аас дээш хүн амтай төв, суурин газар) -Нэгдсэн хог хаягдалын цэг (10000-аас дээш хүн амтай төв, суурин газар)</p>	<p>хүчний төсөл (Салхин станц, Усан цахилгаан станц, Нарны энергийг ашиглан эрчим хүч үйлдвэрлэх, Нүүрс ашиглан эрчим хүч үйлдвэрлэх, газрын дулаан ашиглан эрчим хүч үйлдвэрлэх, -35 кв-аас бага хүчдэл бүхий цахилгаан дамжуулах шугам, -Дулаан үйлдвэрлэл, Дулаан түгээх үйл ажиллагаа, Дулаан үйлдвэрлэл, түгээлт хослон эрхлэх үйл ажиллагаа -Усан хангамж (10000-аас доош хүн амтай төв, суурин газар) -Цэвэрлэх байгууламж (10000-аас доош хүн амтай төв, суурин газар) - Нэгдсэн хог хаягдалын цэг (10000-аас доош хүн амтай төв, суурин газар) - орон нутгийн шинж чанартай усан сан - Дунд болон бага төвөгшилтэй барилга, байгууламж (эмнэлэг, үзлэгийн байрны цогцолбор барилга)</p>	<p>хэмжээнд дамжуулах дулааны шугам -Орон нутгийн чанартай зам, холбоо -Шатахуун түгээх станц - Барилгын ажилын зөвшөөрөл шаардахгүй а барилга, байгууламж. Тайлбар: иргэн, өрхийн хэрэгцээний хувийн орон сууц, байшин үүнд хамаарахгүй)</p>
--	---	--	---

	<p>-Ус хуримтлуулах далан (том голууд)</p> <p>-Хот байгуулалтын төсөл</p> <p>-Өндөр болон онцгой төвөгшилтэй барилга, байгууламж (100 болон түүнээс дээш ортой нэгдсэн эмнэлэг буюу түүнтэй адил эмнэлэг, халдварт өвчин судлалын төв, цус бэлтгэх төв, зоонозын өвчин судлалын төв гэх мэт тусгай нөхцөл шаардах барилга гэх мэт)</p>		
<p>Е. Химийн хортой болон цацраг идэвхт бодис, аюултай хаягдлын төсөл</p>	<p>-Химийн хортой болон цацраг идэвхт бодис, аюултай хаягдлыг боловсруулах, ашиглах, хадгалах, тээвэрлэх, устгах</p> <p>-Химийн бодис хадгалах асуулах</p> <p>-Тэсэрч дэлбэрэх бодис үйлдвэрлэх, импортлох, экспортлох, худалдах, ашиглах, хадгалах, тээвэрлэх, устгах</p>	<p>-Химийн бодис ашиглах лабораторын үйл ажиллагаа</p>	
<p>Ё.Хөнгөн, хүнсний үйлдвэрийн төсөл</p>	<p>-Арьс, арьсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл</p> <p>-Ноос, ноолуурын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл</p> <p>-Үндсэн эмийн бүтээгдэхүүн болон</p>	<p>-Мах, махан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл</p> <p>- Бусад хүнсний үйлдвэрлэл (хүнсний түүхий эд, хагас болон бүрэн боловсруулсан</p>	

	эмийн бэлдмэлийн үйлдвэрлэл -Тамхи үйлдвэрлэл -Согтуулах ундаа, ундаа үйлдвэрлэл	бүтээгдэхүүн, ундны ус гэх мэт)	
З.Үйлчилгээний салбарын төсөл	-Аялал жуулчлал, амралтын газар. Тайлбар: Улсын тусгай хамгаалалтай газар нутаг, экологийн чухал газар нутаг, гэх мэт -Рашаан сувиллын газар. Тайлбар: Улсын тусгай хамгаалалтай газар нутаг, экологийн чухал газар нутаг, гэх мэт	-Аялал жуулчлал, амралтын газар -Рашаан сувиллын газар	Автомашинны зогсоол бүхий отоглох цэг
К.Хувиргасан амьд организмтай холбоотой үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэх	-Хувиргасан амьд организмыг гарган авах, үйлдвэрлэл эрхлэх, тариалах, импортлох, хил дамжуулан худалдаалах	-Хувиргасан амьд организмыг орон нутагт тариалах, түүнийг ашиглан жижиг дунд үйлдвэрлэл эрхлэх, ойжуулах нөхөн сэргээлт хийх гэх мэт	
Л. Батлан хамгаалах болон иргэний хамгаалалтын зориулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл	-Батлан хамгаалах болон иргэний хамгаалалтын зориулалтаар байгуулах улсын чанартай барилга байгууламж,	-Батлан хамгаалах болон иргэний хамгаалалтын чиглэлээр байгуулах орон нутгийн чанартай барилга байгууламж	

ХАВСРАЛТ Г.

БОНБУ-НИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ БОЛОН НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

БАТЛАВ.

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЫН САЙД

Б.БАТ-ЭРДЭНЭ

БАТЛАВ.

ХУУЛЬ ЗҮЙ,
ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД

Б.ЭНХБАЯР

**БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ****Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага****1.1.Хууль зүйн үндэслэл**

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын зорилт 5.3-т заасан “хүний хөгжлийг дэмжсэн, үр дүн, үр нөлөөтэй цахим засаглалыг төлөвшүүлэх зорилт”-ын хүрээнд 2021-2030 онд “Цахим хэлбэрт шилжсэнээр цаг хугацаа, орон зайнаас үл хамааран төрийн үйлчилгээ шат дамжлагагүй, шуурхай болно” гэж, мөн зорилт 6.2-т заасан “байгалийн нөөц баялгийг нөхөн сэргээж хомсдолыг бууруулан, ашиглалтын нөөц бий болгож, байгалийн үр өгөөжийг ирээдүй хойч үедээ өвлүүлэх зорилт”-ын хүрээнд 2021-2030 онд “Байгаль орчны хяналт-шинжилгээний сүлжээ, кадастр, мэдээллийн санг өргөжүүлж, шинэ үеийн техник, технологийн шинэчлэл хийнэ” гэж тус тус заасан бөгөөд салбарын төрийн үйлчилгээг шуурхай чирэгдэлгүй хүргэх замаар байгаль орчныг хамгаалах тодорхой зорилтуудыг дэвшүүлсэн байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлийн 30-д “Иргэн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, эрхийнхээ хүрээнд газрын хэвлийн баялгийг ашигласнаар байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн талаар иргэний мэдэх эрхтэй холбогдсон зохицуулалтыг боловсронгуй болгох зорилт”-ыг дэвшүүлсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 4.2.3-т “Цахим Монгол арга хэмжээний хүрээнд зөвшөөрлийн цахим бүртгэл, хяналтын нэгдсэн тогтолцоог бүрдүүлж, төрөөс олгох зөвшөөрлийн тоог цөөлж, олон шат, дамжлагыг багасгах, бизнест ээлтэй хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, хяналт тавихтай холбоотой харилцааг боловсронгуй болгоно” гэж, 5.1-т “Байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн баялгийг зүй зохистой ашиглаж, дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлж, хүрээлэн буй орчны бохирдол, доройтлыг бууруулж, иргэдийн эрүүл орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх” гэж салбарын төрийн үйлчилгээг тодорхой, шуурхай, давхардал, чирэгдэлгүй хүргэх замаар байгаль орчныг хамгаалах үндсэн зорилтуудыг тодорхойлсон байна.

Мөн Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолын нэгдүгээр хавсралтаар батлагдсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын Ногоон хөгжлийн сэргэлтийн

5.4-т “Эдийн засаг, аж үйлдвэржилтийн сэргэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэхдээ байгаль хамгаалах үндэсний уламжлалт ёс заншлыг хадгалж, дэлхийн хөгжлийн чиг хандлагад нийцүүлэн ногоон хөгжлийн жишиг загварыг тодорхойлно” гэж, Төрийн бүтээмжийн сэргэлтийн 6.1-т “Төрөөс үзүүлэх үйлчилгээг цахимжуулж, төрийн хүнд суртлыг бууруулна” гэж, мөн тогтоолын хоёрдугаар хавсралтаар батлагдсан “шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг хэрэгжүүлэх эхний үе шатны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 5.4.1-т “Хүрээлэн байгаа орчны аюулгүй байдлыг хангах, хүн амын эрүүл, аюулгүй амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор байгаль орчны хяналт, шинжилгээ, үнэлгээг боловсронгуй болгон хэрэгжүүлэх” гэж тус тус заасан байна.

Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт заасан байгаль орчныг хамгаалах эрх зүйн зохицуулалтыг сайжруулах, багц хуулийн хэрэгжилтийг хангах, байгалийн нөөц ашиглан үйл ажиллагаа явуулж буй төслөөс байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах зэрэг зорилтуудыг уг хуулийн төслөөр хангах боломжтой. Энэ зохицуулалтыг эрх зүйн хувьд бий болгосноор байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний хэрэгжилт сайжирч, байгалийн нөөцийг ашиглагч хамгаалагч байх зарчимын хэрэгжүүлэх нөхцөл бий болно.

1.2.Практик үндэслэл, шаардлага

Уг хуулийн төслийг боловсруулах дараахь практик шаардлага байна. Үүнд:

Байгаль орчны салбарт 2009-2012 онд хийгдсэн эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд салбарын үндсэн харилцааг зохицуулж байсан 33 хуулиас 18 хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилган, бодлогын хувьд шинэ агуулга, зохицуулалтаар шинэчилсэн. Уг эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийг шинэчилсэн найруулгаар УИХ-аас баталсан. Шинэчлэгдэн батлагдсан хуулийг хэрэгжүүлсэн өнгөрсөн 11 жилийн хугацаанд хуулийн зарим зүйл, заалт хоорондоо зөрчилдөх, зохицуулалтын хувьд давхцах, тодорхой бус, хоёрдмол утга илэрхийлэх, төсөл хэрэгжүүлэгчид эдийн засгийн болоод цаг хугацааны хүндрэл учруулах зэрэг хүндрэл бэрхшээл гарч байгааг асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагаас 2022 онд уг хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу хийж тогтоосон байна. Тухайлбал:

1.Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 8.4.8-д нарийвчилсан үнэлгээний тайланд төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн захиргаа, төслийн нөлөөлөлд өртөх нутгийн Иргэдийн Нийтийн хурлын санал, тэмдэглэл гэж заасныг хэрэгжүүлэхэд олон талын хүндрэл тулгарч байна. Багийн иргэдийн Нийтийн Хурал нь жилдээ 1-ээс 2 удаа хуралдах тохиолдол их байгаа тул төсөл хэрэгжүүлэгч, үнэлгээний мэргэжлийн байгууллага хурал хүлээж цаг хугацаа, эдийн засгийн хувьд алдагдалд орж хөрөнгө оруулалтаа алдах зэрэг бэрхшээл гарч байна. Авто болон төмөр зам, нефть, цацраг идэвхит ашигт малтмалын хайгуулын төсөл зэрэг олон аймаг, сум, багийн нутаг дэвсгэрийг хамарч хэрэгждэг төслийн хувьд төслийн нөлөөлөлд өртөх баг бүрээс санал авах боломжгүй байна. Мөн энэ заалтад нутаг дэвсгэрийн захиргаа, төслийн нөлөөлөлд өртөх нутгийн иргэдийн нийтийн хурлын санал, тэмдэглэл гэж заасан нь 2 нэгжээс санал тэмдэглэл авах хоёрдмол утгыг илэрхийлж байгааг тодорхой болгох шаардлагатай байна.

2.Төслийн хүчин чадал, хамрах хүрээ, байгаль орчинд учруулах сөрөг нөлөөлөл зэргийг үл харгалзах бүх төрлийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланг

Үнэлгээний мэргэжлийн зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлэн шийдвэрлэхээр зохицуулсан нь эдийн засгийн болоод цаг хугацааны хувьд төсөл хэрэгжүүлэгч нарт хүндрэл учруулж байна. Иймд төслийн хүчин чадал, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл зэргийг харгалзан үзэж, тодорхой төрлийн төслийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланг үнэлгээний шинжээч шинжилгээ хийсний үндсэн дээр шийдвэрлэж байх зохицуулалтыг хуульчлах хэрэгтэй байна.

3.Байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээ, стратегийн үнэлгээ, хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээтэй холбоотой зохицуулалтын хэрэгжилт хангалтгүй байна. Тухайлбал, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын тухай хууль 2012 онд батлагдсанаас хойш стратегийн болон хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ ердөө 4 удаа хийгдсэн байна.

4.Байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий болон нарийвчилсан үнэлгээний төслийн ангилалыг хуулиар хатуу тогтоосныг төсөл, хөтөлбөр, эдийн засгийн хөгжлийн чиг хандлага, салбарын онцлог, олон улсын жишигт нийцүүлэн шинэчлэхээс гадна тухайн төслийн байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөлөл, цар хүрээ, төсөл хэрэгжих газар нутгийн байршил, хүчин чадлыг харгалзан тогтоох шаардлага тулгарч байна.

5.Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд олон нийтийн оролцоог хангах, иргэн үйл ажиллагаатай нь холбогдуулан газрын хэвлийн баялгийн ашиглалтын нөхцөл байдал, байгаль орчинд үзүүлж байгаа нөлөөлөл, нөхөн сэргээлтийн талаарх мэдээлэл авах, танилцах боломж олгоход хүндрэлтэй асуудал гарсаар байна. Энэ талаар төрийн болон орон нутгийн захиргааны байгууллага, төсөл хэрэгжүүлэгчид, аж ахуйн нэгж, үнэлгээний мэргэжлийн байгууллага, төрийн бус байгууллага зэрэг этгээдээс 200 гаруй саналыг ирүүлсэн байна. Иймд холбогдох зохицуулалтыг Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль зэрэг бусад хууль тогтоомжтой уялдуулан шинэчлэх шаардлагатай байна. Нөгөөтэйгүүр аливаа төслийн байгаль орчны үнэлгээний явцад иргэдийн оролцоо хангалтгүй, зөвхөн баг, хорооны Иргэдийн Нийтийн хурлаар байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээг танилцуулж санал авах нь “иргэдээс зөвшөөрөл авах” хэлбэрээр хэрэгжиж ирсэн нь эдийн засаг, байгаль орчинд олон сөрөг үр дагаварыг учруулж байгааг засах хэрэгтэй байна.

6.Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ, уурхайн хаалт, уур амьсгалын өөрчлөлт, олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагын стандартыг хөгжлийн чиг хандлагад нийцүүлэн тусгах хэрэгцээ шаардлага тулгарч байна.

7.Байгаль орчны үнэлгээний цахим системийг төрөөс баримталж буй бодлого, хөтөлбөрт нийцүүлэх нэвтрүүлэх замаар үнэлгээний оролцогч талуудын үйл ажиллагааг хөнгөвчлөх, дэмжлэг үзүүлэх, цаг хугацаа хэмнэх шаардлагатай байна.

8.Мөн уг хуульд зарим шаардлага тодорхойгүй, бичиг баримтын бүрдлийн ангилал ойлгомжгүй, давхцсан шинжтэй, үүрэг хариуцлагын зохицуулалт тусгагдаагүйн улмаас хууль хэрэгжүүлэхэд гарч буй хүндрэлийг арилгах үүднээс зарим хэсэг, заалтыг нэмэх, өөрчлөх төслийг тусгах шаардлага тулгарч байгаа тул анхдагч хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулах шаардлагатай гэж үзлээ.

Хоёр.Хуулийн төслөөр зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай анхдагч хуулийн эх бичвэрийн нийт 35%-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар байгаа тул Хууль тогтоомжийн

тухай хуулийн 24 дүгээр 24.4-т заасны дагуу “нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийн төслийг боловсруулах бөгөөд дараах асуудлыг тусгана.Үүнд:

1.Шинээр нэмсэн зүйл, хэсэг, заалт

Төслийн хүчин чадал, хамрах хүрээ, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл зэргийг үл харгалзах бүх төрлийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланг үнэлгээний мэргэжлийн зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлэн шийдвэрлэхээр зохицуулсан нь эдийн засгийн болоод цаг хугацааны хувьд төсөл хэрэгжүүлэгч нарт хүндрэл учруулж байгааг зохицуулах үүднээс тодорхой төрлийн төслийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланг тусгасан ангилалын дагуу үнэлгээний шинжээч шинжилгээ хийсэний үндсэн дээр шийдвэрлэж байх зохицуулалт;

Байгаль орчны стратегийн үнэлгээг “Монгол Улсын Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт”-тэй уялдуулан тухай асуудал эрхэлсэн яаманд үүрэг болгон хэрэгжүүлэх;

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд олон нийтийн оролцоог хангах замаар иргэний мэдэх эрхийг хангах төрийн үүргийг хуульчлах;

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний чанарыг сайжруулах, хөндлөнгийн дүгнэлт гаргах чадавхийг бүрдүүлэх зорилгоор үнэлгээний мэргэшсэн мэргэжилтэн, зөвлөх ажиллуулах эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлэх;

Байгаль орчны үнэлгээний цахим шилжилт болон мэдээллийн сангийн бүрдүүлэлтийг Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуультай нийцүүлэн бүрдүүлэх зохицуулалт;

Байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт гаргуулахад сум дүүргийн Засаг даргын санал өгөх хугацаа, шаардах бичиг баримтыг тодорхой заах;

Байгаль орчны үнэлгээний цахим шилжилт болон мэдээллийн сангийн бүрдүүлэлтийг Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуультай нийцүүлэн тусгах;

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг тухайн төслийн хүчин чадал, байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн цар хүрээнээс хамааран ялгамжтай хугацаа, шаардлагаар батлах зохицуулалт;

Байгаль орчны үнэлгээний шинжээчид тавих шаардлага, шалгуур, үүрэг, хариуцлагыг тодорхой болгох;

Төрийн зарим байгууллага төсөл хэрэгжүүлэгч бүрээс байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ шаардах асуудлыг зогсоох

2.Өөрчлөн найруулсан зүйл, хэсэг, заалт

Төслийн ангиллыг байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулиар бус, уг хуулийн хүрээнд Засгийн газрын тогтоолоор батлаж, хэрэгжүүлэх;

Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээний талаар шийдвэр гаргах үйл явцыг салбарын төрийн захиргааны төв байгууллагад төвлөрүүлийг сааруулах ,

аймаг, нийслэлд хамаарах төслийг ангиллын шалгуурын дагуу шилжүүлж, орон нутагт бие даан шийдвэрлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх;

Төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэгчийн үүрэг, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, тодорхой болгох;

Хуримтлагдах нөлөөллийг мэргэжлийн байгууллагаас байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ, түүний нэмэлт тодотгол болон тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгаж үр дүнг тооцож байх;

Олон улсын жишигт нийцүүлэн хуулийн нэр томъёо, хамрах хүрээг тодорхой болгох;

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийх аргачлалыг Засгийн газар баталдаг байсныг салбарын төрийн захиргааны төв байгууллага баталдаг болгох;

Мөн хуульд заасан зарим бичиг баримтын бүрдлийн ангилал ойлгомжгүй, давхцсан шинжтэй, үүрэг хариуцлагын зохицуулалт тусгагдаагүйн улмаас хууль хэрэгжүүлэхэд гарч буй хүндрэлийг арилгах;

Үнэлгээний мэргэжлийн зөвлөлийн ажиллах зарчим, урамшуулал, мэргэшсэн зөвлөх, хөндлөгийн шинжээчийн ажиллах зохицуулалтыг тодорхой болгох;

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөтэй холбогдох зохицуулалтыг хөнгөвчлөх;

3.Хүчингүй болгосон зүйл, хэсэг, заалт

Төслийн ангилалыг хуулийн хавсралтаар баталсаныг хүчингүй болгож, Засгийн газрын тогтоолоор баталдаг болох зохицуулалтыг тус тус тусгана.

Гурав. Хууль батлагдсаны дараа үүсэж болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар

Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа түүнийг дагаж мөрдөх явцад нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн ямарваа нэгэн сөрөг үр дагавар гарахгүй бөгөөд дараах эерэг үр дагавар гарна гэж үзэж байна. Үүнд:

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн хэрэгжилт сайжирч, төсөл хэрэгжүүлэгч, хөрөнгө оруулагч нарт учирч байсан цаг хугацаа алдах, бичиг баримтын бүрдэл хангах, хүлээх, төрийн байгууллага хооронд явах, олон нийтийн оролцооны асуудлаас болж төслийн хэрэгжилт гацах, санхүүгийн алдагдал хүлээх зэрэг асуудлыг цогцоор нь шийдэх эрх зүйн орчин бүрдэнэ.

Байгаль орчны үнэлгээний мэргэжлийн байгууллагын үйл ажиллагаанд учирч байсан Засаг даргын санал авах, төсөл хэрэгжих багаас зөвшөөрөл авах хэлбэрээр хурал зохион байгуулахаар олон дахин явж хугацаа алдах зэрэг асуудал нэг мөр шийдвэрлэгдэнэ.

Асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага байгаль орчны үнэлгээтэй холбоотой төрийн үйлчилгээг шуурхай чирэгдэлгүй хүргэх, цахим хэлбэрээр ажиллах, мэргэшсэн мэргэжилтэн нарыг ажиллуулах, төвлөрлийг сааруулах, оролцогч талуудын ажлын уяалдаа холбоо сайжрах нөхцөл бүрдэнэ.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан иргэдийн мэдэх эрхийг байгаль орчны үнэлгээний харилцаанд хангах замаар ил тод мэдээллээр хангагдах эрх зүйн орчин бүрдэнэ.

Тус нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл баталснаар нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн сөрөг үр дагавар болон улсын төсөвт үүсэх нэмэлт зардлыг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу холбогдох судалгааг хийж тооцоолов.

Дөрөв.Хуулийн төсөл Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжийн уялдаа холбоо

Төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн байгалийн нөөц баялаг төрийн хамгаалалтад байх тухай 6 дугаар зүйл, иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхийг төрөөс хариуцан хангах тухай Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 2 дахь заалт, 19 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалтуудтай бүрэн нийцэж байгаа бөгөөд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй болно.

-----oooOooo-----

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай зүйл, хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/6 дугаар зүйлийн 6.7, 6.8, 6.9, 6.10, 6.11 дэх хэсэг:

“6.7. Байгаль орчны өнөөгийн төлөв байдлын үнэлгээ эсвэл тодорхойлолтыг тухайн төслийн байгаль орчин, нийгэмд үзүүлэх нөлөөллийн цар хүрээнээс хамааран боловсруулах ба ангилалыг энэ хуулийн 7.7-д заасан нөлөөллийн үнэлгээний журмаар батална.”

“6.8. Байгаль орчны өнөөгийн төлөв байдлын тодорхойлолтыг төсөл хэрэгжүүлэгч хариуцан, байгаль орчны мэргэжилтэн, судлаачдын оролцоотой боловсруулна.”

“6.9. Төсөл хэрэгжүүлэгч нь хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээнээс гарсан үр дүн, нөлөөлөл бууруулах арга хэмжээг тухайн төслийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ, түүний нэмэлт тодотгол болон тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгаж, хэрэгжилтийг хангах үүрэг хүлээнэ.”

“6.10. Хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээнээс гарсан үр дүн, нөлөөлөл бууруулах арга хэмжээг тухайн бүс нутагт үйл ажиллагаа эрхэлж буй төсөл хэрэгжүүлэгчийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ болон тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгуулж, хэрэгжилтийг хянах үүргийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, аймаг, нийслэлийн байгаль орчны газар хариуцна.”

“6.11. Хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээг тухайн сум, дүүрэг, аймаг, нийслэлийн хэмжээнд хийлгэх хүсэлтийг сум, дүүрэг, аймаг, нийслэлийн засаг дарга байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад гаргаж болох ба шийдвэрийг энэ хуулийн 6.3-д заасаны дагуу гаргана.

2/7.3¹ дугаар зүйл. Оролцогч талуудын эрх, үүрэг

7.3¹.1. Сум, дүүргийн Засаг дарга нь төсөл хэрэгжүүлэгчээс ирүүлсэн байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээтэй холбоотой хүсэлтийг 14 хоногт судлан, энэ хуулийн 7.7-д заасан журмын дагуу хариу хүргүүлнэ.

7.3¹.2.Төсөл хэрэгжүүлэгч нь сум, дүүргийн Засаг даргаас энэ хуулийн 7.3¹.1-д заасан байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээтэй холбоотой санал авахдаа тухайн төслийн товч танилцуулга, газрын эрхтэй холбоотой баримт бичгийг хүргүүлнэ.

7.3¹.3.Сум, дүүргийн Засаг дарга энэ хуулийн 7.3¹.3-д зааснаас бусад бичиг баримт шаардахгүй.”

3/7 дугаар зүйлийн 7.8, 7.9, 7.10, 7.11, 7.12, 7.13 дахь хэсэг:

“7.8.Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийх аргачлалыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.

7.9. Энэ хуулийн 7.4.3-т заасан шийдвэрийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага гаргана.

7.10.Холбогдох хууль тогтоомжоор тухайн төслийн техник-эдийн засгийн үндэслэлийг баталгаажуулах эрх бүхийн байгууллага тодорхойгүй бол төсөл хэрэгжүүлэгч өөрөө баталгаажуулж ирүүлнэ.”

7.11.Тухайн төслийн байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөлөл, цар хүрээ, төсөл хэрэгжих газар нутгийн байршил, хүчин чадлыг харгалзан дараахь байдлаар ангилана:

7.11.1.зэрэглэл I гэж байгаль орчин, нийгэмд үзүүлж болзошгүй нөлөөлөл, хамрах цар хүрээ нь их байх боломжтой төслийн үйл ажиллагааг;

7.11.2.зэрэглэл II гэж байгаль орчин, нийгэмд үзүүлж болзошгүй нөлөөлөл, хамрах цар хүрээ нь хязгаарлагдмал байх боломжтой төслийн үйл ажиллагааг;

7.11.3.зэрэглэл III гэж байгаль орчин, нийгэмд үзүүлж болзошгүй нөлөөлөл, хамрах цар хүрээ нь бага байх боломжтой төслийн үйл ажиллагааг.

7.12.Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний нэмэлт тодотголыг зэрэглэл I ангилалд хамаарах төсөлд 5 жил, зэрэглэл II ангилалд хамаарах төсөлд 10 жил тутамд хийлгэх бөгөөд зэрэглэл III хамаарах төсөлд энэ хуулийн 7.13-д заасан нөхцөл үүсээгүй тохиолдолд нэмэлт тодолтгол хийхийг шаардахгүй.

7.13.Төслийн хүчин чадал, талбайн хэмжээ өөрчлөгдсөн тохиолдолд энэ хуулийн 7.12-д заасан хугацааг харгалзахгүй нэмэлт тодотгол хийх хүсэлтийг төсөл хэрэгжүүлэгч нь эрх бүхий байгууллагад гаргана.

4/8 дугаар зүйлийн 8.9, 8.10 дахь хэсэг:

“8.9.Үнэлгээний мэргэжлийн зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлэх шаардлагатай байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний ангилалыг энэ хуулийн 7.7-д заасан нөлөөллийн үнэлгээний журмаар зохицуулна.”

“8.10.Үнэлгээний мэргэжлийн зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлэхээр зааснаас бусад төслийн байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний тайланг шинжилгээ хийсэн үнэлгээний шинжээчийн саналыг үндэслэн ерөнхий шинжээч ажлын 10 өдөрт багтаан шийдвэрлэнэ.”

5/10 дугаар зүйлийн 10.7, 10.8 дахь хэсэг:

“10.7.Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг цахим хэлбэрээр хүлээн авч, холбогдох шинжилгээг хийнэ.”

“10.8.Мэргэшсэн мэргэжилтэн, зөвлөх томилох, харьяа бүтцийн хүрээнд өргөтгөсөн байдлаар ажиллах журмыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.”

6/14 дүгээр зүйлийн 14.1.4. 14.1.5.хэсэг

14.1.4.энэ хуулийн 14.1.3-т зааснаас бусад болон түгээмэл тархацтай ашигт малтмалыг ашиглах төсөл байгаль орчны нөхөн сэргээлт, хаалтын үйл ажиллагааг энэ хуулийн 8.4.6-д заасан байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээнд тусгасан хаалтын үйл ажиллагааны чиглэл, зорилт, хамрах хүрээ, шалгуур үзүүлэлтүүдэд нийцүүлж хэрэгжүүлнэ.

“14.1.5.иргэний хүсэлтийн дагуу өөрийн үйл ажиллагаатай холбоотой газрын хэвлийн баялгийг ашиглалтын нөхцөл байдал, байгаль орчинд үзүүлж байгаа нөлөөлөл, нөхөн сэргээлтийн явц, үр дүнгийн талаарх мэдээлэл өгөх, эсхүл танилцах боломжоор хангах үүрэгтэй.”

7/17 дугаар зүйлийн 17.2 дахь хэсэг:

“17.2.Олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагын байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн бодлого, журмын хүрээнд хийж гүйцэтгэсэн байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээний тайлан нь энэхүү хуулийн 7 дугаар зүйл 7.1, 7.2, 7.3, 8 дугаар зүйл 8.2, 8.4, 10 дугаар зүйл 10.1, 10.5 дах заалтуудыг хангасан тохиолдолд дүйцүүлэн хүлээж авч тус хуулийн 7 дугаар зүйл 7.4 дэх заалт, 10 дугаар зүйл 10.4-д заасан шийдвэрийг гаргаж болно.”

8/18 дугаар зүйлийн 18.5, 18.6, 18.7 дахь хэсэг:

“18.5.Иргэн тухайн нутаг дэвсгэрийн хүрээнд газрын хэвлийн баялгийн ашиглалтын нөхцөл байдал, байгаль орчинд үзүүлж байгаа нөлөөлөл, нөхөн сэргээлт болон төрийн эрх бүхий байгууллагаас хяналтын чиглэлээр хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар мэдээлэл авах хүсэлтийг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргад гаргана.”

“18.6.Засаг дарга иргэний энэ хуулийн 18.5-д заасан хүсэлтийн дагуу холбогдох мэдээллийг Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хуулийн 14.8-д заасан хугацаанд гаргаж өгөх үүрэгтэй.”

“18.7.Иргэн үйл ажиллагаатай нь холбогдуулан газрын хэвлийн баялгийн ашиглалтын нөхцөл байдал, байгаль орчинд үзүүлж байгаа нөлөөлөл, нөхөн сэргээлтийн талаарх мэдээлэл авах, танилцах боломж олгох хүсэлтийг төсөл хэрэгжүүлэгчид гаргаж болно.”

9/19 дүгээр зүйлийн 19.1.3 дахь заалт:

“19.1.3.байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтийг холбогдох хууль тогтоомж зөрчин гаргасан нь эрх бүхий байгууллагаар тогтоогдвол тухайн дүгнэлтийг гаргасан албан тушаалтны үнэлгээний шинжээчийн эрхийг хүчингүй болгоно.”

10/20 дугаар зүйлийн 20.3 дахь хэсэг:

“20.3.Энэ хуулийн 7.7-д заасан нөлөөллийн үнэлгээний журам, ангилалд заагаагүй аливаа төсөлд байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ шаардахгүй.”

2 дугаар зүйл. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.5 дахь заалтын “төслүүдээс” гэсний дараа “байгаль орчин,” гэж, 9 дүгээр зүйлийн 9.14 дэх хэсгийн “эсэх асуудлыг” гэсний дараа “хуульд өөрөөр заагаагүй бол” гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн дараах хэсэг, заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/3 дугаар зүйлийн 3.1.6 дахь заалт:

“3.1.6.“Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ” гэж иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас тодорхой төслийг хэрэгжүүлэх явцад байгаль орчин, нийгэмд учруулж болзошгүй нөлөөлөл, цар хүрээ, үр дагаврыг төслийн үе шатуудад урьдчилан тодорхойлж, түүнийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг тогтоохыг;

2/5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх заалт

5.1.Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуульд заасан дунд болон урт хугацааны хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөөг боловсруулах явцад стратегийн үнэлгээ хийлгэж, Засгийн газарт хэлэлцүүлэхээс өмнө уг үнэлгээний тайланг бодлогын баримт бичгийн төслийн хамт байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад ирүүлнэ.

3/7 дугаар зүйлийн 7.3 дахь хэсэг:

“7.3.Төсөл хэрэгжүүлэгч нь эрх бүхий байгууллагаар баталгаажсан техник-эдийн засгийн үндэслэл, эскиз зураг, бизнес төлөвлөгөө, төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчны өнөөгийн төлөв байдлын үнэлгээ, эсхүл тодорхойлолт, тухайн хамгаалалтын захиргааны болон сум, дүүргийн Засаг даргын санал, холбогдох бусад

баримт бичгийг бүрдүүлэн энэ хуулийн 7.7-д заасан ангиллын дагуу байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл байгаль орчны албаар байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээ хийлгэнэ.”

4/7 дугаар зүйлийн 7.6 дахь хэсэг:

“7.6.Үнэлгээний шинжээч болон тэдгээрийн үйл ажиллагааг удирдан зохицуулах ерөнхий шинжээчээр байгаль орчны чиглэлээр 8-аас дээш жил ажилласан, байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийх мэргэжлийн чадвар, ажлын дадлага туршлагыг харгалзан байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын шийдвэрээр томилно.”

5/7 дугаар зүйлийн 7.7 дахь хэсэг:

“7.7.Нөлөөллийн үнэлгээний журам, ангилалыг Засгийн газар батлах бөгөөд уг журам, ангилалд байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээтэй холбоотой асуудал, үнэлгээний шинжилгээний арга, хянан магадлагаа болон мэргэжлийн зөвлөлийн үйл ажиллагаа, олон нийтийн оролцоо, ерөнхий үнэлгээ хийх харьяалал, дүйцүүлэн хамгаалал, нэмэлт тодотгол, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээний талаарх зохицуулалтыг тусгана.”

6/8 дугаар зүйлийн 8.4.8 дахь заалт:

8.4.8.энэ хуулийн 10.5-д заасны дагуу төсөл хэрэгжих баг, хорооны иргэдэд хийсэн танилцуулга, хэлэлцүүлэгийн тайлан;

7/8 дугаар зүйлийн 8.7 дахь хэсэг:

“8.7.Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ хийсэн аж ахуйн нэгж нь судалгааны анхдагч материал, үнэлгээний мэргэжилтний судалгааны ажлын дүнг эх хувиар нь хадгалах бөгөөд нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланг Байгаль орчны мэдээллийн санд цахим хэлбэрээр хадгална.”

8/9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэг:

“9.1.Төсөл хэрэгжүүлэгч нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, стратегийн үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаварыг хянах, илрүүлэх зорилгоор байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг гүйцэтгэсэн байгууллагатай хамтран боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.”

9/9 дүгээр зүйлийн 9.3 дахь хэсэг:

“9.3.Ерөнхий үнэлгээ хийсэн байгууллага байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг тухайн төслийн байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийн ангилалаас хамааруулан 10 жил хүртлэх хугацаагаар батлан, төсөл хэрэгжүүлэх зөвшөөрөл олгоно.”

10/10 дугаар зүйлийн 10.2 дахь хэсэг:

“10.2.Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээний тайланг хүлээн авсан шинжээч ажлын 15 өдөрт багтаан үнэлгээний шинжилгээ хийж дүгнэлт гаргах бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын шийдвэрээр мэргэшсэн зөвлөх томилж, харьяа бүтцийн хүрээнд өргөтгөсөн байдлаар ажиллаж болно.”

11/10 дугаар зүйлийн 10.4 дэх хэсэг:

“10.4.Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага энэ хуулийн 10.5-д заасан танилцуулгаас гарсан саналыг нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланд тусгасан эсэхийг харгалзан, үнэлгээний шинжилгээ хийсэн шинжээчийн болон мэргэжлийн зөвлөлийн дүгнэлтийг үндэслэн төслийг хэрэгжүүлэх эсэх асуудлыг шийдвэрлэнэ.”

12/10 дугаар зүйлийн 10.5 дахь хэсэг:

“10.5.Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээний тайланг төсөл хэрэгжүүлэгч, үнэлгээ хийсэн мэргэжлийн байгууллага хамтран төслийн нөлөөлөлд өртөх баг, хорооны иргэдэд танилцуулах ажлыг зохион байгуулна.”

13/14 дүгээр зүйлийн 14.1.2. хэсэг

14.1.2.байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг төсөл хэрэгжих баг, хорооны иргэд, орон нутгийн захиргаа, төслийн нөлөөлөлд өртөгч талууд холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагад тогтоосон хугацаанд мэдээлж, тайлагнах;

14/14 дүгээр зүйлийн 14.1.3. хэсэг /өөрчлөн найруулсан/

14.1.3.Энэ хуулийн 8.4.6-д заасан төсөл уурхайн хаалтын менежментийн төлөвлөгөөг төсөл эхлэхээс өмнө суурь түвшинд, төсөл хэрэгжснээс хойш 5 жил тутамд, төсөл хаагдахаас 3-аас доошгүй жилийн өмнө хаалтын төлөвлөгөөг тус тус боловсруулж, холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг авч Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад ирүүлэх;

15/18 дугаар зүйлийн 18.4 дэх хэсэг:

“18.4.Тухайн төслийн нөлөөлөлд өртөх баг, хорооны иргэдэд танилцуулах шаардлагатай байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ хийгдэх төслийн ангилалыг энэ хуулийн 7.7-д заасан журмаар батална.”

4 дүгээр зүйл. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.15 дахь хэсгийн “байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны

төв байгууллага” гэснийг “Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн” гэж өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн хавсралтаар батлагдсан байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээ хийх төслийн ангилалыг бүхэлд нь хүчингүй болсонд тооцсугай.

6 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2023 оны ... дугаар сарын ...-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

ХАВСРАЛТ Д.

БОНБУ-НИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨНИЙ ҮНЭЛГЭЭ

**“БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ” ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ
ҮНЭЛСЭН АЖЛЫН ТАЙЛАН**

2023 он

[Type here]

АГУУЛГА

НЭГ. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ.....	84
ХОЁР.ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ	84
ГУРАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ.....	85
3.1 “Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдал	85
3.2 “Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдал	87
3.3 “Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдал	87
3.4 “Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдал	88
ДӨРӨВ. ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН БАЙДАЛ.....	88
4.1 “Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал.....	90
4.2. “Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлсэн байдал 91	
4.3. “Ойлгомжтой байдлыг судлах” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ 92	
4.4. “Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлсэн байдал	92
ТАВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГСӨН БАЙДАЛ	94
5.1. Дүгнэлт, зөвлөмж	94

[Type here]

НЭГ. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд шалгуур үзүүлэлтийн дагуу дүн шинжилгээ хийн, түүний үр нөлөөг тооцож, хуулийн төслийг боловсронгуй болгоход энэхүү үнэлгээний ажлын зорилго оршино.

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал”-д заасны дагуу дараах үе шаттайгаар хийлээ. Үүнд:

1. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
2. Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох хэсгээ тогтоох;
3. Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах, хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
4. Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх;

ХОЁР.ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ

Тус үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан, аргачлалд дурдсан 6 шалгуур үзүүлэлтээс хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлж, гарах үр дагаврыг урьдчилан тогтоож чадахуйц дараах шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

1. Зорилгод хүрэх байдал
2. Ойлгомжтой байдал
3. Практикт хэрэгжих боломж
4. Зардал
5. Харилцан уялдаа

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийн зорилго нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургаадугаар зүйлийн 2 дахь заалтыг хэрэгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах, хүний үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдахаас сэргийлэх, байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатайгаар

[Type here]

байгалийн нөөц ашиглалт явуулах, бүс нутаг, салбарын хэмжээнд баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөө болон аливаа төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үнэлэх, хэрэгжүүлэх эсэх талаар дүгнэлт, шийдвэр гаргах, оролцогч талуудын харилцааг зохицуулах зорилгод хүрэх боломжтой эсэхийг үнэллээ.

“Практикт хэрэгжих боломж” нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл нь анхдагч биш учраас шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зохицуулалтыг дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломж байгаа эсэхийг, мөн хэрэгжүүлэх субъект, байгууллага нь хэн байх вэ гэдгийг тогтооход туршилтын ажиллагааг явуулах шаардлагагүй бөгөөд цаг хугацааны хомс боломж байсан тул сонгож аваагүй болно.

“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тухайн зохицуулалтад Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын эрх, үүрэг, тэдгээрийн ашиг сонирхол хөндөгдөж байгаа зохицуулалтыг сонгож авсан.

“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг хуулийн төсөл нь түүнийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдийн хувьд ойлгомжтой, логик дараалалтай томъёологдсон эсэхийг шалгах үүднээс хамаарах этгээдүүдээс санал авах, хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг хянах байдлаар үнэлгээг хийхээр сонголоо.

“Зардал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь зардал үүсгэхгүй гэж үзсэн бөгөөд тайланг Зардлын тооцооны тайланд дэлгэрэнгүй тусгасан болно.

“Харилцан уялдаа” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зүйл, заалт нь холбогдох бусад хуульд нийцсэн эсэхийг аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар үнэлгээг хийхээр тооцов.

ГУРАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

3.1 “Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдал

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн үзэл баримталд тусгасан хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, хэрэгцээ шаардлагад хуулийн төслийн зорилго, зорилт, зохицуулалтууд нь нийцэж байгаа эсэхэд дүн

[Type here]

шинжилгээ хийх үүднээс хуулийн төслийн үзэл баримтлалтай танилцаж, үзэл баримтлал болон хуулийн төслийн зорилго, түүнийг хангахад чиглэсэн зохицуулалтуудыг харьцуулах байдлаар дүн шинжилгээ хийнэ.

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийн зорилго нь Монгол Улсын иргэний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах, хүний үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдахаас сэргийлэх, байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатайгаар байгалийн нөөц ашиглах үйл ажиллагааг зохицуулах үндсэн арга механизм нь байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тогтолцоо бөгөөд Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээгээр дамжуулан байгаль орчныг хамгаалах бодлогыг хэрэгжүүлэхэд оршино. Энэ зорилгод хүрэхийн тулд дараах зорилтуудыг дэвшүүлсэн. Тухайлбал:

- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний системд олон нийтийн оролцоог хангах, иргэний мэдээлэл авах эрхийг эдлүүлэх;
- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий болон нарийвчилсан үнэлгээний төслийн ангилалыг хуулиар хатуу тогтоосныг улсын хөгжил, цаашдын чиг хандлага, салбаруудын онцлог, олон улсын жишигт нийцүүлэн шинэчлэх;
- ✓ Нөлөөлөх байдлын үнэлгээний хяналтын тэнцвэргүй байдлыг сааруулах;

Иймд Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төслөөс дээрх зорилтуудтай холбогдсон, эдгээр зорилтуудыг хангах зорилгоор тусгагдсан зүйл заалтыг сонгон авч “зорилгод хүрэх байдал”-ийн үр нөлөөг тооцно. Үүнд:

№	Зорилгод хүрэх байдал/ дагалдах зорилтууд	Сонгосон зүйл заалт
1.	Иргэний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах;	Хуулийн төслийн 1, 3.1, 3.3, 3.8,
2.	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний системд олон нийтийн оролцоог хангах, иргэний мэдээлэл авах эрхийг эдлүүлэх	Хуулийн төслийн 1.2, 1.6, 1.8, 3.6, 3.13, 3.15,
3.	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий болон нарийвчилсан үнэлгээний төслийн ангилалыг хуулиар хатуу тогтоосныг улсын хөгжил,	Хуулийн төслийн 1.3

[Type here]

	цаашдын чиг хандлага, салбаруудын онцлог, олон улсын жишигт нийцүүлэн шинэчлэх	
4.	Нөлөөлөх байдлын үнэлгээний хяналтын тэнцвэргүй байдлыг сааруулах	Хуулийн төслийн 1.4, 1.5, 1.7, 1.9, 1.10, 3.2, 3.4, 4,

3.2 “Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдал

“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд уг хуулийн төслийн зүйл заалтад бүхэлд нь дүн шинжилгээ хийж, үр нөлөөг тооцно. (Хуулийн төсөл нь 6 зүйлтэй.)

3.3 “Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдал

“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд уг хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх байгууллагын үйл ажиллагаанд нийцэж байгаа эсэхийг шалгав.

Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал	Сонгосон зүйл заалт
“7.8.Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийх аргачлалыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.	Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1.3 дахь хэсэг
“18.5.Иргэн тухайн нутаг дэвсгэрийн хүрээнд газрын хэвлийн баялгийн ашиглалтын нөхцөл байдал, байгаль орчинд үзүүлж байгаа нөлөөлөл, нөхөн сэргээлт болон төрийн эрх бүхий байгууллагаас хяналтын чиглэлээр хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар мэдээлэл авах хүсэлтийг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргад гаргана.” “18.6.Засаг дарга иргэний энэ хуулийн 18.5-д заасан хүсэлтийн дагуу холбогдох мэдээллийг Мэдээллийн ил тод	Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1.8 дахь хэсэг

[Type here]

байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хуулийн 14.8-д заасан хугацаанд гаргаж өгөх үүрэгтэй.”	
5.1.Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуульд заасан дунд болон урт хугацааны хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөөг боловсруулах явцад стратегийн үнэлгээ хийлгэж, Засгийн газарт хэлэлцүүлэхээс өмнө уг үнэлгээний тайланг бодлогын баримт бичгийн төслийн хамт байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад ирүүлнэ.	Хуулийн төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.3 дахь хэсэг

3.4 “Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдал

“Харилцан уялдаа” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд уг хуулийн төслийн зүйл заалтад бүхэлд нь дүн шинжилгээ хийж, үр нөлөөг тооцно. (Хуулийн төсөл 6 зүйлтэй)

ДӨРӨВ. ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН БАЙДАЛ

Өмнөх үе шатуудад хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг сонгож, үр нөлөөг үнэлэх хэсгээ тогтоосон тул тэдгээрт тохирох шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар харуулав:

№	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Тохирох шалгах
1.	Зорилгод хүрэх байдал	Хуулийн төслийн 1, 3.1, 3.3, 3.8, Хуулийн төслийн 1.2, 1.6, 1.8, 3.6, 3.13, 3.15,	Зорилгод дүн шинжилгээ хийх

[Type here]

		Хуулийн төслийн 1.3 Хуулийн төслийн 1.4, 1.5, 1.7, 1.9, 1.10, 3.2, 3.4, 4,	
2.	Практикт хэрэгжих боломж		Практикт туршилт хийх, практикт тухайн төрлийн харилцаа, чиг үүргийг хэрэгжүүлж буй этгээдээс ярилцлага авах, гарч болох хүндрэлийг судлах
3.	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төслийг бүхэлд нь	Ойлгомжтой байдлыг судлах, ингэхдээ Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон аргачлалд заасан асуулгаар хуулийг төслийг шалгах
4.	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал	Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1.3 дахь хэсэг Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1.8 дахь хэсэг Хуулийн төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.3 дахь хэсэг	Хуулийн төслөөс иргэдийн эрх чөлөөг хязгаарлаж байгаа эсэх, хэрэгжүүлэх байгууллагын үйл ажиллагаанд нийцэж буй эсэхийг шалгах
5.	Зардал	Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлалын дагуу тусад нь тооцно.	Зардлын тооцоо хийх
6.	Харилцан уялдаа	Хуулийн төслийг бүхэлд нь	Хуулийн төслийн уялдаа холбоог Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон аргачлалд заасан асуулгуудаар шалгах

[Type here]

Дээрх урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирсон шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг дараах байдлаар үнэллээ:

4.1 “Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал

Иргэний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах;

Дээрх зорилтыг хэрэгжүүлэх үүднээс хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1.1 дэх хэсэгт “Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ” гэж иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас тодорхой төслийг хэрэгжүүлэх явцад байгаль орчин, нийгэмд учруулж болзошгүй нөлөөлөл, цар хүрээ, үр дагаврыг төслийн үе шатуудад урьдчилан тодорхойлж, түүнийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг тогтоохыг хэлнэ” хэмээн заасан байна. 1 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Төсөл хэрэгжүүлэгч нь эрх бүхий байгууллагаар баталгаажсан техник-эдийн засгийн үндэслэл, эскиз зураг, бизнес төлөвлөгөө, төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчны өнөөгийн төлөв байдлын үнэлгээ, эсхүл тодорхойлолт, тухайн хамгаалалтын захиргааны болон сум, дүүргийн Засаг даргын санал, холбогдох бусад баримт бичгийг бүрдүүлэн энэ хуулийн 7.7-д заасан ангиллын дагуу байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл байгаль орчны албаар байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээ хийлгэнэ” хэмээн заасан бол хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн 8 дахь хэсэгт “Төсөл хэрэгжүүлэгч нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, стратегийн үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх зорилгоор байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг гүйцэтгэсэн байгууллагатай хамтран боловсруулж, хэрэгжүүлнэ” хэмээн заасан нь төсөл хэрэгжүүлэгчийн хувьд оролцогч талуудын эрхийг хангах, иргэний эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хэрэгжүүрийн тулд нөлөөллийн үнэлгээг хийлгэх, нөлөөллийн үнэлгээнд дан ганц байгалиас гадна нийгэмд үзүүлэх нөлөөллийг багтаасан учир зорилгыг бүрэн хангаж байна.

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний системд олон нийтийн оролцоог хангах,
иргэний мэдээлэл авах эрхийг эдлүүлэх

[Type here]

Хуулийн төслийн 1.2 дахь хэсэгт төсөл хэрэгжүүлэгч нь “иргэний хүсэлтийн дагуу өөрийн үйл ажиллагаатай холбоотой газрын хэвлийн баялгийг ашиглалтын нөхцөл байдал, байгаль орчинд үзүүлж байгаа нөлөөлөл, нөхөн сэргээлтийн явц, үр дүнгийн талаарх мэдээлэл өгөх, эсхүл танилцах боломжоор хангах үүрэгтэй хэмээн заасан бөгөөд 1.8 дахь хэсэгт “Иргэн тухайн нутаг дэвсгэрийн хүрээнд газрын хэвлийн баялгийн ашиглалтын нөхцөл байдал, байгаль орчинд үзүүлж байгаа нөлөөлөл, нөхөн сэргээлт болон төрийн эрх бүхий байгууллагаас хяналтын чиглэлээр хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар мэдээлэл авах хүсэлтийг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргад гаргана.” Гэснээс гадна тухайн төслийн талаар засаг захиргааны анхан шатны нэгжээс эхлэн иргэдэд мэдээлэл хүргэхээр заасан нь тус зорилтыг бүрэн хангаж байна.

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий болон нарийвчилсан үнэлгээний төслийн ангилалыг хуулиар хатуу тогтоосныг улсын хөгжил, цаашдын чиг хандлага, салбаруудын онцлог, олон улсын жишигт нийцүүлэн шинэчлэх

Төслийн ангилал, түүнтэй холбогдох үнэлгээний түвшинг тогтоож өгснөөр нэг талдаа төсөл хэрэгжүүлэгчид хүндрэл чирэгдэл багатайгаас гадна төслийн хамрах хүрээ, цар хүрээг улам тодорхой болгон өгсөн байна.

Нөлөөлөх байдлын үнэлгээний хяналтын тэнцвэргүй байдлыг сааруулах

Хуулийн төсөлд нөлөөллийн үнэлгээний холбогдох албан тушаалтныг тодорхой болгож, чиг үүргийг илүү тодруулсан бөгөөд стратегийн үнэлгээг ямар шатанд хэн хийхийг маш тодорхой тусгасан байна. Түүнчлэн үнэлгээний шинжээчийн шаардлага, томилгоо, чиг үүргийг тодорхой заасан нь уг зорилтыг хангаж байна.

4.2. “Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлсэн байдал

Энэхүү нэмэлт өөрчлөлтийн хүрээнд “Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, байгаль орчны мэргэжилтэн, судлаач, аймаг нийслэлийн байгаль орчны газар, төсөл хэрэгжүүлэгч, иргэд, орон нутгийн захиргаа, төслийн нөлөөлд өртөг, үнэлгээ хийсэн мэргэжлийн газар” зэргийг хамарна.

[Type here]

Нэмэлт өөрчлөлтийн хүрээнд нөлөөллийн үнэлгээг хянах эрх бүхий этгээд, шаардлагатай төслүүд зэргийг нарийвчлан тодорхойлсон учир талуудад хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлын хувьд холбогдох шаардлагыг хангасан байна.

4.3. “Ойлгомжтой байдлыг судлах” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд төсөлд холбогдох байгууллагаас тусгайлан санал ирээгүй бөгөөд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан “Хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага”, 30 дугаар зүйлд заасан “Хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлага хангасан эсэх” мөн Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалыг баримталсан эсэхийг судалж үнэллээ.

Дээрх байдлаар хуулийн төслийн ойлгомжтой байдлыг үнэлэхэд хуулийн төсөл нь нийтлэг байдлаараа хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлагыг хангасан байна.

4.4. “Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлсэн байдал

“Хуулийн төслийн уялдаа холбоог шалгах” гэсэн шалгах хэрэгслээр хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг судлан, хуулийн төслийн дотоод болон бусад хуультай уялдах уялдаа холбоог сайжруулах юм. Түүнчлэн хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд заасан дараахь асуудлыг тодорхойлох байдлаар хуулийн төслийн харилцан уялдаатай байдлыг үнэллээ.

Аргачлалд заасан асуулт	Хуулийн төслийг үнэлсэн байдал
Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх	Хуулийн төслийн тодорхой зорилтуудыг дэвшүүлэн тэдгээр зорилтуудад хүрэх шууд утга бүхий заалтуудыг нэмэлтээр оруулсан тул зорилтдоо хүрсэн гэж үзсэн.
Хуулийн төслийн “Хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх	Тийм
Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томъёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томъёотой нийцэж байгаа эсэх	Хуулийн төслийн 3 дугаар зүйлд заасан тодорхойлсон нэр томъёо нь тухайн

[Type here]

	хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томъёотой нийцэж байна.
Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх	Хуулийн төслийн зүйл, заалт нь тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байна.
Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх	Хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан зүйл тогтоогдоогүй.
Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх	Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан байна.
Хуулийн төсөлд байх шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх	Хуулийн төсөлд байх шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан зүйл тогтоогдоогүй
Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх	Хуулийн төсөлд Төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан зүйл тогтоогдоогүй.
Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх	Төрийн байгууллагын чиг үүргийг шилжүүлсэн зүйл төсөлд тогтоогдоогүй.
Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх	Хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр хураамж тогтоосон тухай ямар нэгэн зүйл заалт тусгаагүй байна.
Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх	Хуулийн төсөлд зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтын талаар тусгаагүй байна.
Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх	Хуулийн төсөлд аливаа хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт байхгүй байна.

[Type here]

хуулийн төслийн зүйл, заалт жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх	Хуулийн төсөлд жендэрийн эрх тэгш байдал хөндөгдөөгүй.
Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх	Шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэгдсэн заалт тусгагдаагүй.
Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх	Хуулийн төсөлд авилга, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдаагүй.
Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх	Төслийн 1 дүгээр зүйлийн 9 дэх хэсэг: “19.1.3.байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтийг холбогдох хууль тогтоомж зөрчин гаргасан нь эрх бүхий байгууллагаар тогтоогдвол тухайн дүгнэлтийг гаргасан албан тушаалтны үнэлгээний шинжээчийн эрхийг хүчингүй болгоно. “

ТАВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГСӨН БАЙДАЛ

5.1.Дүгнэлт, зөвлөмж

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ шалгуур үзүүлэлт бүрээр дараах байдлаар үнэлж дүгнэлээ. Энэхүү хуулийн төсөлд Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалын дагуу холбогдох судалгаа хийгдсэн тул энэхүү судалгааны дүгнэлт, хуулийн төслийн үзэл баримтлалд нийцүүлэн хуулийн төслийг боловсруулах шаардлагатай.

Зорилгод хүрэх шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд:

Хуулийн төслийн зорилго, үзэл баримтлалаас дөрвөн төрлийн зорилгыг тодорхойлж, эдгээр зорилгод хуулийн төслийн зүйл заалт хэрхэн нийцэж байгаад үнэлгээ хийсэн. Үнэлгээний дагуу хуулийн төслийн зорилго нь төслийг боловсруулах болсон хэрэгцээ шаардлага, үндэслэлүүдтэй нийцэж байгаа болон үзэл баримтлалаар тодорхойлсон зорилгыг бүрэн илэрхийлж чадсан гэж үзэж байна.

[Type here]

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургаадугаар зүйлийн 2 дахь заалтыг хэрэгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах, хүний үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдахаас сэргийлэх, байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатайгаар байгалийн нөөц ашиглалт явуулах, бүс нутаг, салбарын хэмжээнд баримтлах бодлого, хэрэгжүүлэх хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөө болон аливаа төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үнэлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахыг зорьсон бөгөөд уг зорилгын хүрээнд хуулийн төслийн 1; 1.2; 1.4; 1.5; 1.6; 1.7; 1.8; 1.9; 1.10; 3.1; 3.2; 3.3; 3.4;3.6; 3.8; 3.13, 3.15 дугаар зүйлд тус тус зохицуулж өгсөн нь хуулийн төслийн зорилгод нийцсэн, зорилгодоо хүрэх байдал нь эерэг байна.

Ойлгомжтой байдал шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд:

Хуулийн төслийн ойлгомжтой байдлыг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлага хангасан эсэх, мөн Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалыг баримталсан эсэхийг судалсан.

Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд:

Хуулийн төсөлд байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээнд дан ганц байгальд үзүүлэх нөлөөллөөс гадна нийгэмд үзүүлэх нөлөөлөл, түүний талаар оролцогч талуудын мэдэх эрх, оролцооны түвшинг бодитойгоор хангах, төслийн ангиллаас хамааруулан байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний түвшин өөр өөр байхыг тусгаж өгсөн нь оролцогч талуудад хүртээмжтэй, тэгш, хүндрэл багатайгаар шийдвэрлэсэн хэлбэр хэмээн үзэж байна.

Харилцан уялдаа шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд:

Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд заасан асуудлыг тодорхойлох байдлаар хуулийн төслийн харилцан уялдаатай байдлыг үнэллэхэд эерэг байна.

ХАВСРАЛТ Е.

БОНБУ-НИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨСЛИЙН ЗАРДЛЫН ҮНЭЛГЭЭ

**БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ БАТЛАГДСАНААР
ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ
ТАЙЛАН**

УЛААНБААТАР ХОТ

2023

АГУУЛГА

Нэг. Ерөнхий үндэслэл	99
Хоёр. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийн этгээдэд үүсэх зардал	101
Гурав. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар иргэнд үүсэх зардал	103
Дөрөв. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар төрийн байгууллагад үүсэх зардал	105
Тав. Дүгнэлт	107

Нэг. Ерөнхий үндэслэл

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцооны тайлан

Монгол Улсын “Хууль тогтоомжийн тухай хууль”-ийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлно.” гэж заасан байна.

Үүний дагуу Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар уг хуулийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах хуулийн этгээд, иргэн, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлыг дээр дурдсанчлан “Хууль тогтоомжийн тухай хууль”-ийн 12.1.4-т заасан буюу Монгол Улсын Засгийн Газрын 2016 оны 1 дүгээр сарын 25-ны өдрийн №59 тоот “Аргачлал батлах тухай” Тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал” /цаашид аргачлал гэнэ/-ыг баримтлан зардлын тооцоог гаргав.

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар уг хуулийг хэрэгжүүлэх хуулийн этгээд, иргэн, төрийн байгууллагуудад үүсэх зардал, ачааллыг тооцож, үүнийг хялбарчлах, зардлыг бууруулах талаар санал боловсруулахад энэхүү тайлан чиглэгдэх болно.

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар зардал үүсгэгч этгээд болох хуулийн этгээд, иргэн, төрийн байгууллагад тодорхой үүрэг бий болгосон, түүнийг хэрэгжүүлэхэд мөнгөн зардал шинээр бий болохоор тусгагдсан эсэхийг шалгана.

Хуулийн төслийн зардлыг тооцохдоо бодит статистик болон хугацааг шууд ашиглах боломжгүй тохиолдолд аргачлалын 2.5.2 дугаар зүйлд “Тохиолдлын тоо нь тухайн үүргийг хэдэн хуулийн этгээдэд хүлээлгэж байгааг илэрхийлнэ.

Ингэхдээ статистикийн тоо мэдээг ашиглах бөгөөд энэ талаар статистик тоо мэдээ байхгүй бол баримжаалж тооцно.” гэж заасан болон 4.4.2 дугаар зүйлд “Зарцуулах хугацааг тодорхойлохдоо бусад төрийн байгууллагад адил төстэй үйлчилгээ байгаа эсэхийг судалж холбогдох мэргэжилтнүүдийн саналыг авах бөгөөд тэдгээрийн гүйцэтгэсэн ажил, үйлчилгээгээр баримжаалж тогтооно.” гэж тус тус заасныг үндэслэн адил төстэй ажил, үйлчилгээ байгаа эсэхийг судалж, тухайн салбарын мэргэжилтний мэдээлэл, саналыг баримтлан баримжаалах зэргээр хугацаа, тохиолдлын тоо зэргийг тогтооно.

Хоёр. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийн этгээдэд үүсэх зардал

Энэ хэсэгт тухайн хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийн этгээдийн эрхлэх үйл ажиллагаатай холбоотой гүйцэтгэх үүргийн улмаас үүсэх зардлыг мөнгөн дүнгээр тооцоолон гаргана.

Ийнхүү үүсэх зардлыг Монгол Улсын Засгийн Газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”-ын 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсэгт заасны дагуу дараахь үе шаттайгаар тооцоолно. Үүнд:

- ✓ Хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тогтоох;
- ✓ Хуулийн этгээдийн зардлыг тооцох;
- ✓ Хуулийн этгээдийн зардлын тоон үзүүлэлтийг тооцох;
- ✓ Нийт зардлын дүнг тооцож гаргах;
- ✓ Хялбарчлах буюу зардлыг бууруулах боломжийг шалгах;
- ✓ Хуулийн этгээдийн нэмэлт зардлыг тооцох;

Хуулийн төслийн хүрээнд хуулийн этгээдэд ямар ямар үүргийг шинээр бий болгож байгааг тодорхойлж, уг үүргийг гүйцэтгэхэд шаардлагатай баримт бичгийн агуулгыг тодорхойлсны үндсэн дээр зардлын тооцоог хийх болно.

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлалын 2.2-т “Хуулийн этгээдийн хувьд хууль тогтоомжид заасан үүргийг гүйцэтгэхтэй холбогдуулан гарах мөнгөн зардлыг тооцно.” гэж заасан.

Хуулийн төсөлд хуулийн этгээдэд үүрэг болгосон буюу шууд зардал үүсгэх болон шууд бусаар зардал үүсгэж болзошгүй гэж үзэж болох агуулга бүхий дараах зохицуулалтууд тусгагдсан байна. Үүнд:

№	Хуулийн төслийн зүйл заалтын дугаар	Зохицуулалт
1.	Хуулийн төслийн 1.1	6.8.Байгаль орчны өнөөгийн төлөв байдлын тодорхойлолтыг төсөл хэрэгжүүлэгч хариуцан, байгаль

		орчны мэргэжилтэн, судлаачдын оролцоотой боловсруулна.”
2.	Хуулийн төслийн 1.3	7.10.Холбогдох хууль тогтоомжоор тухайн төслийн техник-эдийн засгийн үндэслэлийг баталгаажуулах эрх бүхийн байгууллага тодорхойгүй бол төсөл хэрэгжүүлэгч өөрөө баталгаажуулж ирүүлнэ.”
3.	Хуулийн төслийн 1.3	7.13.Төслийн хүчин чадал,талбайн хэмжээ өөрчлөгдсөн тохиолдолд энэ хуулийн 7.12-д заасан хугацааг харгалзахгүй нэмэлт тодотгол хийх хүсэлтийг төсөл хэрэгжүүлэгч нь эрх бүхий байгууллагад гаргана.
4.	Хуулийн төслийн 3.3	7.3.Төсөл хэрэгжүүлэгч нь эрх бүхий байгууллагаар баталгаажсан техник-эдийн засгийн үндэслэл, эскиз зураг, бизнес төлөвлөгөө, төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчны өнөөгийн төлөв байдлын үнэлгээ, эсхүл тодорхойлолт, тухайн хамгаалалтын захиргааны болон сум, дүүргийн Засаг даргын санал, холбогдох бусад баримт бичгийг бүрдүүлэн энэ хуулийн 7.7-д заасан ангиллын дагуу байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл байгаль орчны албаар байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээ хийлгэнэ.”
5.	Хуулийн төслийн 3.7	8.7.Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ хийсэн аж ахуйн нэгж нь судалгааны анхдагч материал, үнэлгээний мэргэжилтний судалгааны ажлын дүнг эх хувиар нь хадгалах бөгөөд нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланг Байгаль орчны мэдээллийн санд цахим хэлбэрээр хадгална.”
6.	Хуулийн төслийн 3.8	9.1.Төсөл хэрэгжүүлэгч нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, стратегийн үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаварыг хянах, илрүүлэх зорилгоор байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг гүйцэтгэсэн байгууллагатай хамтран боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.”
7.	Хуулийн төслийн 3.12	10.5.Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөлийн үнэлгээний тайланг төсөл хэрэгжүүлэгч, үнэлгээ хийсэн мэргэжлийн байгууллага хамтран төслийн нөлөөлөлд өртөх баг, хорооны иргэдэд танилцуулах ажлыг зохион байгуулна.”
8.	Хуулийн төслийн 3.14	14.1.3.Энэ хуулийн 8.4.6-д заасан төсөл уурхайн хаалтын менежментийн төлөвлөгөөг төсөл эхлэхээс

	<p>өмнө суурь түвшинд, төсөл хэрэгжснээс хойш 5 жил тугамд, төсөл хаагдахаас 3-аас доошгүй жилийн өмнө хаалтын төлөвлөгөөг тус тус боловсруулж, холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг авч Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад ирүүлэх;</p>
--	---

Хэдийгээр хуулийн төсөлд хуулийн этгээдэд (төсөл хэрэгжүүлэгчид) хүлээлгэсэн дээрх зохицуулалтууд тусгагдсан боловч эдгээр нь одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа холбогдох эрх зүйн актын хүрээнд хүчин төгөлдөр үйлчилж байна.

Өөрөөр хэлбэл дээрх зохицуулалтууд нь зардал шинээр үүсгэх зохицуулалт биш хууль болон эрх бүхий субъектын тогтоол, шийдвэрээр баталсан эрх зүйн актын дагуу хэрэгжиж байгаа, практикт хэвшсэн зохицуулалт байна.

Хуулийн төслийн аливаа зардлыг зөвхөн шинээр зохицуулсан, нэмэлт үүрэг хүлээлгэсэн, уг үүргээс хамааран нэмэлт болон шууд зардал гарах тохиолдолд, өргөжүүлсэн хүрээнд тооцох болно.

Төсөлд тусгагдсан хуулийн этгээдэд үүрэг болгосон заалтууд нь хэдийгээр одоогоор хуульд тусгагдаагүй хэдий ч хуулийн этгээдийн хүлээх үүргийн хүрээнд агуулгаараа багтсан байх тул хуулийн этгээдэд нэмэлт зардал гаргах зохицуулалт биш болно. Өөрөөр хэлбэл тухайн төсөл хэрэгжүүлэгч байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээ хийлгэх, байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээ хийлгэх, менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хаалтын төлөвлөгөө боловсруулах хугацаа, үүргийг улам тодруулж өгсөн бөгөөд энэ нь хуулийн этгээдэд нэмэлт зардал үүсгэхгүй.

Гурав. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар иргэнд үүсэх зардал

Хуулийн төсөл батлагдсанаар иргэнд үүсэх зардлыг тооцоолохдоо дараах дарааллыг баримтална. Үүнд:

- ✓ Иргэний гүйцэтгэх үүргийг тодорхойлох;
- ✓ Цаг хугацаа болон гарч болох зардлыг тооцох;
- ✓ Тоон үзүүлэлтийг тооцох;
- ✓ Нийт дүнг тоцож гаргах;

- ✓ Хялбарчлах буюу зардлыг бууруулах боломжийг шалгах;

Энэ үе шатанд Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд тусгагдсан иргэний гүйцэтгэх үүргийг болон түүний мэдээллийн агуулгыг нэг бүрчлэн тодорхойлж, иргэнд үүсэх зардлын цаг хугацааны ачааллаар тооцдог болохыг дурдъя.

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд хуулийн этгээд болон төрийн байгууллагад үүрэг болгосон зарчмуудыг тусгасан байх бөгөөд иргэнд үүрэг болгосон заалт байхгүй байна.

Харин хуулийн төсөлд иргэний эрхийг хангах, иргэнд эрх олгосон дараах зохицуулалтууд байна. Үүнд:

№	Хуулийн төслийн зүйл дугаар	Зохицуулалтууд
1.	Хуулийн төслийн 1.6	14.1.5.иргэний хүсэлтийн дагуу өөрийн үйл ажиллагаатай холбоотой газрын хэвлийн баялгийг ашиглалтын нөхцөл байдал, байгаль орчинд үзүүлж байгаа нөлөөлөл, нөхөн сэргээлтийн явц, үр дүнгийн талаарх мэдээлэл өгөх, эсхүл танилцах боломжоор хангах үүрэгтэй.”
2.	Хуулийн төслийн 1.8	18.5.Иргэн тухайн нутаг дэвсгэрийн хүрээнд газрын хэвлийн баялгийн ашиглалтын нөхцөл байдал, байгаль орчинд үзүүлж байгаа нөлөөлөл, нөхөн сэргээлт болон төрийн эрх бүхий байгууллагаас хяналтын чиглэлээр хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний талаар мэдээлэл авах хүсэлтийг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргад гаргана.”
3.	Хуулийн төслийн 1.8	18.7.Иргэн үйл ажиллагаатай нь холбогдуулан газрын хэвлийн баялгийн ашиглалтын нөхцөл байдал, байгаль орчинд үзүүлж байгаа нөлөөлөл, нөхөн сэргээлтийн талаарх мэдээлэл авах, танилцах боломж олгох хүсэлтийг төсөл хэрэгжүүлэгчид гаргаж болно

Хүснэгтэд дурдсанчлан төсөлд тусгагдсан иргэнд эрх олгосон заалтууд нь шаардлагатай гэж үзвэл иргэнд холбогдох үнэлгээ, төслийн мэдээлэлтэй танилцах эрхийг олгосон учир нэмэлт зардал гарах зохицуулалт биш байна.

Иймд Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар иргэнд үүсэх цаг хугацааны ачаалал болон зардал үүсэх зохицуулалт байхгүй тул тусгайлан зардал тооцох хэрэгцээ шаардлагагүй байна.

Дөрөв. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар төрийн байгууллагад үүсэх зардал

Монгол Улсын Засгийн Газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”-ын 4 дүгээр зүйлийн 4.1 дэх хэсэгт заасны дагуу дараахь үе шаттайгаар тооцоолно. Үүнд:

- ✓ Төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээг тодорхойлох;
- ✓ Ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөцийг тодорхойлох;
- ✓ Гарах зардлыг урьдчилан тооцох;
- ✓ Зардлыг нэгтгэн тооцох;
- ✓ Хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулах;

Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагад үүрэг болгосон буюу шууд зардал үүсгэх болон шууд бусаар зардал үүсгэж болзошгүй гэж үзэж болох агуулга бүхий дараах зохицуулалтууд тусгагдсан байна. Үүнд:

№	Хуулийн төслийн зүйл заалтын дугаар	Зохицуулалт
1.	Хуулийн төслийн 1.1	“6.10. Хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээнээс гарсан үр дүн, нөлөөлөл бууруулах арга хэмжээг тухайн бүс нутагт үйл ажиллагаа эрхэлж буй төсөл хэрэгжүүлэгчийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ болон тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгуулж, хэрэгжилтийг хянах үүргийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, аймаг, нийслэлийн байгаль орчны газар хариуцна.”
2.	Хуулийн төслийн 1.2	7.3 ¹ .1.Сум, дүүргийн Засаг дарга нь төсөл хэрэгжүүлэгчээс ирүүлсэн байгаль орчны нөлөөлийн ерөнхий үнэлгээтэй холбоотой хүсэлтийг 14 хоногт судлан, энэ хуулийн 7.7-д заасан журмын дагуу хариу хүргүүлнэ.

3.	Хуулийн төслийн 1.2	7.3 ¹ .3.Сум, дүүргийн Засаг дарга энэ хуулийн 7.3 ¹ .3-д зааснаас бусад бичиг баримт шаардахгүй.”
4.	Хуулийн төслийн 1.3	“7.8.Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийх аргачлалыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.
5.	Хуулийн төслийн 1.3	7.9. Энэ хуулийн 7.4.3-т заасан шийдвэрийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага гаргана.
6.	Хуулийн төслийн 1.5	10.8.Мэргэшсэн мэргэжилтэн, зөвлөх томилох, харьяа бүтцийн хүрээнд өргөтгөсөн байдлаар ажиллах журмыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.”
7.	Хуулийн төслийн 1.8	18.6.Засаг дарга иргэний энэ хуулийн 18.5-д заасан хүсэлтийн дагуу холбогдох мэдээллийг Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хуулийн 14.8-д заасан хугацаанд гаргаж өгөх үүрэгтэй.”
8.	Хуулийн төслийн 3.2	5.1.Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуульд заасан дунд болон урт хугацааны хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөөг боловсруулах явцад стратегийн үнэлгээ хийлгэж, Засгийн газарт хэлэлцүүлэхээс өмнө уг үнэлгээний тайланг бодлогын баримт бичгийн төслийн хамт байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад ирүүлнэ.
9.	Хуулийн төслийн 1.4	7.6.Үнэлгээний шинжээч болон тэдгээрийн үйл ажиллагааг удирдан зохицуулах ерөнхий шинжээчээр байгаль орчны чиглэлээр 8-аас дээш жил ажилласан, байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ хийх мэргэжлийн чадвар, ажлын дадлага туршлагыг харгалзан байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын шийдвэрээр томилно.
10.	Хуулийн төслийн 3.5	7.7.Нөлөөллийн үнэлгээний журам, ангилалыг Засгийн газар батлах бөгөөд уг журам, ангилалд байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээтэй холбоотой асуудал, үнэлгээний шинжилгээний арга, хянан магадлагаа болон мэргэжлийн зөвлөлийн үйл ажиллагаа, олон нийтийн оролцоо, ерөнхий үнэлгээ хийх харьяалал, дүйцүүлэн хамгаалал, нэмэлт тодотгол, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээний талаарх зохицуулалтыг тусгана.
11.	Хуулийн төслийн 3.11	10.4.Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага энэ хуулийн 10.5-д заасан танилцуулгаас гарсан саналыг нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланд тусгасан эсэхийг харгалзан, үнэлгээний шинжилгээ хийсэн шинжээчийн болон мэргэжлийн зөвлөлийн дүгнэлтийг үндэслэн төслийг хэрэгжүүлэх эсэх асуудлыг шийдвэрлэнэ.

Төсөлд тусгагдсан заалтууд нь өмнө нь төрийн байгууллагад хуулиар ногдуулсан чиг үүргийг илүү тодорхой болгон хуульчилсан бөгөөд нэг газар төвлөрсөн байсан хэт ачааллыг

шат шатанд нь ангилан сааруулсан учир уг нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл батлагдсанаараа төрийн байгууллагад нэмэлт үүрэг ногдуулж, зардал үүсгэхгүй зохицуулалтууд байна.

Өөрөөр хэлбэл төсөлд тусгагдсан заалтууд нь хуулийн зохицуулалтыг хуулийн төслийн үзэл баримтлалд заасантай уялдуулан боловсронгуй болгосон агуулгатай байна.

Хүний нөөцийн хувьд аймаг дүүргийн Засаг дарга, эдийн засгийн чөлөөт бүсийн хувьд тухайн чөлөөт бүсийн Захирагч, салбар тус бүрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн болон улмаар Засгийн газрын ажлын алба, бүтэц, бүрэлдэхүүн нь төсөлд тусгагдсан зохицуулалтыг хариуцсан нэгж, газар хэлтэс, албатай болно.

Өөрөөр хэлбэл дээр дурдсан ажлын алба, газар хэлтэс, нэгж албадын хариуцсан ажлын чиг үүрэгт төсөлд тусгагдсан төрийн байгууллагын үүргийг хамааран гүйцэтгэх үүрэг байгаа тул төсөл батлагдсанаар төрийн байгууллагад хүний нөөцийн нэмэлт хэрэгцээ шаардлага гарахгүй бөгөөд улмаар төрийн байгууллага, төсөвт нэмэлт зардал үүсэхгүй гэж тооцохоор байна.

Тав. Дүгнэлт

“Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн үзэл баримтлал” болон түүнтэй уялдуулан боловсруулсан хуулийн төслийн шинэчилсэн зохицуулалтууд нь одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн зохицуулалтуудыг илүү боловсронгуй болгосон, нарийвчилсан агуулгатай байгаагаараа хуулийн этгээд, иргэн, төрийн байгууллагад зардал үүсэхээр шинэ буюу нэмэлт үүрэг ноогдуулаагүй байна.

Нөгөө талаас, үзэл баримтлалд дурдсанчлан хуулийн төслийн холбогдох зохицуулалтууд нь иргэний эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах, байгаль орчинд үүсэх нөлөөллийг бууруулах, иргэдийг мэдээлэл авах эрхээр хангах, төсөл хэрэгжүүлэгчид үүсэх хүндрэлийг бууруулах, төрийн байгууллагын ачааллыг хуваарилах иргэн, хуулийн этгээдийн шууд болон шууд бус зардлыг бууруулан, цаашдаа эдийн засагт хэмнэлтийн үр нөлөө үзүүлнэ.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар төрийн байгууллага, хуулийн этгээдэд шинээр хүний нөөцийн хэрэгцээ шаардлага гарахгүй, улмаар хүний нөөцтэй холбоотойгоор цалингийн зардал гарахгүй гэж үзлээ.

Хуулийн төсөлд тусгагдсан нэмэлт өөрчлөлтүүд нь ихэнхдээ тухайн зохицуулалтыг боловсронгуй болгосон, зарим нэмэлт үүрэг нь одоо мөрдөгдөж буй хуулийн зохицуулалтын зардлын хүрээнд үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж болох үүрэг байх тул хуулийн төсөл батлагдсанаар төсөвт ачаалал нэмэхгүй, төрийн байгууллага, иргэн, хуулийн этгээдэд аливаа нэмэлт зардал гарахгүй гэж дүгнэж байна.

ХАВСРАЛТ Ө.

ТАЛУУДЫН ОРОЛЦООТОЙ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

**БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ
ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙГ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭХ ХУВААРЬ**

2023.10.19

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хугацаа	Зохион байгуулах газар	Хариуцах хүн	Ажлын хэсгийн гишүүдийн бүрэлдэхүүн
1.	Хуулийн төслийг цахим сайтад байршуулан онлайнаар санал авах	10.24	Цахимаар	Ө.Мөнхбаяр	
2.	Хуулийн төслүүдийг оролцогч талуудын оролцоотой нээлттэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулах	10.26	Улаанбаатар Цэнгэг усны төвд	Ө.Мөнхбаяр	И.Бямбахүү Г.Энхмэнд
3.	Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний мэргэжлийн байгууллагын төлөөллийг хамруулсан нээлттэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулах	10.27	Улаанбаатар Цэнгэг усны төвд	Ө.Мөнхбаяр	Г.Сурахбаяр П.Бунчин Б.Баяржаргал
5.	Зүүн бүсэд бүсчилсэн нээлттэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулах	11.6-9	Сүхбаатар аймагт	Г.Энхмөнх	П.Бунчинжав
6.	Өмнөд бүсэд бүсчилсэн нээлттэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулах	11.6-9	Өмнөговь аймагт	С.Амарсанаа	Г.Энхмэнд
7.	Хангайн бүсэд бүсчилсэн нээлттэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулах	11.6-9	Өвөрхангай аймагт	С.Нямжав	Г.Сурахбаяр
8.	Хойд бүсэд бүсчилсэн нээлттэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулах	11.6-9	Дархан-Уул аймагт	Ө.Мөнхбаяр	Б.Бямбахүү
9.	Хэлэлцүүлгүүдээс гарсан саналыг нэгтгэн дээр дурдсан хуулиудын төсөлд тусгах	11.10- 11.15	Улаанбаатар	П.Бунчин Г.Энхмэнд	Ажлын хэсгийн гишүүд
10.	Хуулийн төсөлд яамдуудаас санал авах албан бичиг явуулж, саналыг хүлээн авах	10.23- 11.01	Улаанбаатар	Ө.Мөнхбаяр	

11.	Яамдуудаас ирүүлсэн саналыг нэгтгэн дээр дурдсан хуулиудын төсөлд тусгах	11.01-11.05	Улаанбаатар	Г.Сурахбаяр Б.Баяржаргал	Ажлын хэсгийн гишүүд
-----	--	-------------	-------------	-----------------------------	----------------------

ХЯНАСАН :
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ,
АУДИТЫН ХЭЛТСИЙН ДАРГА

Г.ЭНХМӨНХ

БОЛОВСРУУЛСАН:
ШИНЖЭЭЧ

Ө.МӨНХБАЯР